

Masteroppgave
Institutt for Kriminologi og rettssosiologi.
Det juridiske fakultet. Universitetet i Oslo

Innvandrerungdom i møte med det norske samfunnet.

*En studie av forhold som inkluderer eller medvirker til utstøting
og kriminalitet*

Lina Kristine Johansen

Våren 2010

SAMMENDRAG

Tittel: Innvandrerungdom i møte med det norske samfunnet. En studie av forhold som inkluderer eller medvirker til utstøting og kriminalitet.

Av: Lina Kristine Johansen

Veileder: Hedda Giertsen

Eksamen: Masteroppgave i Krimologi, Krim 5001. Institutt for kriminologi og rettssosiologi. Våren 2010

Stikkord: Innvandrerungdom med ikke-vestlig bakgrunn, inkludering, ekskludering, det flerkulturelle samfunn, kriminalitet.

Problemstilling: Tema i denne oppgaven er innvandrerungdom og forhold som påvirker inkludering og segregering i det norske samfunnet. Forståelse av kriminalitet og forhold som påvirker kriminalitet går igjen som en rød tråd gjennom hele oppgaven. Formålet med oppgaven er å søke ny kunnskap om hvordan man kan utvikle et velfungerende flerkulturelt samfunn hvor mangfold blir vurdert som ressurser for samfunnet. Jeg har prøvd å søke kunnskap om risiko- og beskyttelsesfaktorer hos enkeltpersoner, familiesituasjoner og i samfunnet for øvrig. Hva som gir innvandrerungdom likeverdige muligheter i praksis inngår i drøftingen.

Problemstillingen er formulert slik: *Hvilke forhold kan ha betydning for innvandrernes inkludering og tilpasning i det norske samfunnet, og hvordan kan spesielle faktorer påvirke at ikke-vestlige ungdommer er overrepresentert i kriminalstatistikken?*

Metode: Oppgavens problemstilling er belyst gjennom teori og empiri. Teorien i oppgaven belyser problemstillingen og danner bakgrunn for oppgavens empiriske undersøkelse. Det kvalitative intervjuet er valgt som metode. Formålet med empirien er å belyse hvordan kommunalt ansatte, som daglig har kontakt med innvandrerungdom, opplever og erfarer at ungdommene fungerer og er inkludert. Jeg har valgt å gjennomføre undersøkelsen i en bykommune som har relativt høyt antall ikke-vestlig innvandring. Jeg har gjennomført 5 intervjuer av kommunalt- og fylkeskommunalt ansatte. Informantene er politiet, en fagperson fra barnevernet og person ansatt på et asylmottak, en lærer i en innføringsklasse for ungdomsskoleelever, en lærer i en internasjonal skole hvor det ikke er etnisk norske elever

(elevene er her ungdom og voksne). Temaene det er søkt kunnskap om er skole/utdanning, fritid, venner, identitet og kultur, grad av opplevd problembelastning blant innvandrerne, og Kommunal innsats for å fremme et velfungerende flerkulturelt samfunn med rom for mangfold.

Resultater og hovedkonklusjoner: Informantene i mine intervjuer har framhevet følgende faktorer som viktige for inkludering: Tidlig utvikling av gode språkkunnskaper (allerede i førskolealder). Gode norskkunnskaper og gode leseferdigheter framheves som et viktig middel for å tillegne seg kunnskap. Mer undervisning på morsmålet og bedre tilgang på tolketjenester nevnes. Videre etterspørres bedre kvalitet på tilpasset opplæring, (tilpasset tidligere skolegang og nåværende norsk-kunnskaper), samt bedre lærerkompetanse i forhold til undervisning i klasser med elever fra flere nasjoner (efaringslæring på tvers av skoler framheves som en god måte å drive kompetanseheving på). Trivsel på skolen og deltagelse på arbeidsmarkedet (jobb) er viktig. Gode fritidsklubber, et sted å være for både utlendinger og norske, samt organisert aktivitet (deltagelse i idrett nevnes som betydningsfulle inkluderingsfaktorer). Å ha norske venner og kjærester, samt respekt og omsorg for hverandre fokuseres. Endelig fomidler informantene at en trygg familiesituasjon og at godt utdannede foreldre er en styrke. Problembelastning og kriminalitet ble ikke opplevd som et framtrødende trekk ved ungdommen. Informantene beskriver mange positive erfaringer i kontakten med ikke-vestlig ungdom, men de viser til negative historier som ungdommen har opplevd i møte med andre kollegaer og andre offentlig ansatte.

Av teori og forskning framgår det at politiet og media har en medvirkende rolle i forhold til hvordan innvandrerungdom blir oppfattet, og hvordan dette igjen påvirker deres selvbilde. Videre er det vist til hvordan samfunnsklasse påvirker den enkeltes muligheter for blant annet utdanning og arbeid.

Avslutningsvis i oppgaven har jeg sammenfattet forhold av betydning for å gi innvandrere likeverdige muligheter i praksis. Det er her fokusert sårbarhet og beskyttelsesfaktorer hos enkeltpersonen, familien og oppvekstmiljøet. Dess større antall beskyttelsesfaktorer en person har/kan gis dess større muligheter foreligger for vellykket inkludering. Dette er skjematisk framstilt slik at det kan anvendes av kommunalt ansatte både som kartleggingsskjema og som grunnlag for vurdering av riktige tiltak. Intensjonen ved å utvikle og ta i bruk et slikt verktøy er mer systematisk og målrettet innsats for å fremme et velfungerende flerkulturelt samfunn.

Endelig vil jeg framheve at jeg ut fra dette studiet kan konkludere med at livskvaliteten til en ungdom økes dersom han opplever trygghet, har et positivt selvbilde (opplever mestring og anerkjennelse), deltagelse (er deltagende og produktiv), at han opplever en grunnstemning av glede, frihet og framtidsoptimisme.

Angår det dej kanskje

Vad jag gör?

Och vad jag tänker?

Angår det mej kanskje

Vad du gör?

Och vad du tänker?

Angår vi varandra kanskje?

Du och jag och alla vi

Som råkar leva her just nu

Och som det hänger på

Hur det ska bli i världen

Angår vi varandra kanskje?

Kanskje det ja

Kanskje

Ingrid Sjøstrand

Forord

Denne oppgaven tar opp inkludering og forhold som kan medvirke til utstøting som igjen kan resultere i kriminalitet. Jeg har vært særlig opptatt av innvandrerungdommens muligheter for mestring og for positiv samfunnsdeltagelse. Jeg har rettet oppmerksomheten mot ikke-vestlig ungdom fordi disse står overfor store utfordringer i forhold til tilpasning i et vestlig og norsk samfunn. Jeg har fokusert ungdommer under myndighetsalder. Mine empiriske data er basert på intervjuer av kommunalt ansatte som arbeider med denne aldersgruppen. Jeg har søkt kunnskap om nordmenns holdninger, forståelser og erfaringer i arbeid og kontakt med ungdom fra ikke-vestlige land som Somalia, Irak med fler.

Jeg tenker at informasjons- og kunnskapsnivået hos de som arbeider med ungdom er av stor betydning for den innsats og de relasjoner som utvikles gjennom den daglige kontakten.

Jeg håper denne masteroppgaven kan vekke andres nygjerrighet og interesse for ny kunnskap om hva som fremmer inkludering og hvordan utstøting og kriminalitet skapes.

Informantene fra Fredrikstad fortjener en spesiell takk for at de delte sine opplevelser og erfaringer om innvandrerungdom med meg. Uten deres bidrag hadde det ikke vært mulig å gjennomføre den empiriske undersøkelsen i denne oppgaven.

Fredrikstad, 17. 05. 2010

Lina Kristine Johansen

INNHALDSFORTEGNELSE

SAMMENDRAG	2
Forord	5
1. INNLEDNING	8
1.1 PRESENTASJON AV TEMA	8
1.2 OPPGAVENS MÅL.....	13
1.3 OPPBYGGING AV OPPGAVEN	13
2. PROBLEMSTILLINGER OG BEGREPSAVKLARINGER	15
2.1 PROBLEMSTILLINGER	15
2.2 INKLUDERING OG EKSKLUDERING	16
2.3 BEGREPENE KRIMINALITET OG STATISTIKK.....	17
3. SAMFUNNSFORHOLD SOM PÅVIRKER INKLUDERING/ EKSKLUDERING I DET NORSKE SAMFUNNET	19
3.1 INNLEDNING	19
3.2 INNVANDRERBEFOLKNINGEN I FREDRIKSTAD	19
3.3 INNVANDRERE, UTDANNING OG ARBEIDSDELTAGELSE.....	22
3.4 FORSTÅELSE AV KRIMINALITET.....	24
3.5 KRIMINALITETSBILDET	27
3.6 KLASSE.....	29
3.6.1 Bourdieu sin klassefortåelse	30
3.6.2 Funksjonalisme.....	31
3.6.3 Boudons forklaring på skjev fordeling	32
3.7 MAKT	33
3.8 GLOBALISERING	36
4. EMPIRISKE DATA	40
4.1 VALG AV METODE	40
4.2 KVALITATIVT INTERVJU	41
4.3 UNDERSØKELSENS UTVALG	43
4.4 UTARBEIDELSE AV INTERVJUGUIDE	44
4.5 GJENNOMFØRING, BEARBEIDING OG TOLKNING AV INTERVJUENE	45
4.6 VALIDITET OG RELIABILITET	47
4.7 ETISKE HENSYN	48
4.8 KRITISK BLIKK PÅ UNDERSØKELSE.....	48
5. HVA FREMMER INKLUDERING OG REDUSERER KRIMINALITET?	50

5.1	INNLEDNING	50
5.2	SKOLE OG UTDANNING	50
5.2.1	Tilpasset opplæring	51
5.2.2	Kompetanse i skolen.....	52
5.2.3	Elevmotivasjon, trivsel og læring i skolen	53
5.2.4	Norsk-kunnskaper.....	55
5.2.5	Reproduserer skolen tapere	56
5.3	HOLDNINGER I SAMFUNNET	59
5.3.1	Fordommer og rasisme	59
5.3.2	Stempling/stigmatisering.....	63
5.3.3	Medias betydning i stemplingsprosessen	66
5.3.4	Politiets rolle i stemplingsprosessen.....	68
5.4	MENINGSFULL FRITID	71
5.4.1	Sosial kontroll og selvkontroll.....	77
5.5	VENNER, IDENTITET OG KULTUR	79
5.6	UNGDOMSKULTUR.....	82
5.6.1	Oppgjør mot formynderskap	84
5.6.2	Kultur som forklaringsvariabel.....	85
5.6.3	Identitet.....	89
5.6.4	Maskulinitetsprosjekter	90
5.6.5	Motkulturer.....	93
5.7	PROBLEMBELASTNING BLANT INNVANDRERUNGDOM.....	96
5.7.1	Forklaringer til kriminalitet	100
5.7.2	Tilknytning til samfunnet	102
5.7.3	Bosted.....	103
5.8	KOMMUNAL INNSATS	104
6.	LIKEVERDIGE MULIGHETER I DET NORSKE SAMFUNNET.....	110
6.1	ET FELLES KRAFTTAK FOR Å FREMME VELLYKKET INKLUDERING	110
6.2	HAR VI ET FLERKULTURELT SAMFUNN OG EN FLERKULTURELL SKOLE?....	113
6.3	LIKEVERDIG UTDANNING I PRAKSIS	113
6.4	OPPLEVELSE AV SAMMENHENG I LIVET	114
6.5	KOMPLEKSITET I SAMFUNNSENDRING	116
	Litteraturliste.....	117
	VEDLEGG: INTERVJU GUIDE	124

1. INNLEDNING

Innvandrerungdom står overfor en dobbelt utfordring i overgang fra å være barn til å bli voksen. De skal på samme tid takle det å være ung ut fra en vestlig og norsk målestokk, og samtidig er de immigranter på vei inn i en fremmed kultur (Helland og Øia, 2000)

1.1 PRESENTASJON AV TEMA

I denne oppgaven er innvandrerungdommens møte med det norske samfunnet fokusert. Hvilke forhold som påvirker kriminalitet, forståelse av kriminalitet, og forhold som kan gi innvandrerungdom likeverdige muligheter i praksis er det jeg har ønsket å søke ny kunnskap om.

Innvandring er et tema som har fått stor oppmerksomhet i media, i politiske dokumenter og i forskningssammenheng de siste årene. I forhold til innvandring står begrepene inkludering og ekskludering sentralt.

Begrepet ”innvandrere” brukes om personer som selv har innvandret til Norge og som ikke har norsk bakgrunn (førstegangsinnvandrere), og personer som er født i Norge av to utenlandske foreldre og som har fire utenlandsfødte besteforeldre (etterkommere). Innvandrere fra ikke-vestlige land vil si personer fra følgende geografiske områder: Asia med Tyrkia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Øst-Europa (Kriminalstatistikken, 1999). Kriminalstatistikken gikk i 2008 bort fra disse betegnelse. Disse begrepene er likevel benyttet her fordi mye av mitt materiale er hentet fra før denne endringen.

De fleste samfunn benytter seg av både ekskludering og inkludering som kontrollformer, og pendler hele tiden fra det ene til det andre. Dermed kan det være vanskelig å skille mellom dem. Cohen (1994) bygger på Levi-Stauss (1977:500) når han beskriver begrepene inkludering og ekskludering. Ekskludering foregår når noen holdes midlertidig eller permanent utenfor visse sosiale grenser, eller skilles ut og blir fordelt i deres eget avmålte rom. Som eksempel kan man se på metoder for å kontrollere uro i skolen, slik som bortvisning fra

klasserommet og opprettelse av egne klasser/skoler for problemelever. Inkludering er når noen holdes innenfor de kontroversielle sosiale grensene, og absorberes av disse. Skolen kan også brukes som eksempel her. Det skapes forhåndsregler for å opprettholde intern lydighet, ro og orden. Belønning og straffesystemer benyttes (Cohen, 1994).

Med inkludering menes å gi alle borgere, uavhengig av bakgrunn, religion eller opprinnelse, like muligheter til å gjøre selvstendige valg for hvordan de vil ordne livene sine. Målet er samtidig at det ikke skal utvikle seg store sosiale og økonomiske forskjeller som følger etniske skillelinjer, og at forholdet mellom grupper og miljøer i befolkningen utvikler seg harmonisk og uten store sosiale spenninger (Stortingsmelding 49, 2003-2004).

Det nye flerkulturelle samfunnet blir neppe et velfungerende samfunn ved at vi har flere kulturer som lever side om side, og ved at vi tenker og handler ut fra en forståelse om at det handler om ”de” og ”oss”. Vi får neppe et flerkulturelt samfunn fordi det bor personer her med ulik etnisk bakgrunn. Hvordan vi kan utvikle et samfunn med rom for alle og hvor mangfold blir en del av det ordinære i vårt samfunn er problemstilling som inngår i denne oppgaven.

Innvandring og kriminalitet er et annet sentralt tema i dagens flerkulturelle samfunn. I tillegg til å fokusere inkludering og segregering, kan man rette oppmerksomheten mot risiko- og beskyttelsesfaktorer. Risikofaktorer vil i denne sammenheng handle om forhold som gjør den enkelte person, familie og oppvekstmiljøet ”sårbare” på en slik måte at det er stor sannsynlighet for utestengning, som igjen kan føre til kriminalitet. Beskyttelsesfaktorer handler om ”styrker” som gir grunnlag for mestring og som fremmer mulighetene for samfunnsdeltagelse.

Stortingsmelding nr. 49 (2003-2004) oppsummeres kunnskap om innvandring og kriminalitet slik:

“Ikke-vestlige innvandrere er i dag overrepresentert i forhold til sin andel av befolkningen når det gjelder de fleste typer kriminalitet. Det er likevel viktig å understreke at det er en svært liten andel av innvandrere som er kriminelle, også blant ikke-vestlige innvandrere. De aller fleste er med andre ord lovlydige. Det er samtidig en liten andel av den totale kriminaliteten som begås av innvandrere. Ikke-vestlige innvandrere viser størst overrepresentasjon innen vinningskriminalitet og trafikkriminalitet, men det er også bekymringsfulle trekk i tallene for ikke-vestlige innvandrere straffet for vold og narkotikaforbrytelser”.

Samme Stortingsmelding pressiserer følgende:

“Yngre mannlige innvandrere fra den tredje verden (dvs. Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika, samt Tyrkia) begår oftest kriminalitet. Blant 18-20-åringene i denne gruppen er det 120 straffede pr. 1 000 innbyggere”.

Ungdomstiden er generelt en periode preget av mange utfordringer. Utfordringene kan knyttes til utvikling av identitet, konfliktfylte forhold til foreldre, venner og kjærester, problemer på skolen osv. Hvordan man takler utfordringene er veldig forskjellig. De unge kan komme styrket ut av denne tiden, mens andre utvikler atferd som bringer dem på kant med samfunn, med kollektive normer og med loven. Rettsapparatet opplever at denne aldersgruppen er overrepresentert i kriminalstatistikken.

I aldersgruppen 15 til 17 år var det 39 straffede nordmenn pr. 1 000 innbyggere mot 77 for ikke-vestlige innvandrere. Det vil si at innvandrerungdom straffes for nesten dobbelt så mange kriminelle handlinger som norsk ungdom. Statistikk viser at kriminalitet blant innvandrerungdom har vært stigende (Hustad, 2007).

Ikke-vestlige innvandrere er overrepresentert blant straffede for seksualforbrytelser. Tall fra Oslo-politiet i februar 2007 tilsier at 65 % av ettersøkte og siktede for voldtekter og voldtektsforsøk antas å ha en ikke-vestlig bakgrunn (Hustad, 2007).

Utdannelsessystemet har ekspandert de siste 20 årene i vårt samfunn. Utdanning blir stadig viktigere for å lykkes i samfunnet. Utbyggingen av utdanningssystemet i Norge har som mål at alle uansett bakgrunn skal gis like muligheter til utdanning og arbeid. Denne samfunnsutviklingen i de nordiske landene kan imidlertid øke utfordringene for innvandrerungdom som kommer fra samfunn med lite eller ingen skolegang. Avstanden fra det samfunnet de kommer fra og det de kommer til kan representere et voldsomt sprik (Hansen og Mastekaasa, 2005).

Innvandrerungdom sosialiseres dermed inn i det norske samfunnet, og utvikler seg fra barn til voksen, under betingelser som skiller dem fra etnisk norske ungdommer. De har språklige, kulturelle og holdningsbaserte referanser som kan være i konflikt med norsk kultur og

etablerte norske kollektive normer. I tillegg kan de bli møtt med negative, ekskluderende og rasistiske holdninger og handlinger fra det samfunnet de skal tilpasse seg til.

Innvandrerungdom kan derfor i større grad enn etnisk norsk ungdom møte problemer relatert til inkludering og deltakelse i samfunnet. Dette kan bl.a. handle om vanskeligheter i forhold til skole og utdanning, om å skaffe seg venner, og om deltagelse i fritidsaktiviteter, samt i forhold til arbeid.

Diskriminerende holdninger

Innvandrerungdom ser ut til å bli utsatt for negative holdninger fra flere hold. Noen presseoppslag illustrerer dette:

«To ganger har en mannsperson spyttet på asylsøkere ved mottaket på Veum. Beboere og ledere er opprørte. Det første tilfellet fant sted mandag. Da var norsklærer N.N. ute med en gruppe kvinnelige elever fra mottaket. To dager senere ble en 21 år gammel somalier utsatt for samme hets. Ved begge anledninger kjørte en mann i mørk jeep opp på siden av beboerne og spyttet» (Fredrikstad blad, 2002).

«Hærverk mot familie - skrev svarting på husveggen. – Først så vi at det var masse papir fra en byggeplass rundt bilen. Deretter så vi at søppeldunken var borte, forteller N.N. Kona gikk ut i gata for å se etter søppeldunken, og fant den ved et trafikkskilt utenfor tomte deres. Skiltet var også ramponert. – Så så jeg skriften på husveggen og ordet «Svarting», forteller N.N.» (Fredrikstad blad, 2009).

Politiske vurderinger og føringer

I Stortingsmelding 49 (2003-2004) står det: *«Regjeringens mål er at alle barn som vokser opp i Norge, uavhengig av foreldrenes fødeland, skal ha samme mulighet for å delta i samfunnet. For å få dette til må utjevning av levekårsforskjeller for barn skje på mange måter, og så tidlig som mulig, blant annet gjennom selektive tiltak og ved like muligheter i barnehage og utdanning».*

I samme Stortingsmelding framheves dette:

«Nøkkelen for unge til å oppnå like muligheter som voksne, ligger i like muligheter til utdanning. Begrunnelsen er at utdanning har stor betydning for situasjonen på andre levekårsområder. Hvordan det går med barn av innvandrere i skole og utdanning blir derfor det viktigste målet på om politikken lykkes for denne gruppen» (Stortingsmelding nr. 49 (2003-2004)).

Barne- og likestillingsdepartementet forvalter tilskuddsordningen Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn. Ordningen er et virkemiddel for å bedre oppvekst- og levekår i større bysamfunn, og omfatter 23 bykommuner og 7 prioriterte bydeler i Oslo. Bevilgningen benyttes til tiltak og prosjekter som retter seg mot barn og unge i alderen 12 til 25 år med spesielle behov og mot utsatte ungdomsgrupper og ungdomsmiljøer. Barn og unge med innvandrerbakgrunn står overfor spesielle utfordringer, og innsats som fremmer inkludering har høy prioritet (Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen, 2009-2012).

Det er trolig mange faktorer som er av betydning for om innvandrerungdom blir ekskludert eller inkludert i samfunnet. Jeg finner det interessant å fremskaffe mer kunnskap om dette. Innvandrerungdom synes å være utsatt for flere negative holdninger og bekyldninger om kriminalitet enn det norsk ungdom opplever. I Fredrikstad blad 13 juli 2009 rapporteres det at hver annen Østfolding er negativ til innvandring, og hver tredje er negativ til å ha innvandrere som nærmeste nabo.

I kriminalstatistikk og selvrapporteringsstudier vises det til overrepresentasjon av ikke-vestlige ungdommer. Hva skyldes dette? Hvilke faktorer påvirker den høye registrerte kriminaliteten blant innvandrere? Også media fokuserer stadig innvandrere og kriminalitet.

Her vises det til noen avisoverskrifter:

“Innvandrere står bak alle anmeldte overfallsvoldtekter i Oslo de siste tre årene, ifølge politiet” (Dagbladet, 2009).

“Samtlige 41 anmeldte overfallsvoldtekter i Oslo de siste tre årene er ifølge politiet begått av ikke-vestlige innvandrere” (VG, 2009).

Representerer slike overskrifter sannheten, eller er det flere virkelighetsforståelser? Gjelder liknende utsagn også kriminalitet blant tenåringer? Er det forskjell i statistikk og omtale av

innvandrere fra vestlige land (som har mange likhetstrekk med vårt samfunn) og ikke-vestlig ungdom (som kommer fra samfunn som er betydelig mer fremmed enn vestlige land)?

Nasjonalt er det i dag betydelig satsning på tiltak som har som mål å forebygge og avhjelpe vansker blant innvandrere. Regjeringen la i april 2009 fram en Handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering (2009–2012). Innsatsen er rettet mot å bekjempe den diskriminering som særlig innvandrere og deres barn, samer og nasjonale minoriteter kan oppleve pga. etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, språk, religion og livssyn. Planen inneholder 66 nye tiltak og har særlig fokus på arbeidsliv, offentlig tjenesteyting, barnehage/skole/utdanning, boligmarked og på diskriminering ved utesteder (Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen, 2009-2012).

1.2 OPPGAVENS MÅL

Målet med denne oppgaven er å søke ny kunnskap om innvandringsungdom. Jeg vil fokusere kunnskap om innvandrerungdom generelt, og spesielt kunnskap om forhold som har betydning for inkludering og ekskludering i det norske samfunnet. Jeg ønsker å løfte fram kunnskap som kan bidra til en bredere forståelse av statistikken, en dypere forståelse av innvandrerungdommenes livssituasjon, og totalt sett bidra til en økt forståelse av hvorfor innvandrerungdom er overrepresentert i kriminalstatistikken. Jeg håper også at dette kan bidra til en bedre og riktigere innsats fra det norske samfunnet overfor denne samme samfunnsgruppen.

1.3 OPPBYGGING AV OPPGAVEN

I kapittel 2 utdypes problemstillingen og begrepene inkludering og ekskludering blir definert.

I kapittel 3 redegjøres det for kriminalitetsbegrepet, ulike forståelser av kriminalitet og kriminalitetsbildet i Norge. Det vises her til sentrale teoretikere innen kriminologi som Christie, Høigård, Olaussen, Skarøhamar. Videre er det anvendt statistikk for å belyse

innvanderbefolkningen i Fredrikstad. Teorier om makt, klasse og globalisering er viet betydelig oppmerksomhet.

I kapittel 4 redegjøres det for forskningsmetoden som er anvendt for å innhente ny kunnskap om fenomenet som her ønskes undersøkt. Intervjuer er valgt som primær metode. Kvale, Kleven, Repstad, Thagaard og Yin er her sentrale referanser. Kapitlet innledes med begrunnelser for valg av metode, metodevalg og beskriver utvalget i undersøkelsen, utarbeidelsen av intervjuguiden og hvordan jeg har valgt å gjennomføre, analysere og tolke intervjudataene. Undersøkelsens reliabilitet, validitet og etiske hensyn tas opp avslutningsvis.

I kapittel 5 presenteres og drøftes funnene fra de 5 intervjuene jeg har gjennomført. Undersøkelsesresultatene sees i relasjon til teoretiske perspektiver på inkludering og ekskludering av innvandrere. Sentrale teoretikere her er Bourdieu, Prieur, Larsen, Hauge, Hirschi, Høigård, Christie, Becker, Cohen, Finstad, Sollund.

Kapittel 6 omhandler refleksjoner og konklusjoner knyttet til hvilken samfunnsinnsats som vurderes som vesentlige for at innvandrere skal gis likeverdige muligheter i det norske samfunnet.

2. PROBLEMSTILLINGER OG BEGREPSAVKLARINGER

Ikke-vestlige innvandrere er generelt mer eksponert for visse faktorer som er knyttet til kriminalitet. De har lavere utdanning, høyere arbeidsledighet, og vanskeligere økonomisk situasjon enn nordmenn, påpeker SSB-forsker Torbjørn Skarøhamar.

2.1 PROBLEMSTILLINGER

Oppgaven vil i stor grad fokusere livs- og oppvekstbetingelsene til ikke-vestlig innvandrerungdom. Dette fordi det antas at levekår, oppvekst og utdanning har vesentlig betydning for kriminalitet. Statistikken påviser overrepresentasjon av kriminalitet for denne gruppen. Det kan for eksempel handle om strukturelle faktorer ved samfunnet og hvordan samfunnet er bygd opp, eller hvordan innvandrerne blir møtt og kontrollert i samfunnet. Det kan for eksempel også handle om trekk ved innvandrerne som påvirker i hvilken grad og på hvilken måte de blir inkludert/ekskludert i sitt lokalsamfunn. Holdninger i samfunnet/lokalsamfunnet knyttet til denne gruppen mennesker kan derfor være av betydning. Jeg vil søke å belyse følgende problemstillinger:

- Hvordan opplever ansatte ved de ulike etatene i kommunen ungdomsgruppen ikke-vestlig ungdom 12-18 år?
- Hvordan er holdningene til ikke-vestlig ungdom i en større norsk bykommune?
- Hvordan er skole/utdanning tilpasset ikke-vestlige innvandrere?
- Hvilke faktorer påvirker utvikling av identitet, venner og kultur?
- Hva kjennetegner fritiden til ikke-vestlig ungdom?
- Grad av og type problembelastning/kriminalitet blant ikke-vestlig ungdom?
- Hva kan eventuelt endres i kommunen for å bedre situasjonen til ungdommene?

Fokus vil rette seg mot gruppen barn/unge under myndighetsalder (12-18 år). Denne aldersgruppen er valgt fordi det fortsatt finnes relativt sett bedre muligheter for å hindre/snu uheldige utviklingsforløp før personene har nådd myndighetsalder.

Ikke-vestlig ungdom er valgt fordi de er en betydningsfull innvandrergroupe i Norge i de senere år og fordi jeg antar at de har større utfordringer med å tilpasse seg et vestlig samfunn grunnet omfattende kultur og samfunnsforskjeller, ikke minst når det gjelder mangel på skole og utdanning fra hjemlandet.

Jeg vil ta utgangspunkt i lokale forhold fordi det er kommunen som er ansvarlig for introduksjonordningen. Dette omfatter blant annet norsk- og samfunnsopplæringen for nyankomne innvandrere, å skaffe boliger til flyktninger, utbetale sosialstøtte eller finne arbeids-markedsføringstiltak til de som trenger det. Kommunen har også ansvar for å tilby barnehage og skole/utdanning. Kommunen (fylkeskommunen) har endelig et særlig ansvar for å følge opp de barn og unge som ”dropper” ut av skolen og som ikke evner å komme seg inn i arbeidslivet.

Hovedproblemstillingen er formulert slik:

Hvilke forhold kan ha betydning for innvandrernes inkludering og tilpasning i det norske samfunnet, og hvordan kan spesielle faktorer påvirke at ikke-vestlige ungdommer er overrepresentert i kriminalstatistikken?

2.2 INKLUDERING OG EKSKLUDERING

I Stortingsmelding nr. 49 (2003-2004) inkludering og ekskludering slik:

«Inkludering er et begrep som delvis blir brukt som erstatning for «integrering», delvis som motsats til ekskludering. Den som oppfordrer til inkludering, sier indirekte at noen har et ansvar for å få det til. Noen må åpne opp og invitere inn. Regjeringen mener at ansvaret normalt hviler på majoriteten, eller dem som har makt til å lukke folk ute, eller ta dem inn. Det å være inkludert er nært beslektet med målet om deltakelse; i arbeidsliv, nabolag, foreningsliv, politikk etc. Aktiv inkludering kan være supplement til formelt like rettigheter, ut fra erkjennelsen om at like rettigheter ikke alltid gir ønsket resultat. Når man stiller krav og forventninger må man også legge til rette for inkludering. Regjeringens mål er et inkluderende samfunn uten sosial utstøting, marginalisering og ulikhet i muligheter. Inkludering forutsetter samtidig villighet til å delta».

Jeg vil også referere en definisjon av inkludering som er mye anvendt med tanke på inkludering av mennesker med funksjonsvansker, hvor det fokuseres at inkludering handler om å *inneha en verdig sosial rolle i et felleskap hvor muligheter for likeverdighet, deltagelse og mestring er til stede som en selvfølgelig del av miljøet.*

Videre vises det til en begrepsdefinisjon som handler om deltagelse og helse fra en dansk forsker. Aaron Antonovsky har forsket på spørsmålet om helse og deltagelse, og han fokuserer sterkt begrepet ”opplevelse av sammenheng”. Han definerer dette slik:

”..... en global innstilling til tingene, der uttrykker den udstrekning, i hvilken man har en gjennomgående, blivende, men dynamisk tillid til, at ens indre og ydre miljø er forutsugelige, og at der er en stor sandsynlighed for, at alting vil gå så godt, som man med rimelighet kan forvente” (Antonovsky 2004:13).

For å kunne oppleve en slik sammenheng trekker Antonovsky fram at begrepet ”opplevelse av sammenheng” må ses i forhold til følgende tre komponenter:

1. Begripelighet, dvs. at det som inntreffer er forståelig og oppleves som ordnet, strukturert og tydelig, (forståelse av egen situasjon/posisjon i samfunnet).
2. Håndterbarhet, dvs. at man har en opplevelse av å ha tilstrekkelige ressurser for å kunne møte ulike situasjoner i livet, (kompetanse).
3. Meningsfullhet, dvs. at man har en opplevelse av delaktighet i det som skjer, (felleskap og inkludering).

2.3 BEGREPENE KRIMINALITET OG STATISTIKK

Kriminalitet er betegnelsen på handlinger som bryter med norsk lov og som er belagt med straff. Kriminalitet omfatter vidt forskjellige handlinger, med ulike motiver hos gjerningspersonene og forskjellige konsekvenser for ofrene (Kriminalstatistikken, 1999).

Kriminalstatistikken gir ved hjelp av tabeller og tekst et bilde av den registrerte kriminalitetens omfang og karakter. Det finnes også kriminalitet som ikke blir registrert (mørketall) (Kriminalstatistikken, 1999).

Kriminalstatistikken viser hvilke forbrytelser og forseelser som blir anmeldt, etterforsket og senere oppklart eller ikke oppklart. Den forteller også om detaljer rundt disse lovbruddene som alder, kjønn og statsborgerskap etc. I tillegg gir kriminalstatistikken informasjon om fengslinger og straff (Kriminalstatistikken 1999).

Kriminalstatistikken gir et bilde av hva det strafferettslige reaksjonapparatet beskjeftiger seg med. Et annet mer dekkende navn ville være årsrapport fra virksomheten til politi, domstolene og fengslene (Høigård, 1997:72).

3. SAMFUNNSFORHOLD SOM PÅVIRKER INKLUDERING/ EKSKLUDERING I DET NORSKE SAMFUNNET

Globalisering har ført til at noen blir “vinnere” og andre “tapere”. Den globale endringen, med stor forflytning av mennesker, har resultert i utelukkning av store sosiale grupper, områder og land. (Aas, Katja Franko)

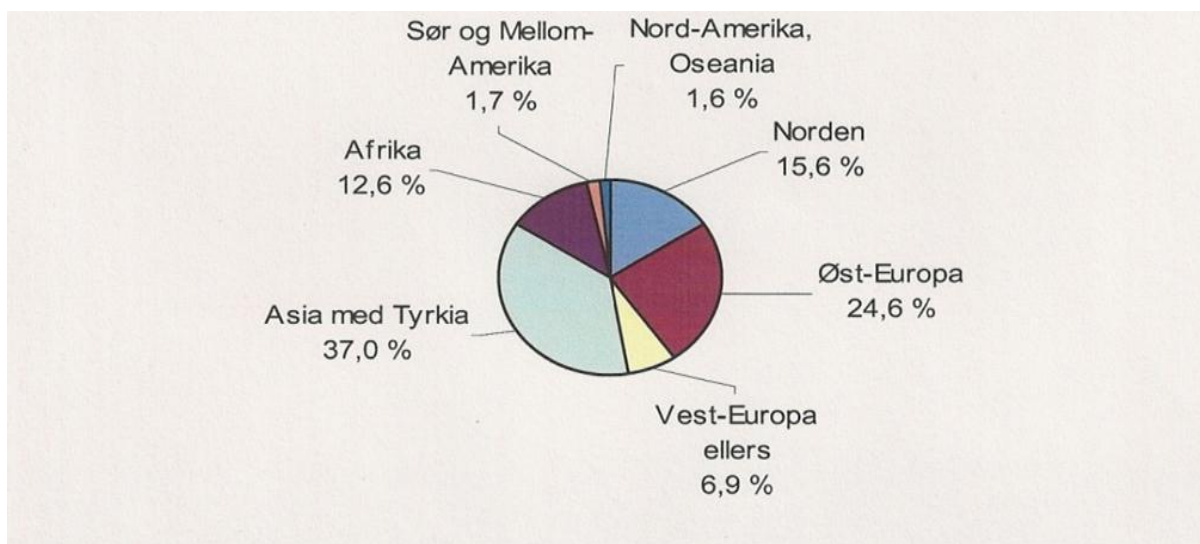
3.1 INNLEDNING

I dette kapitlet er min intensjon å løfte frem teoretiske perspektiver som påvirker inkludering og ekskludering av innvandrere. Innledningsvis gis et bilde av innvandrerbefolkningen i den kommunen hvor mine data er hentet fra, det vises spesifikt til utdanning og arbeidsdeltagelse. Videre rettes fokus mot forståelse av kriminalitet. Dette sees i relasjon til kriminalitetsbilde. Perspektiver knyttet til samfunnets strukturelle oppbygging, makt og globalisering gis betydelig oppmerksomhet. Kriminalitetsperspektivet er en rød tråd gjennom hele dette kapitlet fordi kriminalitet i mange tilfeller er et resultat av ekskluderingsprosesser.

3.2 INNVANDRERBEFOLKNINGEN I FREDRIKSTAD

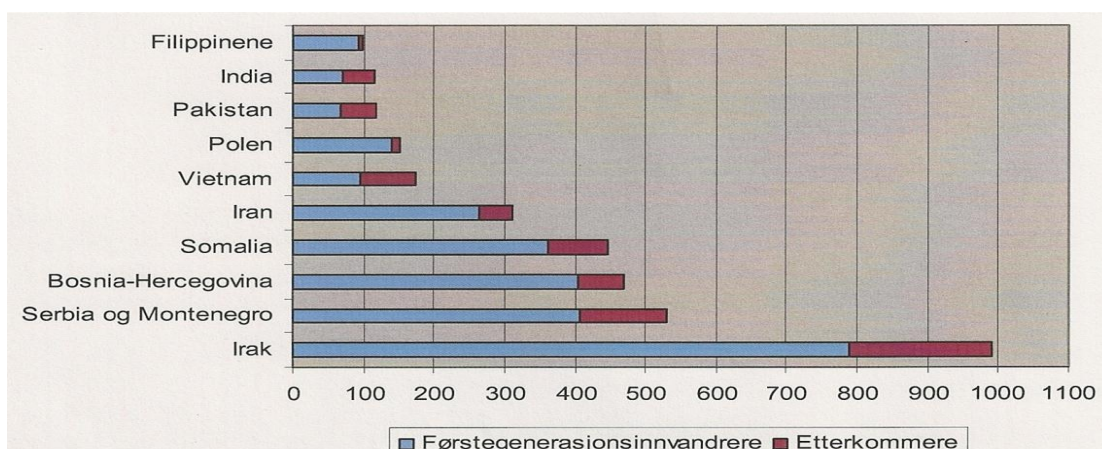
Mitt undersøkelsesgrunnlag er i hovedsak basert på data fra 2005-2007. Tallmaterialet er hentet fra IMDi – rapport (2007) hvor Statistisk Sentralbyrå har hatt i oppgave å utarbeide statistisk nøkkelinformasjon om innvandrerbefolkningen og integreringen i bl.a. Fredrikstad kommune. I 2007 hadde hver 12. innbygger i Fredrikstad innvandrerbakgrunn. Dette utgjør 8,5 prosent av befolkningen (totalt 6036 personer). Prosentvis er dette antallet omtrent som landsgjennomsnittet, dvs. at 6,1 prosent (4 582 personer) har ikke-vestlig bakgrunn. Dette utgjør 76 prosent av alle innvandrerne. 3,8 prosent har bakgrunn som flyktninger. Dette er høyere enn på landsbasis (IMDI- rapport, 2007).

Innvandrerbefolkningen i Fredrikstad har bakgrunn fra 113 forskjellige land. Irak (990) er den største gruppen, deretter følger Serbia og Montenegro (530), Bosnia-Hercegovina (470), Sverige (450) og Somalia (450), Danmark (330) og Iran (310) (IMDI- rapport, 2007).

Tabell 1: Innvandrerbefolkningen i Fredrikstad fordelt på verdensdeler. 1. Januar 2006 (befolkningsstatistikk I: IMDi- rapport, 2007:11)

Innvandrerbefolkningen i kommunen består i overveiende grad av personer som selv har innvandret til Norge (førstegenerasjonsinnvandrere). Grupper som Pakistan, Vietnam og India har høyere antall etterkommere relativt sett. Gruppene fra Irak og Serbia og Montenegro har flest etterkommere.

Tabell 2: Denne viser de 10 største gruppene i innvandrerbefolkningen med ikke-vestlig bakgrunn i Fredrikstad, 2006 (SSB Befolkningsstatistikk I: IMDi- rapport, 2007:13).

Vestlige innvandrere kom før ikke-vestlige innvandrere. Blant de ikke-vestlige har nær 60 prosent bodd kortere enn 6 år i Norge. Dette er en høy andel med kort botid og må sees i sammenheng med en betydelig sekundærflytting av flyktninger til Fredrikstad de siste årene (Høydal, 2005). Gruppene fra Irak og Somalia har særlig høy andel med kort botid (IMDi-rapport, 2007).

Det er flere unge i innvandrerbefolkningen enn i befolkningen for øvrig. Andelen ikke-vestlige innvandrere er høyest i de yngste aldersgruppene, spesielt i Fredrikstad. Andelen som er 24 år og yngre er høyere for den ikke-vestlige innvandrerbefolkningen (45 %) enn for befolkningen som helhet (30 %) (SSB, befolkningsstatistikk I: IMDi- rapport, 2007).

Innvandrerbefolkningen i Fredrikstad har forandret seg mye siden 1970. Antall ikke-vestlige har økt fra 170 til 4 580. En økning fra 13,8 prosent til 76 prosent 1. januar 2006. Andelen med ikke-vestlig bakgrunn har steget raskere i Fredrikstad sammenliknet med resten av landet (IMDi- rapport, 2007).

I 2005 hadde Fredrikstad en netto innflytting av 310 personer med ikke-vestlig innvandrer bakgrunn. Bare Oslo hadde større netto innflytting av denne gruppen i absolutte tall. Også når man tar hensyn til kommunens innbyggertall har Fredrikstad høy innvandring. Personer med bakgrunn fra Irak og Somalia representerer 3/4 av den totale netto innflyttingen blant personer med innvandrerbakgrunn. Det er en jevn fordeling av kvinner og menn som har flyttet til Fredrikstad. Også mange barn har flyttet til Fredrikstad. Familiegjenforente er overrepresentert i kommunen. Fredrikstad ser ut til å være et bosted for ektepar med barn (IMDi- rapport, 2007).

Antall flyktninger i kommunen har økt fra 1250 i 2001 til 2680 i 2006, en økning på 114 prosent. Økningen av flyktninger sett i forhold til folketallet i Fredrikstad utgjorde 111 prosent i løpet av disse fem årene, og slik sett større enn økningen i andel flyktninger i for-eksempel Oslo, med 58 prosent. Andelen flyktninger var i 2006 høyere enn på landsbasis. I perioden 2000-2005 flyttet mange flyktninger til Fredrikstad som egentlig var bosatt i andre kommuner (IMDi- rapport, 2007).

Ikke-vestlige førstegenerasjonsinnvandrere synes å ha en vanskeligere vei inn i det norske arbeidsmarkedet sammenliknet med andre ikke-vestlige innvandrere. Arbeid er viktig for selvforsørgelse, og dermed for egne og andres oppfatning av en selv som bidragsyter i samfunnet.

Fredrikstad kommune er av de kommunene med lavest sysselsetting av ikke-vestlige innvandrere.inntekt er viktig som grunnlag for å velge seg det liv en ønsker. I forhold til integrering og aksept i samfunnet er det heller ikke uten betydning hvor denne inntekten kommer fra. Fredrikstad har lavest yrkesinntekt med knappe 60 prosent. Dette har sammenheng med at Fredrikstad har mange flyktninger og mange nyankomne. Det er viktig at

innvandrerne får mulighet til å forsørge seg selv, og ikke blir avhengig av sosialhjelp. I Fredrikstad mottar 13 prosent sosialhjelp i over 6 mnd, mens det på landsbasis kun er 1.5 prosent (IMDi-rapport, 2007).

Innvandrerbefolkningen i Fredrikstad er økende. I 2009 hadde en av 10 innbyggere i Fredrikstad røtter i et annet land. Dette utgjør 10,9 prosent av hele befolkningen (7900 personer). Når det gjelder ikke-vestlige utgjør de 7,8 prosent (6313 personer) mot 2,1 prosent vestlige innvandrere. På landsbasis er det 2,4 prosent vestlige innvandrere og 7,2 ikke-vestlige (SSB.no/ kommuner I: IMDi-rapport, 2007).

3.3 INNVANDRERE, UTDANNING OG ARBEIDSDELTAGELSE

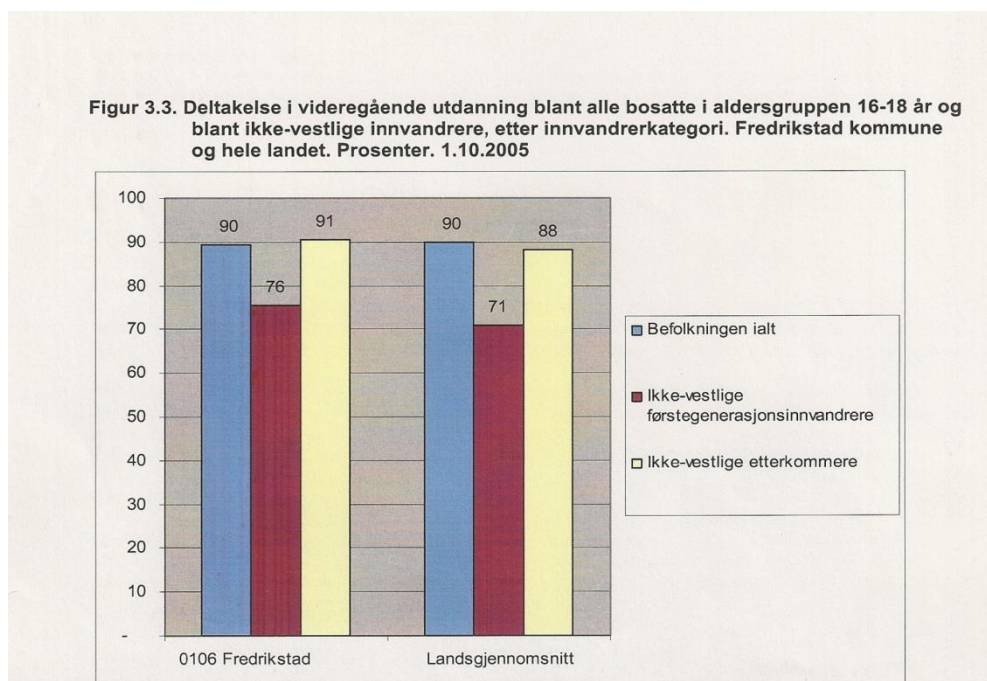
Det er interessant å studere statistikk over hvor stor andel av de unge som tar videregående utdanning. 72 prosent av alle med ikke-vestlig bakgrunn i alderen 16-18 år bosatt i Fredrikstad har tatt videregående opplæring, mot 90 prosent av alle bosatt i denne alderen i landet forøvrig. Når man tolker tall for deltakelse i utdanning, er det viktig å være oppmerksom på at ikke-vestlige førstegenerasjonsinnvandrere (særlig flyktninger) kan ha kommet kortere i utdanningsforløpet enn den øvrige befolkningen på tilsvarende alder. Dette har sammenheng med manglende utdanning ved innvandring. At noen ungdommer mangler utdanning får vi eksempler på i intervjuene. Ungdom som er registrert i kategorien ”ikke i utdanning” kan for eksempel være i grunnskolen (IMDi- rapport, 2007).

Av de 79 elevene med ikke-vestlig bakgrunn som gikk ut av 10 klasse våren 2005, befant 73 seg i videregående opplæring høsten samme år (92 %). Tallene er omtrent de samme som på landsbasis. Det er verdt å legge merke til at det var et lite antall elever som avsluttet ungdomskolen denne våren (IMDi- rapport, 2007).

Statistikk viser at det er mindre vanlig blant ikke-vestlige førstegenerasjonsinnvandrere bosatt i Fredrikstad å delta i videregående opplæring enn blant alle bosatte i kommunen i alderen 16-18 år (76 mot 90 %), men når det gjelder etterkommere deltar hele 91 prosent mot 90 prosent av alle bosatt i kommunen. Sammenliknet med landsgjennomsnittet ser vi på tabellen under at Fredrikstad har god deltakelse når det gjelder videregående opplæring (IMDi- rapport, 2007).

En av mine informanter peker på at: *“Fremover kan det bli flere akademikere blant innvandrerbefolkningen enn i den ”norske befolkningen”*. At det kan bli en realitet ser vi

antydning til i foreliggende statistikk som viser at en prosent flere i gruppen etterkommere deltar i videregående utdanning enn i befolkningen i kommunen totalt. Men fortsatt synes det et stort sprik i skoleprestasjoner og utdanning mellom norske elever og førstegenerasjonsinnvandrere.

Tabell 3: Denne viser deltagelse i prosent i videregående utdanning (16-18 år) i 2005. Fredrikstad kommune og hele landet. (ref. I: IMDi- rapport, 2007:24).

43 elever eller lærlinger med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn bosatt i Fredrikstad startet grunnkurs første gang høsten 2000. 60 prosent fullførte opplæringen innen fem år. Dette er 5 % lavere enn for alle elever og lærlinger i Fredrikstad. 8 % flere med ikke-vestlig bakgrunn avbrøt videregående skole enn blant elevgruppen i sin helhet. Sammenliknet med landsbasis kommer de i Fredrikstad godt ut (IMDi- rapport, 2007).

Av de som fullfører videregående skole er det vel så mange med ikke-vestlig bakgrunn som går videre til høyere utdanning. På grunn av frafall i videregående skole er de likevel underrepresentert også her. Forskjellene blir mindre dersom man tar høyde for klassebakgrunn (IMDi- rapport, 2007).

En bredt anlagt studie av elever i ungdomsskolen og videregående opplæring viser at 36 prosent av minoritetspråklige elever presterer over det nasjonale gjennomsnittet, mot 49 prosent av majoritetselevne. Det er nesten dobbelt så mange minoritetspråklige i det svakeste prestasjonsjunktet. Det er videre en lavere andel minoritetspråklige elever i landet som

påbegynner videregående opplæring enn majoritetslever (Strategiplan for likeverdig utdanning i praksis 2004 -2009).

Forskjellene i utdanning ser ut til å bli mindre over tid (Opheim og Støren 2001, Statistisk Sentralbyrå 2002 I: Hansen og Mastekaasa, 2005). Denne tendensen finner man ikke når det gjelder høyere utdanning (Dahlen, 2001, Statistisk Sentralbyrå, 2002 I: Hansen og Mastekaasa, 2005).

Fredrikstad kommune har lavest andel i landet av barn av språklige og kulturelle minoriteter i barnehage (IMDi-rapport-2007). Å være i barnehage vurderes som en betydningsfull støtte for lek og samvær med norske barn og gir barna et ”løft” i språkutviklingen.

I Strategiplanen for likeverdig utdanning i praksis (2004-2009) vises det til at barn med minoritetsbakgrunn både er underrepresentert i barnehagene i landet og at de går kortere tid før de begynner på skolen enn majoritetsspråklige barn. Det påpekes her at forskning avdekker at godt tilrettelagte tiltak i barnehage for minoritetsspråklige i barnehage har positiv innvirkning på barnas skolestart.

Giertsen (2004) viser også til tall fra statistisk sentralbyrå som viser at innvandrere relativt sett er dårligst stilt når det gjelder lønnet arbeid og utdanning.

I Fredrikstad vises det til at en del ikke-vestlige har problemer med å komme seg inn på arbeidsmarkedet. Fredrikstad er en av de kommunene med lavest sysselsetting av ikke-vestlige innvandrere. Med bakgrunn i den lave sysselsettingen kan man tenke seg at de ikke-vestlige innvandrene har lavere stabilitet rundt arbeid, bolig og inntekt. Dette har igjen betydning for hva barna oppnår i skolen.

I intervjumaterialet hevdes det at dersom stabiliteten rundt arbeid, bolig og inntekt er lav, minsker sannsynligheten for høy utdanning. Ved høy stabilitet er sannsynligheten høyere. Dette retter fokus på at klasseposisjon er av betydning for hvilken utdanning man oppnår.

3.4 FORSTÅELSE AV KRIMINALITET

Kriminalitetsbegrepet kan forstås på ulike måter. Her fokuseres flere teoretiske beskrivelser og syn på kriminalitetsbegrepet. Forståelse av kriminalitet utdypes her fordi kriminalitet ofte er et resultat av ekskludering.

Kriminalitet består av et lovbrudd. Et lovbrudd består av elementene: En handling og en lovbestemmelse. For at et lovbrudd skal fremtre som lovbrudd, kreves at det treffes en beslutning om at handlingen er i strid med lovbestemmelsene, altså en håndhevelse (Hauge 1990).

Kriminalitet kan også omtales som en sosial relasjon. Relasjonen er kjennetegnet av hendelser mellom parter som tolkes og håndteres på en spesiell måte: handlingen defineres med suksess som en oppgave for det strafferettslige reaksjonapparatet (Høigård 1997:26).

Høigård (2003) vektlegger at den mening vi gir en handling bygger på vår forståelsesmåte. Hvordan vi tolker en handling er som oftest basert på handlingens sammenheng. Når en handling blir karakterisert som kriminell er det fordi vi over lang tid har lært at slike handlinger blir sett på som kriminelle. Høigård har mye fokus på makt i sin forståelse av kriminalitetsbegrepet. Kriminalitet hevder hun er et spørsmål om makten til å definere. Makten til å definere gir også makt til å straffe.

Videre mener Høigård (2003) at det som avgjør om man kommer i kontakt med straffeapparatet avhenger av plassen man har i samfunnet, om man er fattig eller rik. Spesielt tydelig er dette innenfor vinningskriminalitet. Den moderne økonomiske kriminaliteten unndrar samfunnet for mangfoldige kroner, mye større beløp enn småskurkene. Likevel er det disse som dominerer i fengslene.

Høigård (2003) presiserer at det bare er noen av de plagsomme, sårede og farlige handlingene enkeltmennesker gjør mot hverandre som blir stemplet som kriminelle. Å lyve eller å være utro blir ikke sett på som kriminelt, selv om disse handlingene som oftest har såret oss mer enn «kriminaliteten». Formene for kriminalitet skifter med skiftende samfunn, men noen trekk ved kriminaliteten forandrer seg ikke, nemlig at de fanger opp de fattiges handlinger (Høigård, 2003).

Nils Christie (2004) har over mange år lagt vekt på at kriminalitet ikke finnes. Det er handlinger som finnes og noen av disse handlingene kalles kriminalitet. Hvilke handlinger som ender opp med stempelet kriminalitet mener Christie (2004) avhenger av den mening handlingen gis innenfor de ulike sosiale rammene. Med det menes at en handling kan oppfattes ulikt. Hvordan vi ser på en handling og hvilken mening vi gir handlingen er basert på hva slags bakgrunnskunnskap og erfaringer vi sitter inne med.

For eksempel blir det å stjele oppfattet som kriminelt i noen tilfeller, men ikke i andre. Dersom en sønn stjeler fra sin mors lommebok blir dette tyveriet sjelden sett på som kriminelt, men dersom noen man ikke kjenner stjeler fra den samme lommeboken blir det oftere ansett som kriminalitet (Christie, 2004).

I dagens moderne samfunn er det lettere å definere en handling som kriminell. Dette har å gjøre med at vi er mer fremmede for hverandre enn tidligere. Vi aksepterer mindre fordi vi ikke kjenner hverandre på samme måte som tidligere. Før kjente alle naboene hverandre. Det er vi mennesker som klassifiserer og evaluerer hverandre hele tiden. Verden blir slik vi tar den imot. Dermed kan vi si at kriminalitet er et produkt av historiske, kulturelle, sosiale og mentale prosesser (Christie, 2004).

Dette samsvarer med Høigård sin forståelse av kriminalitet.

Olaussen er kritisk til Nils Christie sin uttale om at ”kriminalitet ikke finnes” (Christie 2004:14). Olaussen argumenterer i mot denne forståelsen, og i stedet peker han på at kriminalitet finnes uavhengig av enkelthandlinger, og at kriminalitet er handlinger med en bestemt kvalitet og en sosial realitet. Kriminalitet kan betegnes som en enighetskategori mener Olaussen.

Kriminalitet som enighetskategori gir oss viktige handlingsvilkår, på den måten at den viser til reelle vurdering- og tenkemåter om handlinger. Dette fordi de forplikter og gir konsekvenser som en følge av at de har allmenn sosial gyldighet. Olaussen er opptatt av at mennesker er reflekterende og handlende. Menneskene har evne til å ta moralske vurderinger og til å handle rasjonelt (Olaussen, 2004).

At mennesket fungerer på denne måten gjør at vi kan fungere sammen under sosiale ordninger som er basert på implisitt og eksplisitt enighet. Enighet er vesentlig for menneskelige fellesskap. På bakgrunn av dette er vi kommuniserende vesener som leter etter løsninger på problemer, og det er akkurat dette som er sentralt for å forstå at kriminalitet er noe mer enn bare enkelthandlinger som helt tilfeldig blir kaldt kriminalitet (Olaussen, 2004).

I forhold til straffelovgivningen mener Olaussen (2004) at straff er viktig i forhold til å holde makten under kontroll. Lovgivningen er viktig for å avgrense makten hos rettssystemet i forhold til å gripe inn på mennesker og virksomheter. Straffeloven sørger ikke bare for straff, den sikrer også frihet. Mye av Olaussen sin forståelse bygger på klassiske forståelser hos Max Weber og Emil Durkheim (Olaussen, 2004).

3.5 KRIMINALITETSBILDET

Her fokuseres kunnskap om innvandreres plass i kriminalitetsbildet. Det vises her til statistikk som gjelder landet som helhet. Jeg fikk ikke tilgang til kriminalitetsstatistikk for den bykommunen som empirien min er gjennomført i. Jeg antar at det kriminalitetsbilde det her vises til er relativt godt utgangspunkt for å få perspektiver på omfang og type kriminalitet som også kan være i en kommune.

I de empiriske arbeidene som finnes, antydes det at innvandrere og ikke-vestlige innvandrere er overrepresentert når det gjelder registrert kriminalitet. Dette gjelder enten det er snakk om siktede (Hustad 2000, Stene 2000) eller straffede (Haslund 2004, Thorsen 2004). Dette bildet blir delvis bekreftet i studier av selvrapporert kriminalitet, selv om innvandrerungdom er underrepresentert når det gjelder hva man kan kalle «rølpete atferd» (Øia, 2005).

I sin studie av personer født i 1977 i perioden 1992-2001 viser Skarðhamar (2006) at de aller fleste registrerte lovbrøyttere kun blir siktet for ett enkelt eller svært få forhold. Noen få personer blir siktet for et betydelig antall lovbrudd, og de er også ansvarlige for en forholdsvis stor andel av den registrerte kriminaliteten.

Hele 10 prosent av ungdommen har blitt siktet for minst en forbrytelse i tiårsperioden. Dette kan virke som et høyt tall, men de aller fleste av disse ble siktet kun for ett enkelt lovbrudd i løpet av perioden. Et viktig poeng er at de aller fleste registrerte lovbrøytterne har norsk bakgrunn. Kun 263 av de totalt 5 139 gjerningspersonene har ikke-vestlig innvandrerbakgrunn (5 prosent av de siktede). Dette er også å forvente da de aller fleste i befolkningen ikke er innvandrere. Tilsvarende gjelder når vi ser på antall siktelser (Skarðhamar, 2006).

Når det gjelder i hvilken grad de ikke-vestlige innvandrerne er representert i kriminalstatistikken i forhold til størrelsen på sin egen befolkningsgruppe, er ikke-vestlige innvandrere og deres etterkommere klart overrepresentert. 10 prosent av ikke-innvandrerne ble siktet for minst en forbrytelse i løpet av observasjonsperioden, mens tilsvarende tall for ikke-vestlige innvandrere er 17 prosent. Ikke-vestlige innvandrere er imidlertid overrepresentert både blant få gangs lovbrøyttere og de mer aktive lovbrøytterne (Skarðhamar, 2006).

Statistikken viser at 83 % av alle straffede var nordmenn. 9 % var ikke-vestlige innvandrere. I aldersgruppen 15 til 17 år var det 39 straffede nordmenn pr. 1 000 innbyggere mot 77 for ikke-

vestlige innvandrere. Det vil si at innvandrerungdom straffes for nesten dobbelt så mange kriminelle handlinger som norsk ungdom. Statistikk viser at kriminalitet blant innvandrerungdom har vært stigende. En undersøkelse viser at det særlig er blant andre generasjons innvandrere at kriminalitet og asosial atferd har steget (Hustad, 2007).

Ikke-vestlige innvandrere er en stor og sammensatt kategori. Enkelte nasjonaliteter gjør seg sterkere gjeldende enn andre i kriminalstatistikken. Følgende land hadde mer enn 40 straffede pr. 1 000 innbyggere: Irak, Somalia, Iran, Marokko, Gambia og Libanon (Hustad, 2007).

Ikke-vestlige innvandrere er overrepresentert blant straffede for seksualforbrytelser. Tall fra Oslo-politiet i februar 2007 tilsier at 65 % av ettersøkte og siktede for voldtekter og voldtektsforsøk antas å ha en ikke-vestlig bakgrunn. Statistikken viser at risikoen for ikke-vestlige menn mellom 15 og 24 år til å bli registrert som voldsoffer er nesten dobbelt så høy som for nordmenn. Mange har bakgrunn både som voldsofre og gjerningsmenn. En stor del av volden foregår internt i familien eller i den sosiale omgangskretsen (Hustad, 2007).

Det er et lite mindretall unge mellom 15 og 24 år som blir siktet for mange forbrytelser og som følgelig står bak en stor andel av den oppklarte kriminaliteten. En gruppe på 3 % av alle siktede ungdommer er tyngre kriminelt belastet og sto for 35 % av alle oppklarte forbrytelser (Hustad, 2007).

Tallene fra statistikken viser kun problemsoppbygging i en liten gruppe av ikke-vestlig innvandrerungdom, ikke at kriminaliteten brer seg blant innvandrerungdom flest. Ikke-vestlige innvandrere kommer inn i et uheldig kriminelt livsløp på et senere tidspunkt enn hva tilfellet er for nordmenn. Kriminalitetsnivået gjør et hopp opp sammenliknet med nordmenn ved 19-årsalderen, akkurat da barnevernet ofte trekker seg ut og ansvaret flyttes til sosialkontor og andre. Man får da også virkningen av manglende lærlingeplasser og utestengning fra arbeidslivet som følge av svake resultater eller "drop out" fra videregående skole (Hustad, 2007).

For alvorlige kriminelle forhold, som tyveri for mer enn 1 000 kroner, vold og slåsskamp med våpen, er gutter med innvandrerbakgrunn overrepresentert i forhold til etnisk norsk ungdom. Forskjellene er spesielt store når det gjelder vold. Mer enn dobbelt så mange innvandregutter, sammenliknet med norske, har vært i slåsskamp med våpen. Videre har flere innvandregutter truet til seg penger eller verdisaker, gjort innbrudd eller stjålet noe til en verdi av over 1 000 kroner. Men for de aller fleste er lovbrudd en engangsforeteelse (Hustad, 2007).

Innvandrerungdom står for en liten andel av all ungdomskriminalitet i Norge når man ser på totalt omfang av kriminalitet i landet. Men sett i forhold til andel innvandrere av totalt antall innbyggere i Norge så står de for en mye større andel av kriminaliteten enn etnisk norske. Det vil si at innvandrere (fordi de er en liten del av befolkningsgruppen) står for langt færre kriminelle handlinger enn de som er utført av nordmenn. Like fullt blir innvandrere ofte nevnt i forbindelse med lovbrudd (Hustad, 2007).

De siste årene har gjengkriminalitet og vold for å få respekt fått mye oppmerksomhet og skapt frykt. Ikke sjeldent framstilles individuelle kriminelle hendelser, begått av innvandrere, som symptomer på en svak integrerings- og innvandringspolitikk. Det er imidlertid mange av de samme forhold som skaper kriminalitet blant innvandrerungdom som hos etnisk norsk ungdom (Hustad, 2007).

3.6 KLASSE

I noen historiske perioder og i noen samfunn lever store deler av befolkningen i sult, nød og elendighet, mens privilegerte lever i overflod og luksus. I andre tider og land er den sosiale ulikheten mindre dramatisk og synlig. Men selv i de moderne velferdsstater kan det være stor grad av sosial ulikhet knyttet til posisjoner, belønninger og innflytelse. Ikke minst kan folk ha ulik sjanse til å oppnå attraktive posisjoner og høye belønninger. Klasse er et sentralt begrep for å forstå sosial ulikhet. Klassebegrepet tar utgangspunkt i at individer danner nokså enhetlige grupper på denne måten, og i at tilhørighet til slike grupper også forklarer andre sider ved det sosiale liv og deres livssituasjon. Hovedsaken ved klassebegrepet er at det både fokuserer ulikheter mellom individer og beskriver hvordan disse ulikhetene skaper konflikter mellom større grupper som befinner seg i en likeartet sosial situasjon (Hansen og Engelstad, 2005).

Hvilken samfunnsklasse man tilhører påvirker den enkeltes utviklingsmuligheter. Klasse kan for noen innvandrere sørge for at de lettere blir inkludert i samfunnet, mens for andre handler dette om at man blir ekskludert fra samfunnet. Sosial bakgrunn ser for innvandrere ut til å ha stor betydning for skole og utdanning, boforhold og kriminalitet (Hansen og Engelstad, 2005).

Antakelser om manglende sosiale eller kulturelle ferdigheter blant innvandrere bidrar til å holde disse gruppene nede. Ved årtusenskiftet ser det ut til at samspillet mellom etnisitet,

kulturell kapital og klasse utgjør en kraftfull barriere for samfunnsborgerskap blant innvandrere og minoriteter i Norge (Brochmann, 2002).

Klassebegrepet knyttes spesielt til Karl Marx. Hans erfaring med store sosiale omveltninger og den ulikhet som preget industrialismen ga støttet til hans analyser om klassemotsetninger og samfunnsutvikling. I klasseforholdene og spesielt i motsetning mellom arbeidere og kapitalister så Marx potensiale for konflikt og samfunnsendring. Weber er en annen tidlig klasseteoretiker som i likhet med Marx definerte klasse på grunnlag av økonomiske resurser og interesser, og understreker at motstridende økonomiske interesser kan gi opphav til konflikter mellom klassene (Engelstad og Hansen, 2005).

3.6.1 Bourdieu sin klassefortåelse

Bourdieu (1996) er særlig opptatt av det kulturelle både slik det utarter seg i skole og utdanningssystemet og i samfunnskultur generelt.

Bourdieu benytter begrepet kapital i sin beskrivelse av klassesamfunnet. Kapital knytter seg ikke bare til materielle interesser, investeringer og avkastning i form av penger. Økonomisk kapital er kun en form for kapital. Bourdieu snakker også om kulturell og sosial kapital. Kulturell kapital er i følge Bourdieu de høyere klassers smak, livsstil og kulturelle praksisformer som utgjør den legitime kapitalen. Et eksempel kan være dannelse og eller formell utdanning. Sosial kapital knytter seg til hvilke kontakter/nettverk man har. Hvor mye man innehar av de ulike formene for kapital er avgjørende for hvor man befinner seg i det sosiale «rom», hvilken klasse man tilhører (Bourdieu, 1996).

Det sosiale rom er et sett av distinkte og sameksisterende posisjoner som er avskilt fra hverandre. Posisjonene defineres i forhold til hverandre. Det sosiale rom er konstruert med deltagere som innehar en relasjonell posisjon i forhold til hverandre i et rom, det sosiale rom. Posisjonene man har er foretatt på bakgrunn av visse differensieringsprinsipper som i høyutviklede samfunn er økonomisk og kulturell kapital. Den samlede mengde kapital og den relative vekt de forskjellige kapitalformene har i den totale mengden av kapital avgjør plasseringen i det sosiale rom. De med størst samlet kapitalvolum som feks direktører, universitetslærere. De med med minst kapitalvolum er feks ufaglærte. Til en hver klasse av posisjoner svarer dels en klasse av habitus (smakspreferanser). Habitus er et produkt av sosiale betingelser den tilsvarende posisjonen har preget den med. Man kan også si at det er et

systematisk sett av av goder og egenskaper som innbyrdes holdes sammen av en tilbøyelighet til å ha samme livsstil (Bourdieu, 1997).

3.6.2 Funksjonalisme

Ikke alle er enige i at vi befinner oss i et samfunn preget av klasser og da heller ikke at skolen preges av den dominerende klasses preferanser. Funksjonalister mener vi er på vei bort fra klassesamfunn, hvor privilegier overføres fra en generasjon til den neste gjennom fødsel, til et samfunn hvor personlig innsats belønnes. Også Parson (1959) hevder at tilskrevne egenskaper stadig betyr mindre, og tilegnede egenskaper eller ytelse betyr tilsvarende mer. I moderne åpne samfunn betyr den klasse man er født i stadig mindre for sjansen til å få attraktive stillinger og høye inntekter. Et slikt samfunn betegnes som meritokrati. Dette er et system hvor talent, intelligens og prestasjoner belønnes (Hansen og Mastekaasa, 2005). Men kanskje er det fortsatt slik at bakgrunn og oppvekstmiljø betyr relativt mye i forhold til skoleinnsats og skolerresultater.

Innen funksjonalismen antas utdanningssystemets viktigste funksjon å være sosialisering og seleksjon. Sosialisering innebærer både trening i spesifikke ferdigheter, i grunnskolen for eksempel det å lese og skrive, og utvikling av egnet motivasjon til å fylle voksne roller. Ikke minst anses det som viktig at elevene på et tidlig tidspunkt internaliserer verdien av ytelse. De må også sosialiseres til å erkjenne at det er rettferdig at belønninger fordeles etter ytelse, så lenge alle har like muligheter (Hansen og Mastekaasa, 2005).

I funksjonalistisk teori er seleksjon viktig for å kanalisere de mest talentfulle individene til de viktigste og vanskeligste oppgavene (Hansen og Mastekaasa, 2005).

Dette synet står i sterk kontrast til Bourdieu sin klasseteori.

Et grunnleggende punkt funksjonalismen blir kritisert for er at utdanningssystemet ikke oppfyller generelle samfunnsmessigere behov. Dette gjelder enten det er snakk om holdningsmessig utvikling eller tekniske ferdigheter. Utdanningssystemet er derimot først og fremst til nytte for personer med høy status eller kassetilhørighet. Funksjonalismen blir også utfordret av mer konfliktteoretiske som for eksempel av Bourdieu på følgende områder: utbygging av utdanningssystemet er ikke preget av universelle verdier og dannelse, men av privilegerte sosiale gruppers kultur. Utdanningssystemets ekspansjon skyldes ikke utviklingen

i produksjonslivet, og utdanningssystemet gir liten grad ferdigheter som er nyttige i arbeidslivet (Hansen og Mastekaasa, 2005).

Med bakgrunn i funksjonalismen vil det i moderne samfunn som vårt være lav forbindelse mellom foreldrenes og egen klasses status. Altså en høy sosial mobilitet. Dette kan kritiseres videre: utdanning har stor betydning for hvilken status/klasse man oppnår, men utdanning bestemmes i første omgang av sosial bakgrunn. Dermed brytes ikke forbindelsen til foreldrene. Selv når individer har lik utdanning, vil en person med høy klassebakgrunn oppnå en bedre jobb enn en med lav sosial bakgrunn. Sammenhengen foreldre og barns sosiale klasse blir oppfattet som mer legitim, dette tjener de høyere klassers interesser (Hansen og Mastekaasa, 2005).

3.6.3 Boudons forklaring på skjev fordeling

Raymond Boudon (1974) er en fransk sosiolog som skiller mellom tre typer av forklaringer på hvorfor det er så skjev fordeling i forbindelse med rekruttering til høyere utdanning.

Verditeori, kulturteori og sosialposisjonteori. Verditeorien går ut på at normer og verdier man får gjennom oppveksten påvirker valg av utdanning. Man kan tenke seg at personer fra lavere sosiale klasser ikke gjennomgår en sosialisering til verdier hvor utdanning er viktig slik som hos den høyere sosiale klassen.

På denne måten blir personer fra høyere sosiale klasser mer opptatt av å ta høyere utdanning. Verditeorien blir kritisert fordi den har utilfredsstillende forklaring på hvordan mennesker handler. Teorien forutsetter at de som tilhører lavere sosiale klasser ikke opptrer rasjonelt. Et annet argument er at andelen som tar høyere utdanning har økt, også blant de fra lavere sosiale klasser. Dette tyder på at man ønsker høyere utdanning uansett sosial klasse. Et tredje argument mot verditeorien er at normer og verdier ikke hindrer personer i å ta høyere utdanning for dem fra lavere sosial klasse, dersom de har høye prestasjoner (Boudon, 1974).

Den andre teorien er kulturteorien. Denne peker på forskjeller i prestasjon mellom elever med ulik sosial bakgrunn for å forklare skjevheten i rekruttering til høyere utdanning. Denne retningen deles i to retninger. En retning legger vekt på at barn fra lavere sosial klasse blir mindre stimulert av foreldrene og derfor blir skoletapere. Den andre retningen legger vekt på kulturell kapital, slik som Bourdieu. Det er kulturen fra de dominerende klassene som er grunnlaget for den kunnskapen som formidles på skolene. Barn fra høyere sosiale lag har

dermed en fordel ved at de allerede mestrer de språklige og kulturelle ferdighetene. Kultur teorien kritiseres ved at den ikke forklarer forskjeller i valg når prestasjonsnivået er likt og sosial bakgrunn ulik (Boudon, 1974).

Sosialposisjonteori er Boudon (1974) sin egen teori til forklaring av sosiale rekruteringsforskjeller. Denne teorien legger vekt på at utdanningsvalg er rasjonelle. Dette innebærer at man ser på kostnader og belønninger knyttet til høyere utdanning før man tar et valg. Forskjellene innenfor valg av utdanning oppstår fordi kostnadene og belønningene varierer sosialt. Teorien antar at alle har de samme grunnleggende mål eller preferanser uansett sosial bakgrunn, nemlig å opprettholde eller forbedre sin sosiale posisjon.

3.7 MAKT

Hvem som besitter makt og hvordan den blir utøvd er av betydning for innvandrernes muligheter til å få innpass i det norske samfunnet. Andenæs (1981) hevder at det såvel i Norge som i andre land kan det dokumenteres at legal utøvelse av makt gir muligheter for maktmisbruk overfor minoriteter.

Makt beskrives som sjansen til å sette igjennom sin vilje i det sosiale samkvem, og det selv om andre i det kollektive liv skulle gjøre motstand. Denne makt forståelsen bygger på en Weberiansk tradisjon. Mathisen (1981) peker på at et element av vilje i utøvelsen må være tilstede om en med dette skal kunne snakke om makt. Et prinsippielt utgangspunkt er at makten hviler på avmakten. Makten hviler på passiviteten, på gjentagelsen av de kjente handlingsmønstre ut fra mangel på kjennskap til alternativer og på at en ikke ser hva som er i ens interesse og hva ens problemer skyldes.

Staten er landets maktutøver. Statens makt hviler på opprettholdelse av befolkningens avvmakt. Maktens opprettholdelse avhenger av de som beherskes forholder seg i splittet ro. Den splittede ro kan i prinsippet motvirkes og skiftes over til en felles handling hvor makten trues (Mathisen, 1981). Vi vil senere i oppgaven se hvordan minoriteter føler seg i en avmaktssituasjon. En form for reaksjon på denne avmaktssituasjonen er å danne motmakt som for eksempel motkulturer.

Foucault (1980) og Bourdieu (1997) er begge sentrale maktteoretikere. Jeg vil her se på deres sentrale begreper og perspektiver på makt. Foucault (1980) har stilt seg i opposisjon til et halvtusen års politisk teoritradisjon, hvor makt har blitt forstått som noe allmenngyldig og alltid tistedeværende, som en konstant for den menneskelige tilstand. Kjernepunktet til Foucault er imidlertid at spekulative påstander om menneskenaturen og allmenngyldige forutsetninger for politisk liv slik vi finner dem hos hele rekken av politiske teoretikere som for eksempel Hobbes og Kant, stenger for empirisk forskning på hvordan makt egentlig utøves. Spørsmålet om maktutøvelse i betydningen hvordan A får B til å gjøre noe mot sin vilje, har blitt analysert om igjen og om igjen. Foucault peker på at fokus må flyttes fra den tvang en slik forståelse bygger på til det forutgående spørsmålet om hvor den viljen B sies å ha, har sitt opphav. På samme måte må man se på opphavet til B sin vilje til å underkaste seg A's vilje. Altså til forutsetningene og betingelsene for eksistens i de spesifikke maktteknikkene (Neumann, 2003:13).

En undersøkelse av makt må derfor fokusere de historiske forutsetningene for at et spesifikt samfunn består av et sett subjektposisjoner, et sett relasjoner mellom subjektene, et sett institusjoner som bærer på dette, og et sett strategier som opprettholder det. Regjering (staten med indirekte styring, for å få mennesker til å styre seg selv) er en type maktteknikk som kommer i tillegg til og modifierer de allerede bestående maktteknikkene som Foucault kaller strategi (spill mellom viljer, her er det ingen dominans) og disiplinering (fengsel og disiplineringsteknikker) (Neumann, 2003:13).

Foucault (1980) er opptatt av at kunnskap og makt er integrert i hverandre. Foucault peker på at det ikke er mulig for makt å bli utøvd uten kunnskap, det er umulig for makt å eksistere uten kunnskap. Foucault fortsetter med å legge vekt på at det ikke er tilfredstillende å si at makt trenger slik og slik form for kunnskap. Det må tilføyes at utøvelsen av makt i seg selv skaper og forårsaker nye objekter av kunnskap. Utøvelsen av makt skaper kunnskap og motsatt, kunnskap fremkaller konstant effekt på makt. Foucault peker på universitetets hierarki som et eksempel på et slikt fenomen. Man må være ganske naiv dersom man tror at effekten av makt knyttet til kunnskap har sitt høydepunkt i universitetes hierarkier sier han. Diffus, inngrodd og farlig opererer makten i andre områder enn den gamle professoren presiserer Foucault.

Moderne menneskelighet blir misforstått om man trekker en linje mellom kunnskap og makt. Kunnskap og makt er integrert i hverandre, og man behøver ikke drømme om en tid hvor kunnskap vil slutte å være avhengig av makt (Foucault, 1980).

Järvinen (1998) viser til Foucault sammenheng mellom makt og kunnskap, og hvordan disse to sammen frembringer “sannheten”, og da også “sannheten” om hvordan sosiale problemer og sosialt avvik defineres av de som har makt og de som har talerett. Videre peker Jervinen på at makt/kunnskapsbegrepet bygger på en forestilling om “de andre”. De andre er de som utestenges fra den hegemoniske diskursen, den som ikke har tilgang til makten.

Foucault er opptatt av diskursene. Hvordan kunnskap brukes til å tilegne seg/utøve makt. Foucault ser på klasse som et sosialt fenomen som han ikke anerkjenner. Det foregår ikke tydelige dirskurser om klasse.

Bourdieu (1996) snakker om symbolsk makt. Denne makten er usynlig og kan bare utøves med delaktighet av de som ikke vet at de ligger under for den, eller ikke vet at de utøver den. Dette er makten til å konstruere virkeligheten. Ofte handler det om den umiddelbare mening verden har. Bourdieu peker på ulike symbolske systemer som redskap for kunnskap og kommunikasjon. Disse kan utøve en strukturerende makt bare i kraft av at de selv er strukturerte. Den neo-kantianske tradisjonen er en form for symbolske systemer som strukturerende strukturer. Denne tradisjonen behandler de ulike symbolske universene (myter, språk, kunst og vitenskap) som redskap for kunnskap og for konstruksjon av den tingelige verden, som ”symbolske former”, og dermed, som Marx bemerker, anerkjennes kunnskapens ”aktive aspekt”. Et annet symbolsk system som strukturerte strukturer er de som kan underlegges en strukturell analyse. Den strukturelle analysen utgjør det metodologiske instrumentet som gjør det mulig å virkeliggjøre den neo- kantianske ambisjonen om å gripe den spesifikke logikken i hver av de symbolske formene.

Bourdieu (1999) snakker om symbolsk makt, som en makt som er usynlig. Denne makten kan bare bli utøvd dersom de som berøres av den deltar aktivt, men likevel ikke vet at noen utøver makt overfor dem. Heller ikke de som utøver makten vet at de utøver den. De symbolske systemene er redskaper for kunnskap og for kommunikasjon, og kan utøve strukturerende makt bare i kraft av at de selv er strukturerte. Symbolsk makt er makt til å konstruere virkeligheten. Det er i egenskap av å være strukturerte og strukturerende redskaper for

kommunikasjon og kunnskap at de «symbolske systemene» fyller sin politiske funksjon som instrumenter til å påtvinge eller legitimere et herredømme over et annen (symbolsk vold).

Gjennom å bringe sin egen styrke som forsterkning til de styrkeforholdene som ligger til grunn for dem bidrar man til «temming av de underordnede» (Webers ord).

Ulike klasser og undergrupper av klasser deltar i en rent symbolsk kamp for å påtvinge den definisjonen av den sosiale verden som svarer best til deres interesser, slik at feltet for ideologiske posisjoner reproducerer feltet for sosiale posisjoner i en omdannet form (Bourdieu, 1996).

Symbolsk makt er en makt til å konstituere det gitte gjennom utsagn om det, til å få andre til å tro på en verdensoppfatning, til å bekrefte den eller forvandle den, og gjennom verdensoppfatningen også handlingen i verden. Symbolsk makt virker bare når den anerkjennes, det vil si når det vilkårlige ved den miskjennes. Symbolsk makt, en underordnet makt er en omdannet forvandlet, ikke-gjenkjenbar og legitimert form av andre maktformer. Symbolsk makt er en nesten magisk makt som gjør det mulig å oppnå det samme som en kan oppnå med styrke, og det takket være den spesifikke mobiliseringseffekten (Bourdieu, 1996).

Bourdieu anser at makt springer ut av gitt materielle og gitte samfunnsforhold. Diskursene er i større grad et redskap for å utøve å legitimere makt. Det er de symbolske strukturene som gir betingelsene for maktutøvelse. Disse betingelsene springer ikke ut av diskusene. For Bourdieu representerer klasse det grunnleggende i maktforholdene.

3.8 GLOBALISERING

Globalisering er en mangfoldig prosess av en økende internasjonal tilknytning av samfunn. Det har vært en utvikling innen global kapitalisme, informasjon og kommunikasjonsteknologi, og forhold knyttet til mobilitet og kulturell bytting (Aas, 2007).

Aas (2007) peker på flere aspekter som er spesielt viktig i forhold til globaliseringen. Det sosiale rommet er ikke lenger begrenset til et fysisk sted. Globaliseringen “strekker” sosiale relasjoner på tvers av tid og sted. Harvey (1990) beskriver vesentlige sider ved globaliseringen ved en endring i tid og sted til en prosess hvor tid og sted blir komprimert. Globaliseringen er

fylt med en økende fart i kommunikasjon som resulterer i en krymping av avstand og forkortelse av tid. De fleste av oss følger daglig med på globale hendelser mens de skjer og der de skjer. En vesentlig side av globaliseringsprosessen er dermed forflytting av kulturelle bilder, informasjon og ideer som gjør at vi kan besøke (visuelt) på avstand steder over hele verden (Aas, 2007).

Global ulikhet er en trussel til verdens orden. Globaliseringen av media har gjort at konsumeringskulturen blir vist over hele verden. Vi blir bomadert med bilder av livsstilen til de privilegerte. Denne utviklingen har blitt analysert slik at den frembringer kriminalitet og avvik, i tillegg til en økende følelse av relativ berøvelse, sosial ekskludering og utestegning fra vanlig liv og verdisystem (Aas, 2007).

Castell (1997:9) peker på at den nye globale økonomiske formen karakteriseres ved dens inkluderende og ekskluderende natur. Et slikt samfunn skaper verdier som er sterkt knyttet til konsum. Ekskludering foregår på globalt nivå, ved at noen regioner blir koblet fra den globale strømmen, og på nasjonalt og lokalt nivå ved å utelukke regioner, byer eller deler av byer (Aas, 2007).

Utvikling av risikosamfunn viser til et skifte i sosial organisering mot å håndtere og nøytralisere ulike former for risiko, heller enn å prøve å oppnå mer positive mål som sosial rettferdighet. Dette er synlig når man ser på politisk og medias måte og snakke om kriminalitet og straff på. Globaliseringen har ført med seg en rekke “nye” trusler som igjen har ført til en endret kriminalitetskontroll, spesielt i tilknytning til farer, usikkerhet, frykt og sosial ekskludering. Ulrich Beck (1986) beskriver i boken *“The risk society”* hvordan senmoderne samfunn kan kalles risiko-samfunn fordi samfunnet konstant debatterer, administrerer og forhindrer risikoer de selv har produsert (Aas, 2007)

Beck formidler at risiko og trusler er resultatet av en “vellykket” modernisering og en uungåelig mørk side av prosessen. I risiko-samfunn er ulikhet individualisert og fokus er rettet mot frykt og sikkerhet. Videre har usikkerheten i det globale samfunnet ført til at noen blir “vinnere” og andre “tapere”. Den globale endringen har ikke bare ført til store produktive endringer, men også utelukking av store sosiale grupper, områder og land (Aas, 2007).

Media påvirker hva vi oppfatter som truende. I tillegg har toleransenivået vårt forandret seg. Vi blir redde på et tidligere stadium, for en mindre trussel. Dermed har det blitt flere truende

situasjoner. Dette fordi alle typer ordens forstyrrelser, ulovlige og lovlige kontrolleres. Politiet er ikke lenger alene om å forebygge kriminalitet, medborgere og private foretak har tatt et større ansvar (Flyghed, 2003).

Ironisk nok skaper økning i overvåkning og sikkerhetspraksis en forøkelse av usikkerhet og frykt. Dette er et paradoks av sikkerhetskontrollen i samfunnet, og ligger i hjerte av politikken om sikkerhets overvåkning (Sheptycki, 2007).

Flyghed (2003) mener vi har fått et sikkerhetspolitisk paradigmeskifte når det gjelder måten å tenke sikkerhetspolitikk på. Sikkerhet omfatter alt som påvirker vår nasjonale sikkerhet. Utviklingen har gått fra å være en militærtrussel under den kalde krigen til å bli en mye mer diffus lovbruddstrussel.

Det er vanskeligere å se hva som ligger i begrep som ”grenseoverstridende lovbrudd”, ”organisert kriminalitet”, ”terrorisme” og lignende. Begrepene har flere trekk som forener dem. De er alle vage, har lovgivere nasjonalt og internasjonalt. Overgangen fra militære til sivile trusler har ført til store konsekvenser for sikkerhetspolitiet. Før var det klart og tydelig hvor trusselen kom fra, i dag har man mistet fokus. Den geografiske forskjellen mellom ”oss” og ”dem” finnes knapt lenger, nå kan fienden plutselig finnes i blant oss. Trusselbilder og trusselbildeanalyser er sentralt i det nye sikkerhetspolitiske paradigme. Et langt videre spekter av trusler og risikoer er nå i sentrum. Dette påvirker vår fremmedfrykt, og hos mange resulterer dette i usikkerhet og avstand til innvandrere. (Flyghed, 2003)

Weber (2003) peker på at diskusjonen rundt usikkerhet i verden, og hvordan det er innbyggerne fra den ikke-vestlige verden som i størst grad bærer byrden for den ulike distribueringen av global risiko (Aas, 2007).

Globaliseringen har også gitt nye former for kriminalitet og kriminalisering av forskjellige sider av innvandring og global motstand. Økt bevegelse blant mennesker har ført til nye oppgaver for politiet. Økt teknologi har resultert i at man vet mer om hverandre i ulike deler av verden. Med utgangspunkt i dette er det et betydelig antall mennesker som ønsker å komme til den vestlige verden fra den tredje verden. I kraft av en økende frykt for at disse menneskene skal overta den vestlige verden er det iverksatt en betydelig strengere grensekontroll. Dette gjør det vanskelig for noen grupper av mennesker å krysse grensene (Aas, 2007).

Det globale strømmen over grensene resulterer i hybriditet. Grensene mellom innsiden og utsiden har blitt uklare, og vi blir møtt med spørsmål om hvordan vi skal håndtere den

konstante strømmen av noen ganger ukjente og uønskede mennesker, ideer, bilder, objekter og aktiviteter. Meningene om hjem, samfunn, nasjon og statsborger blir endret. Det globale skaper nye hybride identiteter og tilhørigheter. Ungdommer over hele verden svinger mellom mange tilhørigheter (Aas, 2007).

Samfunnet vi lever i vokser i høy fart. Flere og flere flytter inn til byene slik at byene blir større og større. Byene erfarer også en omfattende tilflytting av migranter. Den hurtige veksten i byene fører til alvorlige konsekvenser for noen mennesker, mest tydelig ser vi dette på økende slumområder (Aas, 2007).

Nasjonalstaten rolle er endret. Dette sees spesielt i form av nye former for statlig kontroll, kontroll av grenser og innvandring, internasjonal kriminalitet og en økning i privat sikkerhet (Aas, 2007).

Noen hevder også at staten har mistet sin rolle, og at dens suverenitet blir utfordret av den mektige globale verdens økonomien (Baumann, 1998 I: Aas, 2007). Staten har fortsatt mange oppgaver, spesielt knyttet til å kontrollere den mørkere siden av globaliseringen (Urry, 2002a:58 I: Aas, 2007).

Globaliseringen har ført til store endringer i verden. Weber peker på hvordan ikke-vestlige "taper" i forhold til disse endringene. Nye risikoer og trusler som terror har ført til at noen menneskegrupper som blir forbundet med slike handlinger har fått et negativt stempel, og har store problemer med å bli sett på som likeverdige i samfunnet. Spesielt etter 11 september. Det blir også pekt på hvordan staten har endret sin rolle på bakgrunn av mindre makt på enkelte områder. Det hevdes at det derfor må vises handlekraft på andre områder. Dette har også i mange tilfeller gått ut over mange ikke-vestlige i form av en strengere kontroll (for eksempel ved grensekontroll). Ikke-vestlige innvandrere er i tillegg ekstra utsatt for annen type kontroll ("stopp og sjekk" av politiet)(Katja Aas, 2007).

4. EMPIRISKE DATA

*Det kvalitative forskningsintervjuet er et
produksjonssted for kunnskap
(Steinar Kvale)*

4.1 VALG AV METODE

En forskningsmetode er et redskap, en framgangsmåte til å løse et problem og komme fram til ny erkjennelse. Valg av forskningsmetode vil således langt på vei være avgjørende for om og i hvilken grad det gjennom undersøkelsen vil framkomme ny kunnskap og en dypere forståelse av det fenomenet som ønskes studert (Kvale, 2007). Den opprinnelige betydningen av ordet *metode* er ”veien til målet”, sier Kvale. Når man skal finne veien til målet fordrer det at man har foretatt gjennomtenkte valg med hensyn til hvilke metoder man skal bruke i studiens ulike stadier.

Når forskningsmetode skal velges må en ta hensyn til undersøkelsens hensikt, formål og problemstilling (Kvale 2007). Jeg har valgt å bruke ulike datainnsamlingsmetoder for å skaffe frem beskrivelser og erfaringer omkring ikke-vestlige ungdom, og for å få innsyn i deres livssituasjon. Jeg har samlet inn data gjennom: Intevju av enkeltpersoner (halvstrukturert intervju), studier av andres forskning i forhold til samme tema hvor forskeren har intervjuet innvandrere ungdom. Studier av statistikk (kriminalstatistikk for aldersgruppen 12-18 år).

Jeg har tatt utgangspunkt i Kvales teori (2007) om det kvalitative intervjuet under hele undersøkelsen. Jeg har strukturert arbeidet i undersøkelsen og laget framdriftsplan ut fra det Kvale beskriver som intervjuundersøkelsens syv stadier:

- 1 Tematisering (avklaring av hvorfor og hva spørsmål før avklaring av hvordan informasjon skal innhentes)
- 2 Planlegging (planlegging av alle 7 stadiene før intervjuene blir gjennomført)
- 3 Intervjuing (bruk av intervjuguide på en reflektert måte og opptatt av relasjoner mellom intervjuer og informant)

- 4 Transkribering (omgjøring av intervjudataene fra muntlig til skriftlig tekst, klargjøring for analyse av dataene)
- 5 Analysering (valg av analysemetode ut fra problemstilling og emneområde)
- 6 Verifisering (vurdering av intervjufunnenes generaliserbarhet, med utgangspunkt i vurdering av reliabilitet (hvor gyldige resultatene er) og med validitet (om undersøkelsen gir svar på det den var ment å undersøke))
- 7 Rapportering (at funn og metodebruk er formidlet vitenskapelig, at etiske hensyn er tatt og at rapporten skal være et lesbart produkt).

4.2 KVALITATIVT INTERVJU

Intervju er en av flere kvalitative fremgangsmåter som anvendes for å besvare forsknings-spørsmål. Formålet med det kvalitative forskningsintervjuet er å forstå den intervjuedes perspektiv på det temaet som søkes belyst. Fokus er her rettet mot ulike erfaringer, opplevelser og perspektiver knyttet til kontakten med ikke-vestlig innvandrerungdom.

Et kvalitativt forskningsintervju er basert på den hverdagslige samtalen. Samtidig er det en faglig samtale der forskeren definerer og kontrollerer situasjonen (Kvale, 2007). Kvale (2007) definerer det halvstrukturerte forskningsintervju som: ”Et intervju som har som mål å innhente beskrivelser av den intervjuedes livsverden, med henblikk på fortolkning av de beskrevne fenomenene” (Kvale, 2007:21).

Formålet med et kvalitativt intervju er å få fyldig og omfattende informasjon om hvordan andre mennesker opplever noe og hvilke synspunkter og perspektiver de har på temaer som blir tatt opp i intervjuet.

Her er det synspunkter og perspektiver i forhold til ikke-vestlig ungdommers møte med det norske samfunnet som er hovedtema. Intervju kan gi et særlig godt grunnlag for å få innsikt i informantens erfaringer og tanker. De begivenheter og erfaringer de forteller om, er gjenfortellinger av hendelser, og preges derfor av informantens forståelse av det han eller hun har opplevd (Thagaard, 2009).

Intervju er den tilnærmingen hvor forskeren har minst styring med tankegangen til informantene. Informantene styrer i stor grad selv utviklingen i samtalen. Forskeren har den tematiske rollen (Kvale, 2007).

Kvale (2007) påpeker at det kvalitative intervjuet skiller seg fra en vanlig samtale ved at forskeren må være:

- Metodisk bevisst hvordan spørsmål bør formuleres,
- Bevisst dynamikken i mellommenneskelige relasjoner,
- Kritisk bevisst egne iakttagelser og tolkning av informasjon.

I kvalitativ forskning har forskeren med seg antagelser og syn på verden som påvirker forskningens fokus (Postholm, 2005). Oppgavens innledning og de foregående kapitlene presenterer noe av min praktiske og teoretiske bakgrunn og vil påvirke undersøkelsens utforming og fokus. På grunn av den nærhet som en slik forskning forutsetter mellom ”forsker” og undersøkelsesenheter, vil forskningssituasjonen lett bli påvirket av ens egen atferd (Kvale, 2007).

Kvale (2007) beskriver kvalitetskriterier for et intervju, og sier at gode intervjuer er kjennetegnet ved:

- Graden av spontane, innholdsrike, spesifikke og relevante svar fra informanten
- Jo kortere intervjuerens spørsmål er og jo lengre intervjupersonens svar er, jo bedre
- Graden av oppfølging fra intervjuerens side og klargjøring av betydningen av de relevante delene av svaret
- Idealintervjuet blir i stor grad tolket mens det pågår
- Intervjueren forsøker i løpet av intervjuet å verifisere sine tolkninger av intervjupersonens svar
- Intervjuet er ”selv-kommuniserende” – det er i seg selv en fortelling som ikke krever særlig ekstra kommentarer og forklaringer.

Dette er kvalitetskriterier som jeg har forsøkt å følge både i planlegging og gjennomføring av intervjuene.

Med bakgrunn i den massive mengden informasjon som kommer fram under intervjuer er det nødvendig for forskeren å skrive ned eller gjøre opptak av intervjuet for senere analyse (Repstad, 2007). Jeg valgte å bruke lydopptak.

4.3 UNDERSØKELSENS UTVALG

I kvalitative undersøkelser velges utvalget som oftest ut fra hvilke informanter som kan gi viktig og nyansert informasjon om problemstillingen (Kvale, 2007).

For å få *relevante* informanter i forhold til temaet ikke-vestlige innvandrere valgte jeg ansatte i en bykommune.

Utvalget i undersøkelsen omfatter til sammen fem personer, to lærere (en ungdomskolelærer fra en innføringsklasse og en lærer fra en internasjonal skole for voksne) politi, en barnevernansatt og en ansatt ved asylmottaket.

Informantenes bakgrunn er veldig ulik, lærerne, politi og barnevernansatt har høy utdanning innenfor sitt fag, den ansatte ved asylmottaket har i hovedsak erfaringsbasert kunnskap.

Ungdommens kontakt med fagpersonene i min undersøkelse (informantene) er til dels frivillig og egenmotivert, men en betydelig del av kontakten er ikke frivillig, det gjelder blant annet kontakt med politiet, kan også gjelde kontakten med barnevernet, asylmottak og skole i de tilfellene de unge er i skolepliktig alder. Dette kan påvirke forholdet mellom fagpersonen og ungdommene.

Jeg har valgt å ta utgangspunkt i en bykommune med relativt sterk økning i ikke-vestlig innvandring. Jeg valgte Fredrikstad kommune som er min hjemby. Dette er en kommune hvor det er relevant for meg å søke jobb etter studiene. Fredrikstad ble også prioritert fordi den deltar i et samarbeid med andre sammenliknbare bykommuner. Kommunene rapporterer statistikk og drøfter undersøkelsesresultater og utviklingstiltak med hverandre. Dette gir grunnlag for å sammenligne Fredrikstad med andre kommuner når det gjelder for eksempel skolerresultater, morsmålsopplæring, levekår og kriminalstatistikk.

Utvalget (5 informanter) er for lite til å generalisere resultatene, men funnene i undersøkelsen er likevel interessante, og belyser oppgavens problemstilling og gir perspektiver på forhold som virker inkluderende og ekskluderende.

Jeg har ikke intervjuet innvandreringdom. Denne avgrensningen er gjort på bakgrunn av tidshensyn og oppgavens omfang. Ikke-vestlige ungdommer kunne utdypet flere av spørsmålene i denne undersøkelsen. I stedet har jeg i noen grad benyttet intervjuer gjort av andre forskere i beskrivelser av hvordan ungdommer selv har opplevd ulike hendelser. Jeg har først og fremst ønsket om å belyse hvordan voksne som jobber med ungdom opplever og erfarer ikke-vestlige ungdommer.

4.4 UTARBEIDELSE AV INTERVJUGUIDE

I følge Kvale (2007) skal en intervjuguide inneholde de temaene som skal tas opp i intervjuet og temaenes rekkefølge. Intervjuguiden kan anvendes som veiledende huskelapp med klart formulerte spørsmål og oppfølgingsspørsmål. Gjennom å stille oppfølgingsspørsmål ønsket jeg å få informanten til å reflektere over svarene, eksemplifisere og gå mer i dybden i sine utsagn (Postholm, 2005).

Intervjuguiden inneholdt følgende temaer (jfr. spesifisering av problemstillinger i kap.2):

- Skole/utdanning og språk
- Venner og fritid
- Diskriminering
- Holdninger
- Integreringstiltak
- Grad av problembelastning/kriminalitet.
- Kommunal kompetanse om innvandrere

Spørsmålene skal være lett forståelige. Et godt intervjuspørsmål skal bidra til å produsere kunnskap, samtidig som det skal skape en god intervjusituasjon (Kvale, 2007). Jeg ønsket å gi spørsmålsformuleringene en muntlig form og håpet å skape en naturlig samtale der informantene var delaktige og utdypende fremfor passive og korte i sine svar. Etter flere

revideringer endte jeg opp med nøye gjennomtenkte spørsmål for å belyse de områdene jeg ønsket mer kunnskap om.

4.5 GJENNOMFØRING, BEARBEIDING OG TOLKNING AV INTERVJUENE

Jeg gjennomførte et prøveintervju. Informanten var en bekjent med arbeidserfaring fra kommunen. Formålet med prøveintervjuet var å få respons på kvaliteten på spørsmålene i intervjuguiden. Samtidig fikk jeg prøvd meg i en intervjusituasjon. Gjennom denne ”øvelsen” erfarte jeg at det var behov for noen justeringer av spørsmålene for å få tydeligere fram hva jeg ønsket fokus på. Og jeg opplevde behov for å stille oppfølgingsspørsmål som for eksempel ” kan du si noe mer om dette?” Denne erfaringen var nyttig. Gjennom ”pilotintervjuet” ble jeg bevisst verdien av å skape en god ramme rundt intervjuene, og jeg ble mer avslappet og fikk nødvendig trening i å tilrettelegge for en god dialog.

Mine 5 halvstrukturerede intervjuer ble gjennomført i løpet av to uker. Jeg gjennomførte et intervju annen hver dag slik at jeg fikk tid til refleksjon rundt hvert intervju. Dette var viktig for å få samlet tankene og nullstillet meg før neste intervju.

Tidspunkt for intervjuene ble avtalt over telefon. Intervjuene foregikk på arbeidsplassene til informantene i deres arbeidstid. Fire av de fem intervjuene foregikk uten forstyrrelser. Et av intervjuene fant sted i et rom med mye gjennomgang og bråk. Dette virket forstyrrende på oss og antageligvis også på informanten.

Først valgte jeg hvilke etater jeg ønsket å komme i kontakt med. Jeg ønsket å intervju personer som hadde daglig kontakt med ikke-vestlig ungdom. Jeg ringte de aktuelle virksomhetene for å avtale intervju og informerte om at temaet for intervjuet var ”*ikke- vestlig innvandrerungdom*”. Jeg kom i kontakt med ansatte som jobbet med denne målgruppen. Ved å intervju personer fra ulike etater håpet jeg å få bredde i opplevelser og beskrivelser. I følge Rubin og Rubin (2005) kan intervjuer med informanter som reflekterer ulike perspektiver styrke undersøkelsens gyldighet.

Intervjuene hadde ulik lengde, fra 50 til 90 minutter. Denne variasjonen skyldes blant annet forskjeller i hvor utdypende informasjon informanten ga, hvor mye erfaring informanten hadde og forskjeller i behov for å fortelle.

Jeg benyttet lydopptak under alle intervjuene. Bruk av lydopptak lettet transkribering- og analyseprosessen. Lydopptak kan oppleves som ubehagelig for informanten. Ved oppstart av intervjuet viste to av informantene tydelig ubehag ved bruken av lydopptak av intervjuet, men da samtalen var i gang så det ut til at bekymringen forsvant. Etter gjennomføring av intervjuene fikk jeg inntrykk av at informantene følte seg komfortable i intervjusituasjonen, at samtlige svarte fritt på spørsmålene og kom med oppriktige uttalelser.

Bruk av lydopptak gjorde det lettere å konsentrere seg om det informanten sa, og samtidig prøve å legge merke til ikke-verbale kommunikasjon. Den ikke-verbale kommunikasjonen kan være verdifull i analysen (Repstad, 2007).

Jeg utførte transkriberingsarbeidet etter at alle intervjuene var gjennomført. Transkripsjon av intervjuene kan sees som en tolkningsprosess hvor muntlige uttalelser gjøres om til skriftlig materiale. Ved å strukturere materialet i tekstform er det lettere å få oversikt over datamaterialet (Kvale, 2007). Jeg har i transkriberingen av intervjuene valgt å ta med alle småord som "hmm" og "eehh". Disse ordene kan indikere stemningen i intervjuet og være til hjelp i tolkningsprosessen.

I bearbeiding av datamaterialet har jeg videre benyttet Ad hoc meningsgenerering som analysemetode. Det vil si at jeg ikke brukt noen standard metode for å analysere materialet som helhet. I stedet har jeg benyttet et friere samspill mellom flere teknikker (Kvale, 2007). I analysen av mitt materiale har jeg benyttet noen kvantifiseringer som å telle antall uttalelser, like/ulike. Jeg har samlet materialet under temaer, som det er vist til ved utarbeidelse av intervjuguiden, og som senere er anvendt i presentasjonen av resultatene.

Kvaliteten på opptakene av intervjuene var stort sett bra. Jeg opplevde transkriberingsprosessen som krevende og at den tok mer tid enn forventet. Selv om prosessen var krevende opplevde jeg at den ga meg verdifull kunnskap.

I følge Kvale (2007) er tolkning og analyse prosesser som pågår fra man begynner med datainnsamlingen til man er ferdig med å analysere og tolke funnene i etterkant av innsamlingen. En forsker er farget av sitt teoretiske ståsted og erfaringer. Også tolkning og analyse av datamaterialet vil påvirkes av de erfaringer, opplevelser og teorier som forskeren bærer med seg. Det er likevel viktig så langt det er mulig, å utforske datamaterialet med et åpent sinn og prøver å se bort i fra sine tidligere erfaringer (Postholm, 2005).

I analysen av datamaterialet har jeg delt uttalelsene inn i kategorier. Dette gjør at jeg kan sammenligne intervjuene med hverandre og se de i forhold til teori og annen forskning (Kvale, 2007).

4.6 VALIDITET OG RELIABILITET

I denne oppgaven har jeg valgt å bruke en bred tilnærming til validitet. Det fører til at validitet handler om i hvilken grad metoden undersøker det den er ment å skulle undersøke (Kvale 2007).

Betegnelsen validitet henviser til undersøkelsens gyldighet. Kleven (2008) hevder at data i seg selv ikke kan være gyldige eller ugyldige, men at det er slutningene som trekkes på bakgrunn av dataene som påvirker gyldigheten. En kontroll av slutningens gyldighet innebærer at en sjekker slutningens troverdighet og en vurdering av datamaterialets styrke og tolkningens riktighet (Kleven, 2008).

Forskerrollen er også av betydning for undersøkelsens gyldighet. Dalen (2004) understreker dette. Hun hevder at for å imøtekomme kritikk om subjektive tolkninger av datamaterialet er det viktig at forskeren tydeliggjør en bevissthet rundt egen forskerrolle.

Forskerrollens betydning for undersøkelsens validitet trekkes også frem av Kleven.

Kleven (2008) understreker at vår forforståelse og teoribakgrunn påvirker vår validering av undersøkelsen, valg av forskningsmetode og resultatene av undersøkelsen. Jeg har forsøkt å ivareta undersøkelsens validitet ved å vurdere å kontrollere mine tolkninger og slutninger.

Postholm (2005) trekker frem informantens troverdighet som sentralt for datamaterialets gyldighet. Informantens utsagn kan være sanne eller falske. En vurdering av informantens uttalelser er viktig for undersøkelsens gyldighet. Dette har jeg forsøkt å ivareta gjennom oppfølgingsspørsmål og gjennom kritisk lesning av det transkriberte datamaterialet.

Begrepsvaliditet er viktig når det vi måler ikke kan observeres direkte. Dersom begrepene måler noe annet enn det som er tenkt så kan det bidra til at forskeren trekker feilaktige slutninger (Grønmo, 2004). Gode definisjoner av begrepene som brukes blir derfor nødvendig. Jeg ønsket ikke å definere begrepene for informantene før intervjuene ble gjennomført da jeg følte det var lite hensiktsmessig i forhold til det jeg ønsket å få svar på.

Tvert i mot tenkte jeg at hvordan informantene tolket begrepene også ga nyttig informasjon.

Reliabilitet viser til datamaterialets pålitelighet. Et viktig kriterie for undersøkelsens reliabilitet er resultatenes reproduserbarhet. Dette kan være problematisk i kvalitativ forskning og spesielt ved intervjuundersøkelser (Postholm, 2005). Hvordan den enkelte informant svarer på spørsmålene i intervjuet kan variere fra dag til dag. Denne variasjonen kan blant annet skyldes svingninger i informantens humør og dagsform (Kleven, 2008). De intervjuene jeg gjennomførte og den informasjon jeg trekker ut av intervjuene er knyttet til en bestemt situasjon og et bestemt tidspunkt. I en vurdering av undersøkelsens pålitelighet kan en likevel til en viss grad stille krav til en konsekvent og stabil gjennomføring av undersøkelsen på tvers av forsker og metode (Postholm, 2005).

4.7 ETISKE HENSYN

I kvalitative undersøkelser møtes forsker og informant ansikt til ansikt, det stiller krav til konfidensialitet. Informanten skal føle seg trygg på at de opplysninger som kommer frem i intervjuet blir behandlet fortrolig og at de senere ikke kan føres tilbake til vedkommende (Dalen, 2004). Jeg informerte informantene om at jeg har taushetsplikt og at informantene vil anonymiseres i oppgaven. I undersøkelsen har vi indirekte omtalt enkeltpersoner. Disse personene ble omtalt generelt og ingen ble nevnt med navn og/eller andre kjennetegn som kan føre til at de blir gjenkjent.

4.8 KRITISK BLIKK PÅ UNDERSØKELSEN

Jeg opplevde det kvalitative intervjuet som en god tilnærming for å få frem informasjon og kunnskap om temaet.

Informantgruppen var ikke stor, men ved at informantene representerte ulike arbeidsplasser og yrker framkom mange ulike erfaringer og perspektiver på ungdommenes livssituasjon og om forhold som reduserer, opprettholder eller forsterker inkludering/ekskludering. Det var spennende og lærerikt å innhente kunnskap på denne måten.

Jeg opplevde at det var relativt godt samsvar mellom problemstillingen jeg ønsket å besvare og innhold i intervjuene. Dersom jeg skulle foretatt en ny undersøkelse ville jeg hatt færre spørsmål og mer dybde intervjuer på færre emner. Dette ville antagelig gitt meg flere historier på personlige erfaringer. To emner jeg ville hatt mer fokus på er skole og kriminalitet.

Jeg tror jeg greide å få tak i informantenes meninger og lydopptakene ga meg muligheter til å lytte flere ganger gjennom den informasjon de delte med meg i intervjuene. Lydopptakene ble således et uunværlig hjelpemiddel.

Jeg opplevde det komplisert å analysere dataene i kategorier. Jeg kunne gjort et bedre forarbeid med dette parallelt med at jeg utarbeidet spørsmålene til intervjuene. Imidlertid var jeg opptatt av åpne spørsmål for å unngå å styre informantenes svar i en bestemt retning. Jeg var redd min førforståelse, dvs mine subjektive holdninger og forståelse av tema ville påvirke informantene. Dette var en medvirkende årsak til at jeg valgte åpne spørsmål og forsøkte å unngå bruk av positivt og negativt ladede ord og formuleringer. Jeg anstrengte meg for ikke å tilkjennegi egne meninger gjennom kroppsspråk og utsagn. Jeg mener jeg forhold meg relativt nøytralt i intervjusituasjonen.

Framgangsmåten jeg benyttet for utvalg av sitater som er anvendt i oppgaven opplevde jeg komplisert. Jeg gikk igjennom både lydopptakene og utskriftene flere ganger for å sikre nøyaktig registrering av hva som faktisk ble sagt i intervjuene og for å få med meg alle, eller flest mulig, beskrivelser og vurderinger.

Jeg har fått belyst problemstillingen og har fått frem ny viten som det er spennende å sammenholde med teori og annen forskning.

Den empiriske undersøkelsen kunne fått flere dimensjoner om det parallelt hadde vært gjennomført intervjuer av innvandrerdømmer og fått med deres tanker og meninger. Tid og rammer begrenset mulighetene for dette.

5. HVA FREMMER INKLUDERING OG REDUSERER KRIMINALITET?

Enhver forandringsprosess omfatter ikke bare å lære seg noe nytt, men også venne seg av med noe som allerede er tilstede, og kanskje dypt rotfestet i den enkeltes personlighet og sosiale forbindelser.
(Edgar H. Schein)

5.1 INNLEDNING

I dette kapitlet presenteres og drøftes undersøkelsesresultatene mine. Temaene fra intervjuene av kommunale/fylkeskommunale medarbeidere danner grunnlaget for oppbygging av kapitlet. Det er tatt utgangspunkt i intervjudata om skole/utdanning, holdninger i samfunnet, fritid og venner, identitet og kultur og opplevelse av problembelastning blant innvandrerungdom. Endelig vises det til kommunal innsats for å tilpasse og tilrettelegge for å gi innvandrerungdommen likeverdige muligheter. I forhold til hvert av punktene er intervjudataene sett i relasjon til teori, forskning og nasjonale føringer. I kapittel 6 har jeg forsøkt å bruke undersøkelsesresultatene og sette dem inn i en praktisk hverdag i kommune og storsamfunnet.

5.2 SKOLE OG UTDANNING

Utdanningssystemet er en omfattende institusjon. Skolegang er obligatorisk for alle, og mye tid tilbringes i skoler og universiteter. Utdanningssystemet er også omfattende ved at skolen har stor påvirkningskraft. Elever og studenter mottar over en årrekke organisert opplæring og formidling av kunnskaper, verdier og holdninger (Hansen og Mastekaasa, 2005).

Handlingsplanen “Sammen mot barne og ungdomskriminalitet” (2005-2008) sier:

“Alle barn og unge har rett og plikt til grunnskoleopplæring tilpasset deres evner og forutsetninger. De har rett, men ikke plikt til tre års videregående opplæring. Retten til tilpasset opplæring gjelder også videregående opplæring. Denne retten innebærer også alternative opplæringsarenaer, og ved enkeltvedtak, individuelle planer. Når barn ikke

oppfyller plikten til opplæring, plikter skolen å gripe inn for å søke å få barnet tilbake til skolen. Skoleeier har ansvar for å gi slik opplæring også til unge som begår alvorlig kriminalitet, enten ved den enkelte skole, ved alternative skoletilbud eller ved spesialskoler. Kommunen kan etter vedtak i særskilte tilfeller flytte en elev til en annen skole når hensynet til andre elever tilsier det”.

5.2.1 Tilpasset opplæring

Informantene reiser spørsmål om skolen er god nok til å tilpasse opplæringen til det flerkulturelle samfunnet.

En lærer peker på utfordringer i forhold til ikke-vestlige ungdommer og skolen: *”Det er mange som ikke har gjennomført grunnskole og som ikke har noen skolebakgrunn i det hele tatt. Å gå på skole er egentlig en utfordring for dem. Det er mange her som skal lære seg å lese og skrive som aldri har holdt i en blyant. Da tar ting veldig tid. Når de leser så skal de jo klare å huske og forstå hva de har lest også. Det er for eksempel kjempestor forskjell på ikke-vestlige og vestlige elever. Alle går i samme klasse (d.v.s. elever fra Australia, Europa, Somalia osv). På dagtid er det undervisning for de som ikke har noen skolegang, heller ikke grunnskole. Det tar mye lenger tid å lære for de som har ikke-vestlig bakgrunn. Skolegangen de har fra før er ofte dårlig” (lærer FRIS).*

Samme informant utdyper:

”I innføringsklassen på ungdomstrinnet (8, 9 og 10 går i samme gruppe) foregår undervisningen på norsk, veldig få kan engelsk. De har morsmåslærer og tospråklige lærere 6 timer i uka. Vi samarbeider godt vi lærerne, men elevene har perioder hvor de forstår lite av hva lærerne sier. Elevene trenger å lære seg språket, men utdanningen farer av gårde”.

En annen fokuserer at opplæring på morsmålet vil gi elevene økt læring og forståelse:

”Norsk språk er bare et middel til å tilegne seg kunnskap. Elevene burde lære mer gjennom morsmålet sitt. De som snakker thai skulle lært norsk gjennom thai og undervisningen skulle i større grad foregå på deres eget språk til å begynne med. De burde lære norsk slik vi har lært engelsk” (lærer innføringsklassen).

Intervjudataene viser mangel på tilpasset opplæring. Det synes å være mangel på individuell tilrettelegging ut fra tidligere skolegang og norsk kunnskaper.

Høigård (2002) beskriver dagens skole som et sorteringssystem. De som ”sluses” ut av skolesystemet (de elevene som ikke fullfører grunnskole og videregående utdanning) ”sluses” ofte inn i fengselssystemet. Økt krav til utdanning resulterer i at de som faller ut av skolen stiller enda dårligere enn tidligere. Skolen kan således fungere som sortering av mennesker, og hvor enkelte innvandrergupper er særlig sårbare.

Dersom skolen er laget av akademikere for akademikere vil mange ikke-vestlige ha et dobbelt problem i forhold til skolen. I første omgang fordi innvandrerne mangler den kapitalen som trengs for å forstå det som foregår på skolen. I tillegg har disse ungdommene et problem i forhold til språk. De behersker ikke norsk godt nok.

Heller ikke foreldrene til disse elevene kan godt norsk, antagelig er de dårligere enn barna sine, og er dermed til liten hjelp. Utdanningsnivået til foreldrene er lavere enn hos norske foreldre, noe som påvirker muligheten deres til å hjelpe barna sine. Flere studier viser at gjennomsnittskarakteren er lavere blant innvandrere (Krange og Bakken, 1998).

Intervjudataene viser at skolen kan bidra både til utstøtning og inkludering til samfunnet. Det gjelder både for norske ungdom og innvandrerungdom.

5.2.2 Kompetanse i skolen

En annen informant er opptatt av at kompetanse i skolen er viktig for at ikke-vestlige ungdommer skal mestre skolesituasjonen. Lærerne trenger kompetanse til å møte mangfoldet forteller informanten:

”Det gjøres mye bra i skolene i dag, en utfordring kan kanskje være at noen skoler har veldig lavt antall innvandrere, men om noen år vil antallet ha økt uten at de har kompetanse på det området. De tenker at det ikke angår dem. Kompetansen som finnes på skolene må deles. Alle skoler må engasjere seg fordi alle skolene vil oppleve de samme utfordringer fremover i tid. Ildsjelene må dele sin kompetanse. Dette har kommet for å bli, det går ikke over. Det hjelper ikke å stikke hodet i sanden og tro at det går over” (fagperson fra asylmottak).

Lærer FRIS: *”Vi har mye norsk og det trengs jo her, men jeg skulle gjerne tatt mer kurs om flerkulturelle. Vi blir informert om kurs på fris, men vi må betale selv. Norsk for 2 språklige kreves, men jeg har ikke studiet. Jeg har jobbet kvelden de dagene det har vært. Skulle ønske jeg hadde det”.*

Som det framgår av intervjuene etterspørres det mer kompetanse om flerkulturelle og mer systematisk kompetansespredning på tvers av skoler. Kompetanseheving for lærere og skoleutvikling er også et nasjonalt satsingsområde. For å kvalitetssikre opplæringstilbudet for minoritetsspråklige i barnehage, skole og høyere utdanning. Det ser ikke ut til at innvandrere får likeverdige muligheter i utdanningssystemet slik det er i dag.

I Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen (2009) står det at Østberg utvalget skal foreta en helhetlig gjennomgang av opplæringstilbudet for minoritetsspråklige i barnehage, skole og høyere utdanning og vurdere om nåværende ansvarsforhold, virkemidler og tiltak sikrer inkluderende og likeverdige opplærings-tilbud/utdanning. Det skal foretas en gjennomgang av organiseringen og innholdet i opplæringen, samt juridiske og økonomiske rammebetingelser for opplæring av minoritetsspråklige barn, unge og voksne. Videre skal utvalget vurdere hvordan minoritetsspråklige ivaretas i strukturene og om og på hvilke måter det flerkulturelle perspektivet er integrert i opplæringsinstitusjonene.

Dette viser at det er stor nasjonal oppmerksomhet omkring skolens rolle og betydning, og at det er satt av betydelige resurser for å vurdere opplærings- og utdanningstilbudene for innvandrere.

5.2.3 Elevmotivasjon, trivsel og læring i skolen

Mange innvandrere trives og klarer seg godt i skolen formidler læreren fra ungdomskolen.

”Mange innvandrere er ambisiøse skolemessig”.

Informanten fra Fredrikstad Internasjonale Skole (FRIS) forteller:

”Elevene er veldig fornøyde, blide og glade. Jeg tror de liker å være her. De har ikke så mye liv utenom skolen. Etter skolen er det hjem å lage mat, vaske og sånn. Skolen er et fristed. Veldig individuelt hvor flinke de er til å jobbe. Men det er sosialt for dem å være her”.

Ansatt på asylmottaket: *”Vi har folk som har falt utenfor skolesystemet som bor her. De kjemper for å få livet sitt til å gå. De kommer bakerst i køen på arbeidsmarkedet. De som går på skole har jeg veldig positiv erfaring med, de er flinke på skolen. Mer ambisiøse på videregående skole enn nordmenn er. Frafallsprosenten er lav og forskning viser at de som går på universitetet av annengenerasjons-innvandrere er høyere frekvens av innvandrere*

befolkningen enn norske. Fremover vil det være flere akademikere som tilhører innvandrere befolkningen enn av etisk norske. Når stabiliteten rundt arbeid, bolig og inntekt er lav minsker sannsynligheten for høy utdanning. Høy stabilitet øker sannsynligheten for høyere utdanning og jobb” (fagperson fra asylmottaket).

Lærer FRIS: *”Veldig mange sliter med å få jobb, og det er faktisk veldig mange som vil ha jobb. Mange som ønsker jobb får ikke jobb. Det er kjempetrist. Vi kan spørre dem om hva det er de ønsker, og svaret det er jobb. Det er t.o.m. en som har skrevet en stil, hvor det eneste som sto var: Jeg ønsker å få jobb - ferdig. Uten jobb blir man utenfor med en gang”.*

Politiet: *”Burde det vært satt av mer ressurser med tanke på skole, og med tanke på foreldrene? Jobbe med å få til en sivil stilling, som skal følge opp minoritets ungdommer og foreldre”.*

Lærer FRIS: *”Det er alt for enkelt å få støtte på en måte. I stedet for å legge opp ting litt annerledes som for eksempel å måtte jobbe litt for ytelsene. De er jo vant til å jobbe fra hjemlandet sitt. Dem kan jo jobbe. De blir satt i en bås. Du kan ikke jobbe, du kan ikke gjøre noe, så da kan du få støtte liksom. Hadde vært mye bedre å finne jobb tror jeg. Og at de kan gjøre nytte for seg. Det kan jo hende at dem føler seg selv litt ubrukelige også. For noen kan det kanskje være enkelt å ta inn penger. Noen går her i mange mange år. Alle som kommer hit må ha 250 timer norsk og 50 timer samfunnsfag”.*

Av intervjudataene framgår det at mange er motivert for skole og utdanning. Andre opplever utdanning som krevende, og ønsker i stedet å jobbe. For noen kan det være vanskelig å forstå at jobb fordrer utdanning i nordiske land.

Christie (1971) peker på at ungdomstid er et nytt fenomen, og spesielt utfordrende for innvandrerungdom. Også Høigård (2002) er opptatt av denne samfunnsendringen. I det gamle samfunnet trengte man barns arbeidskraft, i dag har fokus flyttet seg til intellektuell arbeidsinnsats. Ikke-vestlige innvandrere kommer ofte fra samfunn som fortsatt er preget av barns arbeidskraft eller i alle fall fra samfunn hvor man begynner å arbeide mye tidligere enn det som er vanlig i Norge. Overgangen fra det norske samfunnet kan dermed oppleves som vanskelig, og stiller helt andre krav enn de er vant med fra opprinnelseslandet.

5.2.4 Norsk-kunnskaper

Informanten fra asylmottaket fremhever følgende: *“Det er viktig å begynne tidlig med språkopplæring slik at barna behersker norsk før de begynner på skolen”*.

En annen informant uttrykker seg slik:

”Jeg kan se litt sånn fortvila tomhet i blikkene fordi de ikke forstår det som sies. Å ikke forstå hva læreren sier må være kjempefrustrerende. Det blir mye uro når man ikke får deltatt ordentlig faglig. Det er et stort gap inntil du har norsk som redskap på en slik måte at du kan være med å diskutere og være rask nok til å ta ordet. De virker veldig under aldersnivå på grunn av dårlig norsk. Den språklige forståelsen er langt unna” (lærer innføringsklasse).

Informanten tilføyer: *”Det norske samfunnet har ikke gode nok tolker, det er kanskje vanskelig å få tak i tolk også”* (lærer innføringsklassen).

Intervjudataene underbygger språkets betydning for læring og utvikling. Evne til å lytte; oppfatte, kommunisere godt på norsk synes å være essensielt for å tilegne seg kunnskap og vennskap i skolen.

I situasjoner med språkbarrierer er tolking et nødvendig virkemiddel for å sikre tilfredsstillende kommunikasjon mellom offentlig ansatte og innvandrere, fremheves det i handlingsplanen (2009-2012). For å styrke tilgangen på kvalifiserte tolker har regjeringen bidratt til opprettelsen av et permanent utdanningstilbud for tolker. Formålet med tiltaket er å øke utdanningen av tolker til rettsvesen, helsevesen og andre offentlige tjenester slik at borgere med annet språk enn norsk sikres rettighetene de har krav på.

Alle informantene har erfaringer med at norsk-kunnskapene til innvandrere flest er mangelfulle. Å beherske norsk fremheves av informantene som en forutsetning for å oppnå likeverdige muligheter til samfunnsdeltagelse. Dette er sammenfallende med offentlige meldinger om språkets betydning.

Å beherske norsk er en forutsetning for å lykkes i norsk skole. Regjeringen iverksatte i 2006 en forsøksordning med bruk av verktøyet Språk 4 for å få en mer systematisk kartlegging av språk på helsestasjon for alle fireåringer. I 2009 ble det avsatt 10 mill. kroner til forsøket, som avsluttes i 2009 etter fire år. Målsettingen med tiltaket har vært å medvirke til at barn med svake norskkunnskaper og/eller forsinket språkutvikling kan fanges opp så tidlig som mulig, slik at de får bedre forutsetninger for å følge undervisningen på skolen. Midlene er også brukt

til å veilede foreldrene om hvordan de kan skape gode utviklingsmuligheter for barnets språk (Handlingsplan for inkludering og integrering av innvandrerbefolkningen, 2009).

Manglende språkforståelse skaper lett ulike type problemer. Dersom den språklige forståelsen er dårlig øker risikoen for å bli en ”skoletaper”.

5.2.5 Reproduserer skolen tapere

Utdanning er viktig i vårt samfunn for å få jobb og bli en fullverdig deltager i det norske samfunnet. For at innvandrere skal kunne konkurrere i skolen på lik linje med nordmenn forutsettes det at de behersker norsk. Krange og Bakken (1998) peker på at foreldrene til innvandrerungdommene også har problemer knyttet til det å hjelpe barna sine på skolen, da deres norskkunnskaper antagelig er enda dårligere.

Hernes (1974) framhever at de som er best utrustet på forhånd klarer seg best i utdanningssystemet. Å være godt utrustet handler om å komme fra de øvre eller midtre deler av sosiale klasser. Når det gjelder ikke-vestlige innvandrerbarn vil de ofte være blant de ”lavest” utrustede og dermed mest sårbare elevene (Hauge, 1990).

Forskning viser videre at foreldres utdanningsnivå sier noe om tilgjengelig økonomisk og kulturell kapital under oppveksten. Dette kan sees som en indikator på hvilke sosiale lag man kommer fra. Det er også generelt påvist en sterk sammenheng mellom foreldres utdanningsnivå og barnas egen utdanning og senere karrierer i arbeidslivet (Hansen, 2001, Raaum, 2003 I; Skarðhamar, 2006).

Også Prieur (2004) viser til en klar sammenheng mellom foreldrenes utdanning og barnas. Sannsynligheten for at barna har eller er i ferd med å få utdanning på høyskole- eller universitetsnivå, er langt høyere når far har utdanning på videregående nivå eller høyere enn når han ikke har det.

Dette styrker Bourdieu (1996) sin teori om at det foregår en reproduksjon av klassene. Bourdieu viser til utdanning og skole og hvordan klasse har betydning utover at man bare tilhører en bestemt gruppe i samfunnet. I Bourdieus bidrag ”skoletaperne” (1996) vises det til store endringer i skolen. Tidligere var det noen samfunnsgrupper som ble utelukket fra skolen, noen utelukket også seg selv. Disse samfunnsgruppene er i dag deltagere i skolen. Dette forteller oss at det er en mye større spennvidde i skolen i dag. Om man besitter mye eller lite

kapital, i Bourdieu sin betydning av kapital, så er man deltager i skolen. Gjennom 10-årig skoleplikt og tilbud om 3-årig videreutdanning til alle, øker deltagelsen i skolen for alle.

Bourdieu (1996) trekker fram at undervisningssystemet skal være åpent for alle, men at det likevel er forbeholdt noen få. Skolen kan være stigmatiserende og utestengende, hevder han. Bourdieu beskriver skolesystemet som en instans som reproducerer sosiale dominansrelasjoner, igjennom kulturelle, i hovedsak skjulte, mekanismer - et komplekst apparat til en statlig garantert fordeling av akademiske titler og kulturell kapital og derigjennom reproduksjon av den herskende sosiale orden. Utdanningssystemets seleksjonsprosess kan ikke på simpelt vis føres tilbake til forskjellige gruppers ulike økonomiske betingelser, men først og fremst ha bakgrunn i kulturelle faktorer.

For Bourdieu (1996) fungerer utdanningssystemet som en seleksjons-maskin som velger de allerede utvalgte og får de fra-valgte til å bebreide seg selv. Dersom man mener at dette gir et bilde av skolens virkelighet og utfordringer blir det viktig å stille spørsmål om hvordan skape en skole for alle, for å redusere antall ”tapere”.

Hvordan skolen erfares, avhenger av hvilke erfaringer man har med seg hjemmefra, og spesielt hvordan den kunnskapen skolen formidler blir oppfattet. Man forandres gjennom erfaringene i skolen, man blir preget av skolen. Skolen setter i neste omgang sitt preg på senere erfaringer i livet. Man vil hele tiden forandres av nye erfaringer, men aldri radikalt, fordi det nye gripes ut fra de skjemaer for verdsettelse og oppfattelse man har med seg fra tidligere (Bourdieu 1999a kap.4 I: Prieur, 2004).

Bourdieu (1996) fortsetter med å hevde at utdanningssystemet utøver «symbolsk vold» i samfunnet. Med det menes at makt og herredømme ikke oppfattes som dominansforhold, men godtas og tas for gitt. Skolen innprenter en verdensoppfatning som ikke er nøytral. Dette betyr at utdanningssystemet først og fremst er et middel til å opprettholde tradisjonelle ulikheter på en sosialt akseptert måte. Hierarkiene som denne sorteringen bidrar til fremstår som naturlige og selvfølgelige. De blir oppfattet som resultat av medfødte evner og anlegg, og ikke som det i virkeligheten er, et resultat av at utdanningssystemet belønner de høyere klassers kultur.

Flere teoretikere hevder i tråd med Bourdieu at skolen støter ut elever og favoriserer andre. Christie og Bruun (2003) fremhever at skolen har som funksjon å finne frem til de beste i samfunnet.

At skolen er åpen for alle, betyr ikke at skolen gir elevene like muligheter. Christie og Bruun (2003) mener at grunnen til at noen støtes ut har med skolens innhold å gjøre. Innholdet er i tråd med erfaringer og dominerende interesser innen de sosiale klasser som klarer seg best der og rekrutterer flest. Barn og unge konkurrerer på arenaer bygd av og for noen av klassene. Taperne vil naturlig nok mene at det er dem selv det er noe galt med. Vinnerne vil finne seieren fortjent. De har vunnet i åpent løp. I virkeligheten har de oppnådd den posisjonen de var født til. Det er ikke mulig å unngå denne arenaen. Det er skapt en situasjon hvor autoritetene i alle offentlige sammenhenger sier velkommen til folkets skole, mens de i praksis degraderer et betydelig antall av dem som kommer.

Man kan også se på skolen slik som Christie (1971) gjør, som et oppbevaringssted hvor barn og ungdom holdes ute av sirkulasjon. Barn og ungdom, i tillegg til andre avvikere, tilfredsstillers ikke arbeidslivets krav og skolen blir dermed et oppbevaringssted.

Videre hevder Christie (1971) at vi har utviklet et samfunn hvor ungdom er unyttig. Dermed har det oppstått en del utfordringer knyttet til ungdom. Ungdommene reagerer på det som samfunnet definerer som viktig, via utvikling av motkulturer. Vi ser nærmere på dette i kapittelet om kriminalitet.

Christie (1971) hevder videre at uten skole ville samfunnet fordele sine borgere annerledes. Uten skole ville man benyttet sosial posisjon. Sosial posisjon bestemmer også i dag hvor mye utdanning man tar. Dette styrer igjen hvilken sosial posisjon man i kraft av sin oppnådde skolegang har som voksen. Skolen er med på å gjemme bort sammenhengen mellom arv og status. Skolen forstås som et system som bare tilsynelatende er åpent sier Christie. Utdanningssystemet gir høytstatuspersoner mulighet til å ta eksamener slik at deres status i samfunnets klassestruktur blir tilskrevet ved fødsel og oppnådd ved skole.

Bourdieu (1999) peker i *The Abdication of the state* på at mange innvandrerfamilier i tillegg har et høyt antall barn i familiene sammenliknet med norske familier, dette fører til en senket økonomisk og kulturell kapital. Dette gjør det vanskeligere for innvandrere å gjennomføre

tilstrekkelig skole/utdanning, som kreves i det nye sosiale samfunnet. For unge innvandrere er skolen der de oppdager og erfarer ekskludering. Og foreldrene har lite å tilby da de også opplever å bli ekskludert.

I denne fremstillingen kommer det tydelig fram at klasse har betydning i forhold til hvilke muligheter den enkelte person har. Spesielt blir dette vist i forhold til skole og utdanning. Dette vil igjen ha betydning for inkludering og deltakelse i samfunnet og ikke minst i forhold til ikke-vestlige ungdommers muligheter for å utvikle et positivt selvbilde og en verdig rolle gjennom skole og utdanning.

5.3 HOLDNINGER I SAMFUNNET

5.3.1 Fordommer og rasisme

Lærer ungdomskolen: ” En somalisk jente husker jeg ble oversett av de andre jentene i en situasjon hvor det var veldig naturlig å si, bli med`æ. Jeg tok det opp med disse jentene, da fikk jeg til svar at de somaliske jentene hang så mye sammen. Det var jo flott at de somaliske jentene var sammen, men denne jenta prøvde å gjøre noe for å være sammen med de norske jentene. En annen episode var det noen somaliske jenter som ble kalt negere av noen med annen etnisitet, det endte i slåsskamp. De mente at det å bli kalt neger var identisk med å bli kalt slave i Afrika”.

Politiansatt forteller: ”Blant unge så synes jeg det er en del holdninger som ikke er bra. Det går rett og slett på fordommer: ”Ja, du vet de har kniv og sånn” det er basert på en episode som har skjedd. For eksempel var det en som fløy rundt med kniv på den skolen for noen år siden, og det går aldri i glemmeboka. Nå hadde vi en episode hvor noen ville begynne å rippe opp i det igjen. Dette tror jeg har å gjøre med hvor de kommer fra i byen og foreldrene. I noen områder av byen er nesten ingen vestlige sammen med ikke – vestlige, og de har holdninger deretter. Holdningene kommer hjemmefra rett og slett.”

Politiansatt forteller videre: ”En lærer jeg samarbeider med, forteller at noen foreldre kommer med de brune meningene sine. Jeg kan fortelle en episode om en jente, hun var flink på skolen og alt det der, men hun skulle forsvare broren osv. skikkelig tøff jente. Da kom foreldrene og sa at hvis dere skal være i landet vårt skal det være sånn og sånn. Altså kommer foreldrene med de brune meningene sine. Så det er ikke rart at ungdommene tenker sånn heller. Jeg har tenkt

en del rundt slike holdninger og det er mye slike holdninger her i byen. Med en gang vi er ute i byen så er det sånn her: se på dem forbanna utlendingene der”.

Ut fra disse utsagnene er det tydelig at er mye negative holdninger knyttet til innvandrerungdom fra andre ungdommer. Det er også tydelig at foreldre er med på å skape slike holdninger hos barna sine. Foreldrene informanten forteller om legger tydelig vekt på at det er vårt land, og at innvandrerne får følge vår måte og leve på.

Barnevernansatt: ” *Rasisme har vi opplevd mye. Har opplevd at ungdom har uttalt seg veldig negativt ovenfor svarte jenter. På Nettby står det: Jeg hater svartinger”.*

Barnevernansatt: “*Mange møter vanskeligheter i hjelpeapparatet også. Jeg opplever at ungdom har lærere som sier uakseptable ting. En lærer på en skole har vært veldig spesiell, elevene kommer og forteller at han sier det og det, og flere elever sier det samme om denne læreren, men de blir ikke trodd. Rasisme er vanskelig fordi det er en opplevelse av noe. Man sier ikke lenger fordi du er neger, men bruker i stedet forklaringer som f-eks fordi du er muslim eller fordi du har en annen kultur. Vanskelig for ungdom å sette ord på. Vanskelig for oss også”.*

Informantene forteller om kolleger på arbeidsplassen og om andre voksne som behandler/snakker nedlatende om ikke-vestlige ungdommer:

Ansatt i barnevernet fortsetter: ”*En del av våre arbeidskolleger er også ganske krasse i synet på minoriteter. De sier at de er så annerledes kulturelt sett, så jeg klarer dem ikke. Jeg liker dem ikke. Hvis jeg sier at jeg ikke liker muslimer så er jeg rasist sier mine kolleger. Måten de omtaler minoriteter på er ikke bra. Kan du være med å snakke om seksualitet til innvandrere på vgs. Ja det er greit, det er en av mine oppgaver, men hvorfor ikke norsk ungdom også. En tanke her er at disse har et annet syn på kvinner. Og derfor må lære seg skikk og bruk. Grensen mellom rasisme og undertrykking er litt diffus”.*

Informantene beskriver i sine fremstillinger hvordan kultur benyttes som forklaring på ulike sider ved innvandrerne. Eks. at man ikke liker innvandrere fordi de er så annerledes kulturelt sett. Det blir gjort generaliseringer ved at det benyttes forklaringer som at man er “muslim”.

Det foregår også essensialisering ved at kollegene til informantene mener at innvandrere har et annet syn på kvinner.

Politiet: ” *Jeg legger merke til at kollegaer er annerledes før de i det hele tatt har tatt kontakt med innvandrere ungdommene. Da de henger mye ute føler jeg at kollegaer går mye hardere ut mot dem enn de hadde gjort hvis det var norske tror jeg. Ikke bevisst. Tenker ofte at det har skjedd noe galt fordi de er utlendinger, tenker ikke at de har bare vært på kino eller noe. Tror det er en del indirekte holdninger. I yrket mitt tror jeg en del er påvirket av opplevelsene som vi har hatt, vi møter ikke de ressurssterke, men de svakeste.*

Politiet forteller også om andre holdninger innad i politiet som har betydning for ikke-vestlig ungdommer og deres inkludering. ” *Jeg har tatt videreutdanning over 4 uker. Kulturforståelse og mangfold. De fleste flirer litt når man går på det kurset, for det er liksom ikke tøft nok da. Skikkelig lærerrikt. Nå er dette et valgfag, men tror at dette blir en større del av utdanningen etter hvert. Får et helt annet perspektiv på ting. Vanskelig å få kurs. Vi var kjempeheldige. Vi fikk det nok fordi denne forebygginggruppa er ny-oppstartet og den satses på. Viktig fordi noen kommer inn i politiet og trur de skal ut i krigen”.*

Dette illustrerer at kunnskap kan påvirke holdninger. Det er dermed kritikkverdig at det er så vanskelig å få delta på kurs. At det flires litt av de som deltar på slike kurs, viser kanskje litt om hvor viktig det er. Å gå på kurs for å lære mer om kultur og mangfold er nok ikke tøft nok. Det tilfredstiller ikke kriteriet til det Finstad (2000) peker på som skikkelig politiarbeid, i den betydning at det ikke tilfredstiller kravet til den dominerende maskuliniteten i politiet.

Politiet: ” *Det er det som er med denne jobben, de som klarer seg de snakker vi ikke med, så man blir litt farga.*

Politiets før-forståelse synes å prege hvordan de løser situasjoner knyttet til innvandrere. Videre bygger svar fra politiet oppunder teorien om at minoriteter oftere blir utsatt for kontroll av politiet slik som Sollund (2007), Skardhamar (2005), Finstad (2000) antar at de gjør. At enkelte grupper blir kontrollert mer enn andre påvirker at handlinger disse gruppene gjør oftere blir oppdaget (Sollund, 2007). Ved å ha fokus på bestemte grupper mennesker slik som innvandrere er politiet med på å starte en stemplingsprosess (Cohen, 1987).

Lærer FRIS: ” *Du kan nesten ikke jobbe på et sted som det her hvis du behandler folk litt dårlig. Jeg har vel kanskje vært litt borti det, men det er ikke det vanlige det altså. De blir behandla bra her. Det kan kanskje være litt forskjellsbehandling altså, men nei. Jeg kan ikke huske noen spesielle situasjoner hvor dette har skjedd*”.

Jeg har her valgt å referere til Larsen (1992). Hun har gjennomført kvalitative intervjuer av innvandrere i Norge. Jeg finner det her interessant å supplere mine intervjudata fra offentlig ansatte med et ungdoms-og innvandrerperspektiv. Larsens forskning er utgitt i boken: *Brødre-Æreskamp og hjemløshet blant innvandringsungdom*. Her presenteres historien til unge innvandregutter som var involvert i gjengopprør som endte med drap på slutten av 80-årene.

Larsens informanter (1992) forteller: ”*Folk sier mye rart om oss. Rasistene ødelegger for oss når de får andre til å tro at alle vi utlendinger er kriminelle og lager problemer for de norske. Jeg kjenner mange norske her i fengselet som sier det samme og som mener de ødelegger miljøet i Norge. Jeg tror det er politiet som gjør at folk blir rasister*” (Larsen, 1992:30).

Også Larsens informanter forteller om holdninger blant etnisk norske som kan ha betydning for hvor godt ikke-vestlige blir inkludert i samfunnet. Informanten forteller:

”*En far sin stemme: det er rart noen kan spørre om hvorfor det oppstår konflikter. Vi har laget det problemet selv. Vi deler mennesker inn i forskjellige land, raser og hudfarger. Vi lærer barna våre at vi er best. Svenskene sier de er best, her sier dere ”Norge for nordmenn”, og vi fra vårt land sier vi er de beste. Vi har lært ungdommene å skille mellom mennesker. Våre handlinger bestemmer om barna skal bli dårlige eller gode mennesker, uansett hvor vi bor eller hva slags land vi lever i. Splitt og hersk gjelder overalt – når vi inndeler mennesker i grupper, kan vi herske over dem. Slik er norsk lov og andre lands lover. Alle atskilte grupper baserer seg på hat og motstand, og tenker bare på egne interesser. Derfor vet alle hva konflikter er og hvorfor de oppstår. Islam er motstander av alle slags gruppedannelser, enten de er politiske, sosiale eller nasjonale.*” (Larsen, 1992:72).

En annen av Larsens informanter peker på medias betydning i forhold til inkludering:

”*Avisene skriver ikke så mye om drapssaker når norske er innblandet. Fordi vi er utlendinger kommer det i tv og aviser. Jeg ble dømt på forhånd i avisene, som skrev at jeg er en farlig*

utlending. Rettsaken var som et drama – jeg var allerede dømt. Jeg ler av det norske rettsvesenet, der dømmes ikke folk rettferdig. Hvorfor får folk forskjellig dom for den samme handlingen? Hvorfor ble jeg dømt for et drap jeg ikke mente å begå?” (Larsen, 1992:61).

Cohen (1987) beskriver hvordan media kan skape hysteri, og gjøre situasjonen til noen grupper i samfunnet enda vanskeligere enn den allerede er. Media beskriver innvandrere som noe det må gjøres noe med. Media overdriver og forvrenger data. Hvordan media fremstiller innvandrere er med på å forme hvordan vi tenker om dem. Når media beskriver innvandrerbefolkningen som farlige og kriminelle får majoriteten fort en oppfatning av at denne befolkningsgruppen er farlig. Media er på denne måten med på å skape avstand ved å snakke om “oss” og “dem”.

Holdninger er med på å påvirke hvordan innvandrere blir oppfattet i samfunnet. Dette handler om holdningene fra vanlige folk på gata, men det handler også om medias og kommunalt ansattes holdninger osv. Hvilke holdninger man har påvirker i mange tilfeller hvorvidt innvandrere blir inkludert eller ekskludert i det norske samfunnet. Holdningene til personer med mye makt har størst betydning. Disse personene kan i mye større grad overføre sine holdninger til andre.

5.3.2 Stempling/stigmatisering

Hvordan man blir sett på og definert av andre har stor betydning for om man føler seg inkludert eller ekskludert i samfunnet. Jeg vil her fokusere stigma og stigmatisering av innvandrere. Dette for å vise hvordan andres måte å snakke om og behandle innvandrere på kan føre til at de blir ekskludert.

Stigmatisering innebærer å tillegge et individ eller en gruppe en rekke negative egenskaper på bakgrunn av et bestemt kjennetegn i et “stigma” eller et “merke”. Et stigma er et kjennetegn som gjør en person eller en gruppe forskjellig fra andre (Korsnes m.fl., 1997 I: Forebygging.no). man kan ut fra dette betegnes som avviker.

Lemert (1951) beskriver avvik ved å peke på at individer og grupper av individer er ulike, og at de skiller seg fra det som omgivelsene og samfunnet definerer som variasjoner innenfor det

«normale». Han legger vekt på at det ikke er kjennetegn ved vedkommende eller atferden i seg selv som avviker.

Avvik blir det først i relasjon til kulturelle definisjoner og fortolkninger. For eksempel kan det å være mørkhudet bare være avvikende i grupper eller samfunn hvor det å være mørk er avvikende, slik som i Norge. Hvilke atferdsformer som blir definert som avvik og hvilke reaksjoner disse avvikene blir møtt med, er noe som er skapt i samfunnet, og kan ikke tilskrives atferden i seg selv (Lemert, 1951).

Lemert (1951) skiller mellom primære og sekundære avvik. Primære avvik handler om atferd hvor den som utfører handlingen opplever handlingen som normal. Normal på den måten at handlingen blir rasjonalisert eller på andre måter tolket som funksjoner av en sosialt akseptabel rolle. Primære avvik vil man stadig bli konfrontert med. De fleste har for eksempel en eller annen gang begått et lovbrudd og eller drukket seg overstadig beruset. Vi definerer oss ikke som avvikere ved å ha gjort slike handlinger, vi definerer oss som lovlidige personer som ved et tilfelle har begått en kriminell handling og engang har misbrukt alkohol. Omgivelsene kan imidlertid reagere annerledes på handlingen som har blitt gjort. I begynnelsen vil kanskje ikke andre legge vekt på avviket, men ved gjentatte avvik vil holdningene endre seg.

Handlingen eller egenskapen vil da bli redefinert. Som eksempel kan nevnes en gutt som begår et lovbrudd og som før dette ble sett på som en "en bra gutt". Dersom han fortsetter å utføre lovbrudd vil kan bli omdefinert til å være «en vanskelig pøse» for til slutt å bli definert som «ungdomskriminell». Samtidig med at denne redefineringen finner sted, vil også måten andre forholder seg til personen på bli endret. I starten kan mange være ganske positive til at gutten vil klare seg, mens etterhvert vil mange holde seg borte fra denne gutten, og miste troen på at ting vil endre seg.

Når andre ikke lenger ser på en person som lovlidig vil også personen selv få problemer med å vurdere seg som lovlidig, og kan ende med å endre definisjonen av seg selv. Personen har da gått inn i rollen som avviker. Dette kaller Lemert sekundær avvik. Ved å akseptere for eksempel at man er ungdomskriminell, vil personen selv ha få motforestillinger mot å fortsette med lovbrudd. Han har lite å tape fordi han likevel er utelukket fra samfunnet. Ved å akseptere avviket vil personen også få tilhørighet i en gruppe av likestilte hvor han blir akseptert. Lemert (1951:76) uttrykker det slik:

“... når et individ begynner å benytte sin avvikende atferd eller en rolle basert på denne som et forsvar, et angrep eller en tilpasning til de ytre og indre problemer som underverdenens reaksjoner overfor ham skaper, er hans avvik sekundært”.

Becker (1997) er en sentral stemplingsteoretiker som også fokuserer på at avvik blir skapt av samfunnet. Sosiale grupper skaper avvik ved å lage regler som brytes og når de brytes utgjør det avvik. Ved å tilføre slike regler til bestemte personer kan de deretter stemples som utenfor. Avvik er ikke en kvalitet ved handlingen personen utfører, men en konsekvens av tilleggelsen av andres regler og sanksjoner til en lovbrøyer. I hvilken grad en handling vil bli behandlet som avvik avhenger av hvem som gjør handlingen og hvem som føler at de blir skadet av den.

Regler ser ut til å bety mer for noen personer enn andre. Den samme oppførselen kan være brudd på regelen på et tidspunkt og ikke i et annet. Det kan være brudd på reglene når handlingen blir gjort av en person og ikke av en annen. En handling kan dermed stemples som avvikende dersom den blir gjort av en mørkhudet, mens den ikke stemples som avvik dersom den handlede er hvit. Om en handling blir gitt rollen som avvik avhenger delvis av handlingens natur og delvis av hva andre personer gjør med det (Becker, 1997).

Avvik er ikke en kvalitet ved handlingen i seg selv, men samhandlingen mellom personer som utfører handlingen og de som reagerer på den. Å bli sett på som avviker har stor betydning for sosial deltakelse og selvbilde. Personen som blir stemplet blir behandlet annerledes i tråd med stempelet. For å bli stemplet som kriminell trenger man bare å ha gjort en enkel kriminell handling. Det antas da at personen vil gjøre flere ulovlige handlinger fordi personen ikke respekterer loven (Becker, 1997).

Stemplingsteoretikerne ser utviklingen inn i kriminalitet og andre avvik som en prosess hvor en rekke elementer spiller inn. Dersom en person stemples som kriminell vil omgivelsenes oppfatning av vedkommende gradvis endres. Det vil skje en redefinering av vedkommende i tråd med visse kulturelle stereotyper. Fra å se kriminaliteten som en uakseptabel handling til å bli symptom på bakenforliggende personlighets-defekter vil i seg selv virke inn på omverdenens reaksjon. Familien vil bli engstelig med tanke på fremtidig utvikling, venner og naboer vil få problemer med å opptre utvungent og ubesvært og vil begrense kontakten, politiet vil se på han/henne med mistenksomhet. Også den kriminelle vil føle omgangen som belastende. Omgivelsenes reaksjon og vedkommendes motreaksjon vil ofte skape problemer

på andre områder, dårligere familietilknytning, vanskelig arbeidsforhold osv. Disse problemene må løses, den mest nærliggende «løsningen» er å gå inn i rollen som avviker. Da unngår man selvbebreidelsen ved å legge skylden på noe utenfor seg selv, arveanlegg eller miljøpåvirkninger. Ved å utnytte sosiale tiltak som samfunnet stiller til rådighet, kan kanskje personen på ny bli akseptert av venner og familie og at de viser medlidenhet (Hauge, 1990).

Matsueda (1992) peker på at stempling kan skje både av offentlige personer som lærere, politi, barnevernsansatte og andre, men også av uoffisielle personer som foreldre og venner. Foreldre og lærere kan stemple en person som en dårlig type. Dette kan føre til at personen holder tilbake og/eller stenger tradisjonelle relasjoner og åpner opp for en alternativ avvikende relasjon som en løsning på problemet (Pfuhl og Henry, 1993 I: Einstadter og Henry, 2006).

Ericson (1966) viser til at det å definere noen som avvikere kan brukes for å beskytte makthaverens interesser. Lemert, Becker og Ericson snakker alle om at avvik er skapt av samfunnet. Det er i samfunnets interesse å definere noen som avvikere (Hauge, 1990).

Prieur (2004) fremhver at navn og hudfarge forsterker utsatthet i kraft av sosialt stigma man er bærer av. I mange tilfeller overtar forskerne objekter andre har konstruert for dem. Man overtar ofte sosiale myndigheters, politikernes eller mediens problemdefinisjoner. For eksempel problemer som gettoer og ungdomskriminalitet.

Cohen (1987) fokuserer autoritære posisjoner i samfunnet og hvordan de er med på å skape det Cohen kaller «moral Panics» rundt frykten for bestemt oppførsel, enten slik oppførsel eksisterer eller ikke.

Becker (1997) vektlegger at måten vi møter handlinger på avhenger av hvem som står for handlingen, og hvem som føler seg skadet av den, man kan tenke oss at dersom en mørkhudet person gjør en handling, og den som føler seg skadet av handlingen er hvit vil man lettere se på handlingen som avvik/kriminell.

5.3.3 Medias betydning i stemplingsprosessen

Massemedia er en aktør som påvirker synet på innvandrere. Cohen (1987) innførte begrepet moralsk panikk som han beskriver som en tilstand, en episode, en person eller en gruppe

personer som blir definert som en trussel mot samfunnets verdier og interesser. Cohen (1987) påpeker hvordan massemedia behandler disse episodene, frisker dem opp, utvider fakta og konsekvent gjør dem til et nasjonalt problem, selv om forholdene kunne blitt behandlet lokalt. Cohen har en spesiell interesse for ungdomskultur og oppfatter den som en trussel mot den sosiale orden. Hver tidsepoke har sin ungdomsgruppe som passer til kriteriene. Han viser til grupper som "Teddy Boys", "Mods and Rockers", "Skinheads" og "Hells Angeles". Alle disse blir knyttet til en form for vold, noe som provoserer frem en reaksjon og følelser hos publikum.

Reaksjonene fra publikum synes ikke å ha vært i stor skala. Det er massemedia som stempler dem, mener han. Cohens studie pekte i hovedsak på "Mods and Rockers" på 60 tallet og måten de ble sett på. De ble vurdert som en trussel for lov og orden slik massemedia fremstilte dem. Dette i en form som Cohen kaller "kontroll kultur", med det menes hvordan media sensasjonaliserer begivenheten for så å rope etter straff av lovbrøteren (Cohen, 1987).

Det er flere likhetstrekk til hvordan innvandrerungdom blir behandlet i media her. For tiden er det mye fokus på innvandregjenger. De blir definert som en trussel på samme måte som andre grupper nevnt ovenfor. Cohen (1987) kritiserer media for å overdrive og forvrengte fakta. Media benytter seg av nedlatende fraser i teksten og overdriver antall involverte. Fremstillingen resulterer i en beskrivelse av hendelsen som høres mye verre ut enn det fakta tilsier. De skaper en økt frykt.

Videre sier Cohen (1987) at media er med på å skape avvikere ved at de skriver om visse typer mennesker. Hvordan ting blir presentert i media former hvilke bilder folk får av avvik og hendelser. Media sprer ofte hysteri. Media forutsetter at hendelsene ikke er engangstilfeller, men at hendelsene kommer til å gjenta seg.

Media er med på å skape stereotyper. Store overskrifter i media fører til økt kontroll. Hvilken betydning den økte kontrollen har for innvandrere tas opp senere. Hvis situasjonen oppleves som katastrofal og man tror hendelsen vil skje igjen, og bli verre, rettfærdiggjøres den overdrevne bruken av kontroll. Hvis problemet blåses opp til en nasjonal trussel kan man rettfærdiggjøre strengere straffer, mer restriktive mål og restriksjon på individenes rettigheter. Ofte reagerer folk med panikk, og bruker media til å gjøre noe med frykten. Når frykten forstørres til nasjonale posisjoner flyttes ansvaret oppover i hierarkiet. Press fra

lokalbefolkningen kan for eksempel føre til fremskyvning av handling fra politi (Cohen, 1987).

Høigård (2002) snakker også om hvordan media er med på å prege vårt perspektiv. Media kan sørge for en perspektivforskyvning ved å snakke om et fenomen på en ny måte. Den nye måten er som oftest ikke positiv.

Mediene griper inn i de fleste sosiale felt, ikke minst de politiske. Dayan (2001) mener mediene er med på å utøve symbolsk makt gjennom å konstruere et «vi» (Lundby, 2005).

I følge Gode og Ben-Yehuda (1994) er moralsk panikk en reaksjon fra samfunnet på trusler som blir karakterisert med disse kjennetegnene: Forekommer brått og spres fort til store deler av befolkningen via media, etterfulgt av en rask tilbaketrekking av saken. Det blir via media en brå vekst i antall eksperter og identifisering av hendelser på grunn av reaksjonen i media. Det oppstår fiendtlighet rettet mot den som blir beskyldt, og samfunnet får også en ny fiende. For å gjøre alvor av trusselen lages en uforholdsmessig stor frykt i forhold til bevis knyttet til virkelig skade (Einstadter og Henry, 2006).

Gode og Ben-Yehuda (1994) beskriver produksjonen av moralske panikker og dermed det sosialt konstruerte avvik, ved tre modeller: Gressrotmodellen bygger på en spontan angst fra befolkningen som skaper moralsk panikk, og lager nye former for avvik. Elite dominasjonsmodellen bygger på at de som besitter makten er ansvarlige for å frembringe moralsk panikk, som en løsning på å underbygge deres posisjon av makt. Interessegruppe-konflikt tar utgangspunkt i at moralske entreprenører søker etter å få større påvirkning over samfunnet ved å definere deres moralske domene (Einstadter og Henry, 2006).

5.3.4 Politiets rolle i stemplingsprosessen

Politi har en avgjørende rolle i stemplingsprosessen, både i den umiddelbare reaksjonen på avvik, i tillegg og i den videre reaksjonen i senere stadier av sekvensen (Cohen, 1987).

Sollund (2007) mener det er et gjennomgående trekk at politiet i sin kontrollpraksis stopper synlige minoriteter oftere enn majoriteten. I tillegg ser det ut til at svarte stoppes av mer spekulative årsaker enn hvite. Ungdom stoppes oftere enn andre grupper. Dette er med på stempling av innvandrere som kriminelle.

Skarðhamar (2005) reiser også spørsmål i forhold til om personer med utenlandsk utseende har høyere oppdagelsesrisiko enn personer med norsk utseende. Dette på grunn av at det skal mindre til før de blir sjekket på gata av politiet.

Med referanse til Brown (1981) sier Holmberg at det er tre indikatorer politiet benytter i vurderingen om noen skal stoppes og sjekkes. Disse er avvik fra omgivelsene, tidligere informasjon og fremtreden. Slike ytre tegn innebærer en forenkling og produserer for grove kategorier til å ivareta en treffsikkerhet fra politiets side. Holmberg viser til at betjentene han observerte brukte etniske karaktertrekk som tegn og som grunnlag for å ”stoppe og sjekke”. Han finner at dette er logisk, siden betjentene vet at visse etniske minoriteter er overrepresentert i kriminalstatistikken og derfor utgjør en risikogruppe (Sollund, 2007).

Liv Finstad (2000) forteller i «Politiblikket» at den aller mest dominerende aktiviteten er “stopp og sjekk” av personer og kjøretøyer på mistanke. Politiblikkets kjerne ser ut til å være interessen for det som ikke passer inn. I tillegg til kjenninger er svarte en aktuell gruppe for politikontroll. Tegnene hudfarge og kjenning, smelter i særdeleshet sammen når svarte befinner seg på steder, er ute på tider og opptrer på måter som passer med politiets blikk for kjenninger. En svart ung mann på dyr sykkel kan bli en interessant kategori for politiblikket.

Når politiets blikk brukes for å “stoppe og sjekke” bidrar det til å reprodusere og forsterke livsbetingelsene for de samme taperne, og skape noen nye. Politimidlene er klasseskjeve, mens ordenstjenesten i seg selv er en klasseskjev virksomhet. Politiblikket er dermed med på å definere hvilke lovbrudd og lovbrøyttere som er betydningsfulle i ordenstjenestens univers (Finstad, 2000).

En holdningsendring kan føre til at befolkningen som helhet i større grad blir kontrollert likt, og overrepresentasjonen av innvandrere i kriminalstatistikken vil kunne endres.

Sollund (2007) viser at kontrollvirksomhet av enkelte grupper kan avdekke en større grad av faktisk kriminalitet, mens andre grupper som kan begå like mye kriminalitet, ikke blir kontrollert i samme omfang og derfor ikke oppdaget. Hvis politiet særlig kontrollerer unge menn med minoritetsbakgrunn, er det ikke underlig at unge ikke-vestlige innvandrere er overrepresentert i kriminalstatistikken.

For å endre politiets rolle kan mer kunnskap og informasjon om innvandrere bidra til en holdningsendring innad i politiet, som igjen kan påvirke resten av befolkningens syn på innvandrere.

Senter for diskriminering (1999 I:Finstad, 2000) påpeker at personer med minoritetsbakgrunn mener seg diskriminert av politiet. De opplever at enkelte polititjenestemenn opptrer annerledes og strengere ovenfor dem i tjenesten. Det rapporteres at enkelte polititjenestemenn tillegger personer med minoritetsbakgrunn mindre troverdighet enn personer som er etnisk norske, at minoritetspersoner ikke blir hørt, at enkelte polititjenestemenn bruker rasistiske uttalelser og/eller har uakseptabel og nedverdiggende ordbruk. Den grad dette er tilfelle kan det lett føre til utstøtingsmekanismer.

Mine informanter formidler at de mener politiet opptrer strengere og annerledes overfor minoritetsungdom.

Politiet har vært gjenstand for kritikk på grunn av at stereotypiseringen av lovbrøyttere kan bli selvpoppfyllende profetier, og hvis mennesker med visse ytre trekk uforholdsmessig ofte blir stoppet og sjekket, kan dette igjen medføre stigmatisering og ytterligere avvik (Young 1971 I: Sollund). Dette samsvarer med Lemert (1951) og Becker (1997) sin forståelse.

Forskjellige etniske kategorier knyttes til forskjellige former for kriminalitet. Når en etnisk gruppe mer enn andre oftere blir tatt og registrert for spesielle typer lovbrudd, kan det medføre en stereotyping av gruppene det gjelder. Når synlige, etniske minoriteter systematisk disfavoriseres i forhold til bolig- og arbeidsmarked, vil de også i større grad være i faresonen for sosial utstøting, og for å bli objekter for politiets blikk (Sollund, 2007).

I regjeringens handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering (2009-2012) står det: "Norsk lov forbyr diskriminering på bakgrunn av en rekke kriterier, herunder etnisitet, religion m.m. Det er av stor betydning at hele befolkningen har tillit til at politiet og rettsvesenet ivaretar deres rettigheter".

I samme handlingsplan heter det at politidirektoratet i 2008 startet et 2-årig prosjekt, «Trygghet og tillit — Politiets arbeid i et multietnisk samfunn», som gjennomføres i fire politidistrikter (Oslo, Søndre Buskerud, Sør-Trøndelag og Hordaland) og i særorganet Politiets Utlendingsenhet (PU). Prosjektet har som hovedmål å utvikle et godt og tillitsfullt forhold mellom politiet og innvandrerbefolkningen. Det skal utvikles metoder og tiltak med fokus på dialog og publikumsmøter for å oppnå god tjenesteyting og kriminalitetsbekjempelse. Programmet blir evaluert i 2010.

5.4 MENINGSFULL FRITID

Når det gjelder bruk av fritiden forteller informantene følgende;

Barnevernansatt: ” *Fritiden er ikke systematisert og etablert. Innvandrerne bruker mye tid i sentrum*”.

Politiet: ” *Innvandrerne vi møter som ikke har gjort noe kriminelt er de som henger rundt i byen. Det er en litt annen kultur for dem å henge rundt i byen, det er deres friområde. Deres plass å være. De er mye ute for å være sammen. De benytter byen i stedet for å være hjemme. De har kanskje ikke så strenge regler som andre norske ungdommer har. Det er ikke like mye fotball og håndball for dem tror jeg. Noen er med på FFK-college. Ellers er det ikke så mye fritidsaktiviteter tror jeg*”.

Lærer FRIS: ” *Jeg har ikke inntrykk av at de er med på fritidsaktiviteter og sånn. Jeg føler at de er litt isolerte i samfunnet*”.

Barnevernansatt: ” *Chill, fritidsklubb, er et sted som mange forskjellig ungdom treffes uavhengig av etnisitet. Det er klart at noen er mer venner enn andre, grupperinger. Det har vært tendenser til konflikter. Denne fritidsklubben ble til fordi mange henger ute i gatene, her har de et sted å være. Klubben skal være et sted for alle. Det er ikke en gruppe ungdom som skal vanke der. Det er mindre ungdom i kjøpesenteret når klubben er åpen. Mange innvandrerungdom bor i sentrum, og da er det naturlig å møtes i sentrum*”.

Barnevernansatt utdyper: ” *Idretten er kjempeinteressert i å gjøre noe med at innvandrere ikke deltar i like stor grad. Kanskje er dette den viktigste integreringsfaktoren vi har i Fredrikstad, spesielt fotball. Reglene er de samme for alle og det skaper positive rollefigurer. I toppfotballen har vi jo våre helter. Idretten er veldig flink til å ta tak når de ser utslag av rasisme. De har kampanjer. Lokalmiljøene er også veldig opptatt av dette. Fisken vet ikke at han svømmer i vann før han stikker hodet over vann*”.

Politiet: ” *Har hørt at det henger en del ungdommer på ungdomsklubben Chill. Det er ingen ikke-vestlig jeg har jevn kontakt med, men det har jeg med norske ungdommer. Men jeg har kontakt med en far som kommer og spør om råd og hjelp. Det er ikke like lett å møte dem som*

de norske. Kanskje er vi ikke flinke nok til å oppsøke nok de som henger rundt i byen heller da. For de er jo der”.

I denne sammenhengen er det interessant å vise til hva innvandrerungdom selv forteller.

Referanse er her Larsens (1992:34). En av hennes informanter forteller dette:

”Vi kunne komme et stykke videre hvis det fantes et sted for både utlendinger og norske. Nå har hver av oss et hjørne for oss selv. Vi misunner hverandre, og prater bare om våre egne saker. Det ville hjelpe hvis vi møtes og snakker sammen. Da kan vi lære norske ungdommer om oss, og de kan lære oss om dere norske. Jeg kan gi dem råd, og de meg. Kanskje det blir slutt på diskrimineringen. Så lenge vi ikke snakker sammen blir det bare faenskap og slåssing. Vi tror mye galt om dem og de tror mye galt om oss. Når vi bare er utlendinger som går sammen på gaten, sier norske at vi er svartinger. Hvis vi går sammen med norske, ser andre norske at vi er venner” (Larsen, 1992:34).

En annen av Larsens informanter forteller:

”Myndighetene burde skaffe oss et sted sånn at vi slipper å fly rundt i byen. Vi blir mistenkeliggjort og sett ned på av folk. Derfor går vi ut bare for å lage faenskap. Hvis vi hadde en fritidsklubb kunne vi møte hverandre der. Myndighetene har lovet dem det. Men det motsatte har skjedd. Vi mistet treningsstedet. Nå har vi bare en fritidsklubb, men det er bare to kvelder i uken” (Larsen, 1992:136).

Også mine informanter (ansatte i kommunen) peker på at innvandrerungdom i mindre grad enn norsk ungdom deltar i organiserte fritidsaktiviteter. Informantene forteller at ikke-vestlige ungdom tilbringer mye tid i byens sentrum, et område uten trygge voksne og få gode rollemodeller. I sentrum blir man i større grad utsatt for formell kontroll, og risikoen for å ende opp i politiets registre er dermed større.

Innvandrerungdommer er mer aktive på enkelte områder enn det nordmenn er. De går mer i fritidsklubber, på cafe, på gatekjøkken, de mekker og skrur osv. Unge innvandrere befinner seg nærmere storbyens sosiale liv og kulturelle omgangsformer (Øia, 1998b). Nordmenn deltar i større grad i organisasjoner. Den norske måten å være sammen på, innbyr i større grad til uformell sosial kontroll. Innvandrerne har derimot færre ”buffere” mellom hjemmet og storbyjungelen i sentrum (Helland og Øia, 2000).

Ved deltagelse i organisert aktivitet vil det i hovedsak handle om uformell kontroll som blir gjennomført av primær kontrollører som for eksempel treneren. Om det oppstår en konflikt som ender i slagsmål mellom to gutter på en fotballtrening er det lite sannsynlig at sekundær kontrolløren (politiet) blandes inn. I de fleste tilfeller vil treneren og eventuelt andre voksne løse konflikten. Dersom et slagsmål finner sted i sentrum er sannsynligheten for at politiet blir blandet inn mye større, og handlingen vil kunne bli en del av statistikken.

I Gategallerier (2002, 2003) beskriver Høigård hvordan ungdom som driver med graffiti kontrolleres. Det innebærer å få befolkningen til å skifte perspektiv å gi befolkningen et nytt ståsted å se fenomenet fra. Det som før foregikk nokså ubemerket, skal i grafittiens tilfelle bokstavelig talt tre frem i forgrunnen. Folk skal lære å se nytt hevder hun.

Perspektivforskyvning er her en forskyvning der graffiti synliggjøres som et kriminalpolitisk problem som det må gjøres noe med. Det gjelder å skape et felles fast punkt for utsyn, slik at alle kan se det samme. 90-tallets grafittikontroll viser hvordan maktforhold mellom mennesker i svært ulike posisjoner reproduseres og transformeres. En gruppe med makt forsøker å påtvinge en gruppe uten makt sin opplevelse av tingenes orden og hva som er den rettmessige utformingen av byrommet og den gjeldende estetikk. Det ble gjennomført kampanjer med slagord som appellerte til frykten; Graffiti i dag, vold i morgen.

Denne kontrollen har mange likhetstrekk med kontroll av innvandrere. Kontrollen er et lærestykke i hvordan utstøting og kriminalitet kan skapes. Det ukjente kan oppleves som truende, tidligere var det unge menn med langt hår som var skremmende, så kom de narkotiske stoffene, deretter graffiti og nå er det innvandrere som er skremmende. Fra tusenårsskiftet har ungdomsgjenger vært de fremste bærere av ondskapens kjennetegn (Høigård, 2002).

Høigård (2002) framhever hvordan økt kontroll fører til at uønskede personer skilles ut. Gatene strigles og forskjellene viskes ut. Striglingen av byen går sammen med en appell til frykten. I stedet burde storbyen være et møtested for de forskjellige, byen bør se ut som den er, nemlig kompleks. Økt kontroll gjør at vi lærer å se på hverandre med mistillit.

Høigård (2002) peker på at vi kunne valgt å godkjenne en regjeringspolitikk som gikk ut på å utrydde fattigdom, håndtere etnisk konkurranse og integrere alle innenfor felles offentlige institusjoner. I stedet velger vi å kjøpe oss beskyttelse og nærer oppunder veksten av den

private sikkerhetsindustrien utdyper Høigård. Dersom kravet om felles opplevelser og felles motiver blir politikkenes ledemotiv, innsnevres fellesskapet. Vi ekskluderer dem som er forskjellige med hensyn til klasse, politikk, smak og stil. Et kollektivt bilde av "oss" vil aldri feste seg.

At ungdommene tilbringer mye tid på å "henge i sentrum" blir oppfattet som veldig negativt, men hva er det egentlig som tilsier at denne måten å treffes på er så negativ? Mye av grunnen ligger nok i tanken om at uorden i gatene skaper kriminalitet og bråk. Et sentralt bidrag knyttet til hvordan uorden skaper kriminalitet kommer fra Wilson og Kellings (1982) *Brown windows*. De beskriver i sin teori hvordan kriminalitet kan starte med utgangspunkt i uorden. Et ødelagt vindu er et signal på at ingen bryr seg, og at man dermed kan ødelegge mer uten at det koster noe. Altså et uorganisert samfunn med søppel i gatene, knuste ruter, dårlig vedlikehold av bygninger, alkoholikere og arbeidsledighet vil oppfattes som at ingen overvåker området, og at det dermed er fritt frem for kriminalitet. Ved å fjerne uorden vil man også fjerne muligheten for mer alvorlig kriminalitet.

Ved å opprette fritidsklubber, unngår man uorden i gatene.

Larsens (1992) informanter bekrefter hvor viktig det kan være med fritidsklubber og andre møteplasser. Som vi så ovenfor er fritidsklubben Chill i Fredrikstad et forsøk på å etablere en arena hvor de unge kan treffes og knytte kontakter på tvers av etnisk bakgrunn.

Opprettelsen av fritidsklubber vurderes som gode tiltak for å fremme inkludering. I Fredrikstad blad 15. mars 2010 forteller politiet at ungdom dropper sentrum til fordel for fritidsklubben Chill. Det pekes på at det handler om å ha en opplevelse av å være velkommen en plass. Fritidsklubben har et snitt besøk av mellom 60-70 ungdommer. Ungdommene sier at de først og fremst er på klubben for å treffe venner. Videre vises det til at det har blitt færre og færre ungdommer i sentrum i helgene etter at ungdomsklubben åpnet. Det er et godt tverrfaglig samarbeid som ligger bak (Fredrikstad blad, 2010).

Fritidsklubber og andre klubber synes å være viktige i prosessen for å internalisere sosiale normer på en måte som opprettholder lov og orden. Hvor godt nettverk man har, er avgjørende for den tilhørigheten man føler (Erstad, 1997). Ungdomsklubben er en arena hvor det foregår uformell kontroll.

Ungdomsklubben er en alternativ arena og gir positiv tilhørighet for ungdom som mislykkes på andre arenaer så som skolen (Helland og Øia, 2000). Spesielt viktig er kanskje et slikt alternativ for innvandrere som deltar lite i organisert aktivitet og som tilbringer mye tid i sentrum. Chill ungdomsklubb har tilholdssted i sentrum, hvor innvandrere vanligvis oppholder seg. Chill er et gratis alternativ til gata som ikke stiller krav til økonomisk kapital, slik som en del organisert aktivitet gjør. Statistikken viser at innvandrere i større grad enn nordmenn lever av sosial stødnad, som kan være et tegn på dårlig økonomi. Dette vil for mange sette grenser for hvilke muligheter de har til å delta i organisert aktivitet.

Klubben kan bidra til å endre holdninger som hvite har til mørkhudede, og holdninger mørkhudede har til hvite. (Helland og Øia, 2000)

Klubben kan også være en arena for vennskap på tvers av etnisitet, og på denne måten bidra til at ulike etniske grupper utvikler kunnskap om hverandre. Kunnskap vil kunne minske fremmedfrykt (Helland og Øia, 2000). Gjennom økt vennskap på tvers av etnisitet vil man muligens kunne oppnå og se likheter, samhörighet og fellesskap mer enn forskjeller slik som Giertsen (1987) peker på (I: Larsen, 1992).

Fritidsklubber evner å holde ungdom i nærmiljøene ved å være attraktive fritidstilbud. I nærmiljøene er den uformelle kontrollen sterkest. Klubben har voksne ledere som representerer andre rollemodeller og funksjoner enn det vi finner innenfor rene kommersielle tiltak. De voksne i klubben kan styrke stedstilhørighet, samhold og trivsel. Alkohol er bannlyst. Her lærer man at alkohol ikke er nødvendig for å ha det gøy. Klubben kan være en alternativ arena og gi positiv tilhørighet for unge som mislykkes i form av for eksempel nederlag i andre sammenhenger (for eksempel i skolen) (Helland og Øia, 2000).

Klubben har ved å tilknytte seg risikoungdom styrket de risikoutsatte ungdommene en sosial basis, og de unge har dermed noe å tape dersom de i overdreven grad benytter seg av rusmidler eller i konfliktsituasjoner hvor de tyr til vold. Klubben kan gi ungdommene et positivt selvbilde, opplevelse av å lykkes og mestre sosial samhandling. Klubben åpner for holdningspåvirkning. Samtidig er det mulig å plukke opp enkeltindivider med spesielle problemer. Skal en klubb leve opp til slike mål og være i stand til å fylle et slikt potensiale, stilles det krav til personalet i form av erfaring, interesse og kompetanse. Nøkkelbegrepet i klubbmetodikken har vært og er fremdeles sosial læring (Helland og Øia, 2000).

Klubben skal forebygge gjennom utvikling av sosial kompetanse. Målet for ledere i klubben vil derfor hele tiden være å gjøre klubbtilbudet overflødig i forhold til brukerne. Alternativt kan klubben betraktes ut fra et kulturperspektiv, som sosialt møtested mellom jevnaldrede der vennskap utvikles og felles interesser dyrkes. En slik forståelse gir klubben verdi uavhengig av om den hindrer utvikling av problematferd eller ikke (Helland og Øia, 2000).

En fordel knyttet til organisert aktivitet er også at det faktisk blir mindre tid til å begå ulovlige handlinger. I tillegg fører organisert aktivitet til at man får en tilknytning til personer som trener og/eller leder og til medspillere. De blir knyttet til de andre på en slik måte at de ikke ønsker å skuffe dem. Slike relasjoner blir et hinder for å begå ulovlige handlinger (Hirschi 1971).

Felles bruk av sentrum, parker og andre offentlige plasser kan også ha stor betydning som ”møteplasser” for utvikling av nye bekjenskaper. Offentlige møteplasser er et av få steder hvor man naturlig treffer mennesker i ulik alder, kjønn og etnisk bakgrunn. Mange innvandrere har fra sitt hjemland tradisjon på å samles og bruke det åpne, offentlige rom. Torget og parken kan ha stor egenverdi for fellesskapet i lokalsamfunn, samtidig som det er helt gratis for alle. En slik bruk av offentlige rom kan observeres i de fleste samfunn/land sør i europa og i andre verdensdeler. På ”møteplasser” i det offentlige rom foregår lek og det utveksles det historier/hendelser som bidrar til et tettere samfunn. Kanskje vårt løsere samfunn (hvor det meste skjer innendørs i våre private hjem-bak lukket dør) har bidratt til at vi i vårt samfunn har blitt fattigere, sosialt sett.

Gode og trygge nærmiljøer og møteplasser står sentralt i arbeidet med å forebygge vold og kriminalitet. Barn og ungdom er mer enn andre avhengige av det fysiske og sosiale nærmiljøet for lek, utfoldelse og samvær med jevnaldrende. Nærmiljøet er gjerne den viktigste rammen for aktiviteter og samvær - og for tilhørighet til et større fellesskap utenfor familien. Tilgangen på og utformingen av møtesteder i nærmiljøet og i lokalsamfunnet har betydning for hvordan barn og ungdom kan møtes, og for hva de kan gjøre. Barnehager, skoler, fritidsklubber, idrettsanlegg, frivillige organisasjoner og andre offentlige og private arenaer vurderes som viktige arenaer for læring og personlig utvikling (Stortingsmelding nr.17. 1999-2000).

5.4.1 Sosial kontroll og selvkontroll

Jeg har vist til hvordan politiets kontroll kan føre til stemping av bestemte grupper slik som innvandrere, og til hvordan slik stemping kan ekskludere noen fra deltagelse. Kontroll av borgere fremstår ofte bare som en oppgave for politiet, domstoler og andre spesialister. Slik er det ikke. Vi kontrollerer hverandre hele tiden. Vi styrer hverandre. Alle som har en eller annen form for samvær med andre mennesker blir kontrollert og kontrollerer. Dette foregår ved at man gir hverandre positive eller negative signaler, et smil eller en rynke (Christie, 1974). Som den tredje formen for kontroll skal selvkontroll nevnes. Hirschi (1971) ser på utviklingen av denne som vesentlig for å unngå kriminalitet og andre avvikende handlinger.

Christie (1974) skiller mellom primær kontroll som bygger på belønninger og straffer som springer ut fra vanlig samværet, av handlinger som er en del av dette samværet. Kontrollen kommer av seg selv, og blir foretatt av familie, slekt og venner. Sekundær kontroll handler om tiltak som iverksettes utenom vanlig samvær, oftest av en eller annen spesialist med atferdskontroll som yrke, som for eksempel politiet. En annen inndeling av typer kontroll går mellom den formelle og den uformelle. Uformell kontroll kan dreie seg om en familie middag, mens formell kontroll kan handle om fengsel.

Samfunn med personer som er sterkt synlige for hverandre og sterkt avhengig av hverandre kalles tette samfunn. Den primære kontrollen har her sterk forutsetning for å virke. I løse samfunn, hvor det er lite synlighet og hvor den personlige avhengigheten er lav, fungerer primær kontroll i mindre grad. Vi snakker da i større grad om sekundær kontroll (Christie 1974).

Christie (1974) peker på hvordan utviklingen fra et tett samfunn til et løst samfunn har skapt problemer i forhold til at det har blitt mindre primær kontroll. I samfunn med lite primærkontroll ender flere handlinger i rettsapparatet. I tette samfunn løser man oftere problemene blant ungdom i de nære relasjonene, mens i løse samfunn er det i stor grad politiet som håndterer problemene. En storby kan være et eksempel på et løst samfunn og et lokalmiljø kan være et eksempel på et tett samfunn.

For mange innvandrere fra ikke-vestlige land vil det være en brå overgang fra tette til løse samfunn. Dette kan føre til at en del handlinger de er vant til blir håndtert innad i familie eller av andre nære relasjoner, blir løst av politiet i Norge. På denne måten ender muligens en del innvandrere innenfor reaksjonsapparatet. Norsk ungdom har i større grad hatt en mykere

overgang fra tette til løse samfunn, da denne utviklingen har skjedd gradvis.

Selv om sekundær kontroll er den kontrollformen man oftest tenker på når man snakker om kontroll, er primær kontroll minst like viktig. Primær kontroll kan være både positiv og negativt rettet.

Å opprettholde uformell sosial kontroll er et ledd i det å redusere mulighetene til kriminalitet. Gjennom å organisere nærmiljøet på en slik måte at en er oppmerksom på eventuell kriminell aktivitet, enten på egenhånd eller i samarbeid med politiet, vil en kunne beskytte seg mot slik aktivitet. Lokalmiljøet har en evne til å skape et grunnlag av samhold og felles interesser i kampen mot kriminalitet (Rosenbaum, 1986:21 I: Erstad, 1997).

Gottfredson og Hirschi (1990) peker også på selvkontroll som en viktig faktor i forhold til all form for oppførsel. Lav selvkontroll eller ingen selvkontroll fører til lovbrudd. Høy selvkontroll reduserer muligheten for lovbrudd. Dermed blir det viktig med god utvikling av selvkontrollen tidlig i sosialiseringprosessen. Lav selvkontroll karakteriseres som impulsivitet, intensitet, fysisk risiko taking, kortsiktighet og mangel på språklige ferdigheter. Slike personer handler her og nå. De tenker ikke langsiktig (Einstadter og Henry, 2006).

Selvkontroll blir definert som en egenskap til å vurdere konsekvenser av en handling (Hirschi og Gottfredson, 2005:114) og egenskapen til å unngå handlinger hvor langtidskostnadene overstiger den umiddelbare fordel eller korttidskostnadene overstiger den umiddelbare eller korttidsfordelene (Hirschi og Gottfredson, 2001:82 I: Henry og Einstadter, 2006).

Årsaken til forskjeller hos personer i grad av selvkontroll skyldes hovedsakelig dårlig oppdragelse, inkludert mangelfull investering i oppdragelsen fra foreldrene og upassende didiplin. Om de med lav selvkontroll vil begå kriminelle handlinger for å oppnå umiddelbar tilfredsstillelse avhenger av mulighetene som byr seg (Hirschi, 2005 I: Henry og Einstadter, 2006).

Gottfredson og Hirschi (1990) legger vekt på at mennesker handler rasjonelt når de begår handlinger. Dermed velger man selv sin retning i forhold til oppførsel, om den skal være lovlig eller ulovlig. Personer med god selvkontroll unngår handlinger som kan være skadelige for fremtiden, uavhengig av fordelene som knyttes til handlingen. Vanligvis befinner folk seg mellom de to ytterpunktene, ved at de gjør ting de vet de ikke burde gjort, andre ganger er

man forsiktig med å ikke ta unødvendige sjanser for en kort tids fordel (Hirschi og Gottfredson, 2001 I: Einstadter og Henry, 2006).

Om man lærer selvkontroll handler mye om foreldrenes praksis (handlinger) i oppdragerollen. Familie, skole og rettsystemet er alle med på å formidle den moralske holdningen i samfunnet, og innehar mekanismene for å kontrollere den enkelte. Familien er viktigst i formidlingen av tradisjonelle sosiale verdier i sosialiseringen av barna (Hirschi, 1983 I: Einstadter og Henry, 2006).

Muligheten til å gjennomføre tilstrekkelig sosialisering av barna avhenger av flere forhold. Familiens muligheter for å stille krav, sette grenser og regulere sine barns atferd er viktig for å forhindre lovbrudd. Familiens størrelse påvirker i hvor stor grad man har mulighet til å bruke tid på et og et barn. Det er vanskeligere å oppdra flere på en gang. Aleneforeldre har oftere utfordringer i forhold til en hektisk timeplan. For en best mulig oppdragelse mener Hirschi og Gottfredson (1990) at mor er hjemmeværende (Einstadter og Henry, 2006).

Dette er kanskje ikke er så aktuelt i dag når over 90 % av barna er i barnehage og få barn er å treffe på dagtid i lokalmiljøet. Innvandrerforeldre kan også lett bli isolerte som hjemmeværende husmødre fordi det er få eller ingen andre småbarnsforeldre å treffe på dagtid.

Gottfredson og Hirschi legger mest vekt på primærgruppens rolle i sosialiseringsprosessen enn større anonyme strukturer i samfunnet (Williams og Mcshane, 1999:222 I: Henry og Einstadter, 2006).

5.5 VENNER, IDENTITET OG KULTUR

Når det gjelder vennskap mellom innvandrere og norsk ungdom forteller informantene dette:

”Jeg vet om innvandrere som har norske venner, men da har de godt utdannet foreldre, for eksempel har barn/familier fra India ofte norske venner. Ungdom fra Kosovo og Bosnia får norske venner, men da tror jeg det har sammenheng med foreldrenes by bakgrunn eller utdanningsbakgrunn. Kurdiske også, de er ofte litt sånn vestlige når de kommer fra en by”
(Læreren i innføringsklassen).

Betyr dette at sosial klasse har større betydning enn etnisitet for utvikling av vennskap mellom innvandrere og norske?

En ansatt i barnevernet forteller at de opplever at ikke-vestlige og norske ungdommer både er: *“gode venner og kjærester, men at ensomhet er et problem og det blir ungdommene deppa av”*.

Politiet: *”Jeg har opplevd at ikke-vestlige ungdommer er venner med norske ungdommer, men det er de som er veldig integrert da. Det gjelder de som er opptatt av å være norske, for alle penger liksom. Men det er også enkelte steder her hvor det i det hele tatt ikke er en med ikke-vestlig bakgrunn i vennegjengen.*

Informanten fra innføringsklassen tilføyer: *” de minoritetsspråklige her på skolen har funnet hverandre”*.

Også Læreren fra FRIS opplever at innvandrere oftest finner venner fra sitt eget hjemland, som snakker samme språk. Hun sier: *”Jeg vet ikke om noen etnisk norske som har noen minoriteter i sin vennekrets”*.

Ansatt ved asylmottaket har liknende opplevelser: *”Mange av disse gruppene holder seg mye for seg selv, og det er i og for seg bra, fordi kurdiske og somaliske grupper sørger for å støtte og oppmuntre sine egne. Men samtidig er integrering at minoriteten og majoriteten skal lære hverandre å kjenne. At innvandrere befolkningen lager sine egne klubber er tosidig. Det kan virke segregerende på en måte og mot integrering. Samtidig gjør dette at somaliske ungdommer blir bedre rustet til å møte norske ungdommer”*.

Informanten fra asylmottaket fortsetter: *”Integrering er to grupper som skal tilpasse seg hverandre. Minoriteten skal kunne ha sin egen identitet og ta vare på sin egen kultur og språk. Det er viktig å ha trygge bein å stå på for å bli en del av det nye samfunnet”*.

Informantene nevner at noen få ikke-vestlige ungdommer er venner med norske ungdommer og motsatt. Disse innvandrerne ser ut til å være spesielt godt integrerte, og ofte har de foreldre med by-bakgrunn og/eller høyere utdanning. Det synes å være vanligst at innvandrere har venner fra samme land.

Helland og Øia (2000) mener det er en betydelig kontakt mellom nasjonaliteter, og mange har like holdninger og verdier. Likevel peker de på en viss motvilje fra begge sider. Dette synes jeg å kunne tolke også ut fra historier fra mine informanter.

Hvor flinke er etnisk norske i kontakten med innvandrere? Lærer i innføringsklassen forteller at nordmenn kan være lite imøtekommende overfor personer fra andre kulturer:

”Noen jenter jeg kjenner var på ferie i Iran, da måtte de bruke hijab og sånn, de filmet på ferien, og da jeg så den, og så hvordan disse jentene fra Iran var nysgjerrige på de norske jentene slo det meg hvor lite inkluderende og imøtekommende nordmenn er. Det var så naturlig hvordan de iranske jentene tok imot de norske jentene. Det gjorde noe med tankegangen min, og hvordan vi holder oss mye for oss selv her. Når vi skal lære andre kulturer å kjenne er det liksom sånn at de skal ha med seg maten og komme å presentere seg”.

Det er ikke lett å få norske venner dersom nordmenn ikke er imøtekommende og lite interessert i kontakt med innvandrere.

Barnevernansatt tar opp forskjeller i oppdragelsen: *”Det er forskjell på ikke-vestlige og hvite ungdom ved at norske lærer seg tidlig å ta ansvar, og når de blir ungdom tar de mye ansvar for seg selv og har stor frihet, mens innvandrere har stor frihet som barn, men mindre når de er ungdom. Når de blir voksne og må ta ansvar, har de mindre frihet. Dette kan være frustrerende. Et annet spørsmål er om innvandrere skjønner hva ungdomstiden er. I en god del av verden er det ikke ungdomstid. Bare barn – voksen”.*

Hirschi (1971) sin forståelse for betydningen av bånd til samfunnet er også viktig. Venner er viktig, fordi man ikke ønsker å skuffe dem, men heller ønsker å leve opp til deres ønsker og forventninger. Dette er viktig for å internalisere samfunnets normer. Det å ha venner er i denne sammenheng hovedfokus, men jeg vil anta at det å ha norske venner vil gjøre det enklere for innvandrerungdom å internalisere de norske normene.

Å ha gode venner er viktig for alle, kanskje spesielt for ungdom. For at innvandrere skal føle seg inkludert er det viktig med anerkjennelse fra venner.

5.6 UNGDOMSKULTUR

Asylmottak: *”Ikke- vestlig ungdom bruker f.eks. respons-ord som de ikke helt vet betydningen av. For folk utenfor er det lett å trekke slutninger og komme med utsagn som; ja der ser du hvordan de oppfører seg. Da kan konklusjonen være at innvandrerungdom oppfører seg som bøller og er rampete. De greier ikke å forholde seg til jenter. De forstår ikke fullt ut ordenes innhold. De bruker respons-ord, gatas språk. Det kan være veldig negativt og skummelt da, dette er ungdommens væremåte. Et fenomen for ungdommer, også norske”.*

Barnevernansatt: *”De har drømmer, drømmer om å skaffe seg familie, de vil gjerne være gode mødre eller fedre. Når de ikke får til det de vil så kjefter de, bruker grovt språk som samfunnet ikke godtar. Eks. norske jenter er horer. Norske gutter sier det samme, men de har lært de sosiale koder som tilsier at man ikke sier dette til helsesøster eller andre voksne. Innvandrer ungdom skjønner ikke det. Innvandrerne har ikke lært hvilken pedagogikk som vi har. Noen har levd isolert i asylmottak i mange år, ikke lett å komme inn på skole da. Så blir de sinte og majoriteten vet ikke hva de skal si når de blir sinna”.*

Det vises her til at innvandrerungdom bruker et tøft språk og benytter seg av ord som hore i tillegg til andre responsord. Slikt tøft språk kjennetegner noen ungdomskulturer.

Helland og Øia (2000) viser til at innvandrerne påvirkes av og tiltrekkes av kommersiell storbyungdomskultur, samtidig som de har tilhørighet til sin egen og foreldrenes kulturtradisjon. De tilføyer at det språket som brukes kan oppleves som grovt og tøft, og at det kan virke veldig skremmende på noen. Slikt språk blant ungdom kan tyde på at de har sin egen ungdomskultur.

Politiet: *” Arbeid med foreldre er vanskelig fordi språket som regel er så dårlig. Da er det lett å bli misforstått. De har nok også et annet forhold til politiet fra før de også, så prøver man å forklare at man bare vil dem det beste for ungen og ingenting annet. De går også veldig i forsvar for de er ikke vant til at politiet jobber på den måten. Så er det dårlig norsk, så tålmodigheten kan bli litt dårlig, du prøver og prøver også blir det bare....vi har ikke tolk på hjemmebesøk, da er det som oftest en bror eller søster som oversetter. På grunn av språket får man ikke det samme forholdet til dem som til norske foreldre. De er veldig gjestfrie, men det blir ikke samme kvalitet over samtalen. En del lurer foreldrene sine ganske bra, fordi de behersker norsk. Far snakker som regel greit norsk. Noen utnytter dette spriket i norsk kunnskap. De vet hva de kan spille på”.*

Informanten fra asylmottaket peker på problemer i forhold til ulik oppdragelse: ”Den vestlige oppdragelsen har strenge grenser for små barn, men gir større og større frihet med alder, mens hos mange innvandrere er det motsatt”.

Barnevernansatt tilføyer dette om oppdragelsen av ikke-vestlige ungdommer:

”Familieforholdene til ungdommene kan skape vanskeligheter. Det er ikke sikkert de har en forståelse for den norske pedagogikken, frihet kontra plikter i Norge. Her løsriver man seg fra familien som er naturlig ting gjennom ungdomsårene, mens de er en del av familien hele tiden”.

Barnevernansatt i mitt intervjumateriale er opptatt av ungdommens historie: ”Bare det å flytte er en enorm omveltning i et barns liv. Vi glemmer ofte hva disse ungdommene har opplevd av eks krig, flytting. Fortiden henter dem ofte igjen og da får man en smell og blir lett deprimert. Man glemmer dette i vårt system. Glemmer deres fortid, i tillegg til rasisme- farge. Har du en trygg familie så får du et bedre liv selv om du har opplevd krig. Det blir ikke så mye i bedre i Norge dersom familien ikke fungerer”.

Barnevernansatt:” Ikke-vestlig ungdom har akkurat de samme behovene som alle andre. De har samme måte å bruke humor på, lurer på de samme ting som annen ungdom, og har samme usikkerheten”.

Barnevernansatt:” Vi har ungdom fra alle kategorier fra veldig fattige til veldig rike, de har forskjellige problemer. Mange grupper blir tråkket på, ungdom er en svak gruppe”.

Dette temaet kan videre belyses ut fra intervjudata fra Larsen (1992). En av Larsens informanter forteller: ”Den første tiden her følte jeg meg delt i to. Når jeg var hjemme var jeg ett menneske, og når jeg var ute et helt annen. Ute i byen var jeg norsk, men hjemme måtte jeg være som en fra hjemlandet mitt. Det var vanskelig- jeg ble deprimert av det. Alle trodde jeg hadde det bra for jeg lo og fleipet bestandig, men jeg hadde det ikke bra. Derfor ble det så mye bråk med meg – jeg ble sint hele tiden. Jeg var deprimert – så jeg ble sint. Jeg hadde bestandig skyldfølelse, jeg viste at jeg gjorde familien min vondt. Jeg hadde venner og kjæreste – jeg kunne ikke forlate dem for å bli muslim, og jeg kunne heller ikke gå fra familien min for å bli norsk. Sånn var det lenge – i mange år”. (Larsen, 1992:31).

Hjemløsheten betyr et dobbelt tap: De unge fratras ikke bare muligheten for å få tilhørighet i samfunnet som de menneskene de opplever seg som og ønsker å være, men de blir heller ikke godtatt når de prøver å være mest mulig norske. Samfunnet vil ikke slippe dem inn, hevder de (Larsen, 1992 S:133).

En annen informant fra Larsen forteller: *"Vi følger norske lover og regler, men det offentlige skjønner ikke hvordan våre barn tenker, vår bakgrunn og vårt familiesystem. De setter ungdommene opp mot foreldrene og skaper uro ikke balanse"* (Larsen, 1992:71).

At ungdommer med ikke-vestlig bakgrunn har det strengere hjemme enn norske ungdommer, kan føre til mange forvirrende situasjoner og konflikter. Valget mellom å tilfredsstille foreldrene eller venner kan være vanskelig. Problemer med å ha kontakt med kvinner, spesielt norske, alkohol og fester som er typisk i norsk ungdomskultur, er lite akseptert blant mange innvandrerforeldre. Slike tilfeller kan lett ende med konflikt med vennene eller konflikt med foreldrene.

Helland og Øia (2000) peker på innvandrernes doble utfordring i overgangen fra barn til voksen. De skal takle den norske ungdomstiden samtidig som at de er immigranter på vei inn i en ny kultur.

5.6.1 Oppgjør mot formynderskap

Christie (1971) framhever hvordan endringer i samfunnet har ført til at det har vokst frem en ny kultur hvor blant annet ungdomstiden er ett nytt fenomen. Tidligere var man barn eller voksen, en ungdomperiode eksisterte ikke. I dag har ungdom sin egen kultur med for eksempel musikk, klesdrakter og en spesiell tilknytning til andre på samme alder. De kan ha usikre, ambivalente og konfliktfylte forhold til voksne. Et annet kjennetegn ved dagens ungdom er deres ansvarsfrihet og uansvarlighet. De har kortsiktige mål og livsorienteringen er i stor grad nytelsesorientert.

Christie (1971) fokuserer videre at ungdomskulturen er en reaksjon mot formynderskap. Det vil si et oppgjør mot undertrykkerne. Ungdom har blitt "ubrukelige", de går ikke rett i jobb slik som for noen tiår siden. tenåringer skal lære med sikte på fremtiden. Ungdommens opplevelse

av ubrukelighet mener Christie (1971) skaper mulighet for alternative ungdomskulturer, som for eksempel er motkulturer.

I likhet med Christie framhever Høigård (2002) at det gamle samfunnet var avhengig av barns manuelle arbeidsinnsats. Vårt samfunn er avhengig av barns intellektuelle arbeidsinnsats. Ungdom representerer en trussel, noe det må gjøres noe med. Ungdom i flokk er spesielt skumle og representerer en risiko for sikkerheten. Identifikasjonen av den trøblete ungdommen har også knyttet seg tett til identifikasjon av en egen provokativ ungdomskultur. Eksempel på ungdomskultur er: hippier, pønkere og rockere. Ekstra skremmende blir disse ungdomsgjengene dersom medlemmene er mørke i huden.

Sernhede (2001) peker på at den nye ungdomskulturen som er preget av hipp hopp har slått mest gjennom hos innvandrerungdom.

Høigård (2002) presiserer at den dominerende ungdomskulturen i dag preges av studenter. Selv om ikke-vestlige innvandrere deltar mer og mer i studier, er de fortsatt ikke en del av den dominerende ungdomskulturen. Det er et stort kulturelt gap innad blant ungdom, mener hun. Kulturuttrykk mener hun kan forstås som forsøk på problemløsning knyttet til de helt spesifikke klassemessige posisjoner som ungdom inntar.

Unge menn fra lavere sosiale lag bosatt i byer er typisk for opprørske ungdomskulturer. Det nye er at ungdomskultur representerer et brudd med foreldregenerasjonens forsøk på å løse sine klassemessige utfordringer. Nye tider har nye utfordringer som krever nye løsninger på klasseproblemene. Dermed blir ulike generasjoner i samme sosiale klasse fremmede for hverandre. Ungdomskulturer har dermed en dobbelt provokativ kraft (Høigård 2002).

Internt i bestemte ungdomsmiljøer kan man tenke seg at bestemte former for slang, kroppslige attityder, viten om film og musikk og i noen sammenhenger kan kriminelle erfaringer fungere som en kapital som nærmest negerer den dominerende kultur (Prieur, 2004).

5.6.2 Kultur som forklaringsvariabel

Kulturens psykologiske funksjon påvirker mennesker ved å skape sterkere fellesskap, dvs. kontakt og forståelse dem i mellom. Et slikt fellesskap gir muligheter for å identifisere seg

med de man lever sammen med, og til å utvikle tilhørighetsfølelse til en gruppe mennesker med samme kultur. Tilhørighet til en gruppe styrker trygghetsfølelsen. Gruppen med felles kultur kan skille seg ut fra andre grupper og kan holde mennesker som ikke tilhører gruppen utenfor fellesskapet. Bevisst eller ubevisst utvikler medlemmer av en gruppe kjennetegn som gjør at de som mangler disse kjennetegnene, blir stengt ute. Kulturen blir på denne måten et middel til å holde mennesker med en annen kultur ute fra fellesskapet. Dermed skaper kulturen både nærhet og distanse i et samfunn hvor grupper av mennesker med forskjellig kulturbakgrunn lever side om side (Bakke & Saugstad, 1993).

Sellin (1938) beskriver at normer og atferd vil kunne variere fra en gruppe til en annen. Dette innebærer at ulike kulturer vil kunne ha ulikt syn på hva som er akseptabel og uakseptabel atferd. Når to eller flere kulturer kommer i kontakt med hverandre, vil man kunne oppleve at det som i den ene kulturen blir definert som uakseptabelt kan være helt akseptabelt i en annen. Dersom straffelovgivningen er basert på det ene av de to kultursyn, vil dette innebære at atferd som er akseptert i en gruppe blir definert som straffbar i en annen (Hauge, 1990).

Sellin (1938) peker på at slike kulturkonflikter kan oppstå på flere måter. For eksempel når en kulturell gruppe emigrerer til et annet område dominert av en annen kulturell gruppe. eks. innvandrere fra utviklingsland som emigrerer til Norge. Innvandrerne kan da ha en kultur hvor for eksempel mannen tradisjonelt har bestemmelsesrett over kone og barn. I Norge vil noen former for slik bestemmelsesrett være straffbart ved at det betraktes som kone- eller barnemishandling. Kulturkonflikter kan også oppstå i grenseområdet mellom to tilslørende kulturer. Slike kulturkonflikter som har blitt nevnt her betegnes av Sellin som primære (Hauge, 1990).

Sekundære konflikter handler om konflikter innenfor en og samme kultur, men mellom ulike grupper med ulike normer og verdier. Slike konflikter brukte Chicagoskolens kriminologer for å beskrive forholdene i slumstrøkene i amerikanske storbyer (Hauge, 1990).

Kulturbegrepet knyttes ofte til innvandrere og da gjerne i negativ betydning. Kultur brukes som forklaring på hvorfor innvandreres atferd er annerledes enn norske atferd. Innvandrerenes kultur kan av noen oppleves som skremmende, og blir da et hinder i inkluderingsprosessen. I flerkulturelle samfunn henvises det ofte til kulturforskjeller mellom mennesker. Kultur og etnisitet er sentrale begreper i forklaringer av forskjeller. Begge begrepene handler om sosiale relasjoner og prosesser. Kultur er et produkt av samhandling og kommunikasjon mellom mennesker, samtidig som kultur definerer en situasjon hvor samhandling og kommunikasjon

skjer. Kultur er viktig for å forstå hvordan mennesker bygger samfunn og hvordan de påvirkes av det samfunnet de er en del av. Etnisitet skapes i forhold til ”andre”. I en etnisk gruppe oppfatter medlemmene seg selv som noe særegent, samtidig blir de vurdert av utenforstående som en avgrenset gruppe. Etnisitet brukes ofte i karakteriseringen av minoriteter som ikke-tilhørende (Bjørkås, 2005).

Sernhede (2001) eksemplifiserer at dersom innvandrere begår en gruppevoldtekt er mediene raske til å relatere denne handlingen til kulturmønster. Voldtekten antas nesten som en selvfølgelighet å skyldes etnisitet og kulturen fra opprinnelseslandet. Voldtektsepisoden kobles mer eller mindre direkte til maskulinitet som det først og fremst hevdes at finnes hos mange etniske grupper. Denne koblingen skjer ikke dersom hvite gjør en slik handling. Det blir skapt et skille mellom “oss” og “dem”. Innvandrer Mannligheten bygger på en forestilling om annerledeshet. Innvandrer gutter blir på denne måten til etniske subjekter, deres etniske bakgrunn avgjør hvordan de handler, føler og tenker.

Innvandring representerer et nytt innslag i samfunnets kulturelle utvikling. Innvandrere har ikke bare et annet språk enn flertallet av befolkningen, men også andre skikker og moral. I tillegg kan innvandrere være synlig forskjellige fra majoritetsbefolkningen. Den kulturelle påvirkningen kan i noen tilfeller gjøre det vanskelig å forstå hverandres virkelighetsforestillinger. Det kan føre til negative holdninger mellom forskjellige kulturgrupper. Særlig problematisk kan dette være når slike holdninger fører til diskriminering, negativ stemping (stigmatisering) og andre former for sosial diskvalifisering påpeker Hauge (1990).

Larsen (1992) er kritisk til bruken av forestillingen om at kulturforskjellene mellom land på den sørlige halvkule og det norske samfunnet er så store at innvandring sør fra må føre til store sosiale konflikter. Giertsen (1987:25) peker på at forestillingen om kulturkonflikt gjør det mulig å se bort fra hva andres kultur egentlig står for. Forskjeller og motsetninger mellom folk fra forskjellige land finnes, men også likheter, samhörighet og fellesskap (Larsen, 1992).

Kritikken av konflikten mellom kulturene retter seg også mot forestillinger om at minoritetsfolkeslag havner mellom to kulturer, at de lever i en spenning og splittethet mellom egen og storsamfunnets kultur. Et slikt syn bygger på en forenklet forståelse om hva kultur er og hvordan kulturer møtes. Det gir inntrykk av en unngåelig konflikt mellom to kulturer som ikke bare er likestilte, men også innbyrdes enhetlige og uforandelige, og at de unge passivt klemmes mellom disse to, med identitetsproblemer og psykiske lidelser som resultat (Loona, 1985:518 I: Larsen, 1992:151).

En gruppes kultur kan ikke sees isolert fra sosiale og materielle virkeligheten de lever i. Vi sosialiseres ikke til kulturelle verdier og normer på det idemessige plan eller som enkeltindivider. Vi vurderer aktivt, sammen med andre om verdiene vi mottar er relevante og meningsfylte i forhold til dagliglivets erfaringer (Loona, 1985:518 I: Larsen, 1992:151).

Larsen (1992) legger i stedet vekt på at ungdom utvikler sin egen kultur på bakgrunn av strukturelle forhold i samfunnet. De utvikler en motkultur som blir et forsvar i et samfunn der de møtes med motstand og avvisning. Deres motkultur handler om å stole på egne krefter, samt å lage et solid forsvar mot ytre press og fiender. Ungdom står uten makt og begrensede muligheter til å hankses med konflikter og vanskelige situasjoner.

Larsen (1992) presiserer at erfaringer og lærdom fra opprinnelseslandet ikke forsvinner når de kommer hit. Denne kunnskapen trenger vi for å forstå dem, men det betyr ikke at det er en mekanisk sammenheng mellom hjemlandets kultur og det de foretar seg her. Kulturen forandres. Nye erfaringer og påvirkninger i det norske samfunnet brynes mot det man er oppvokst med, dette veves sammen og utgjør den kulturelle beredskapen ungdommer møter nye situasjoner med. Larsen (1992) konkluderer med at kultur som forklaring ikke duger, og at den tilslører maktulikhet, ved at det norske har det kulturelle hegemoniet og at andre kulturelle uttrykksformer undertrykkes.

Kulturforklaringer tillegger også minoritetsfolkeslag ansvaret for samfunnskapte problemer og konflikter som har sitt grunnlag i undertrykkte strukturer. Det skapes lett generaliseringer som er velegnet til å sette negative stempler på det vi ikke liker eller skjønner. Kultur er likevel av betydning for å forstå situasjon til minoritetsfolkeslag. Kulturer er ikke bare et samfunnsfenomen, det har også sin forankring i det menneskelige, i enkeltmenneskers integritet, handlinger og forhold vi har til hverandre og vårt valg av livsløp (Larsen, 1992).

Prieur (1999) er en annen teoretiker som mener det knytter seg en del problemer til bruk av kultur som forklaringsvariabel. I likhet med Larsen (1992) peker også hun på faren ved å generalisere. At man fremstiller noe som enhetlig, som for eksempel å være pakistansk. Videre peker hun på faren ved essensialisering, det vil si at en person er slik eller slik fordi han eller hun er pakistansk. Det er også en fare for en statisk forståelse av kultur. En statisk forståelse kan resultere i at man overser viktigere forklaringer og forhold som vedrører makt og dominans.

Prieur (1999) sier i likhet til Larsen at man ikke kan avvise kulturforklaringer helt. En avvising av kulturforklaringer vil det vil innebære å avvise læring, pregning og sosial sosialisering. Vi trenger i stedet begreper som forklarer denne variasjonen. Prieur, trekker frem Bourdieu sitt habitus begrep som eksempel. Dette begrepet fanger læring i form av dyptgående og kroppslig pregning, hvor en væremåte reflekterer en inkorporering av den sosiale verdens strukturer som så er blitt mentale strukturer, og slike strukturer preger oppfattelsen av verden og handlingene i den. Pregningen er sammensatt, en rekke trekk ved den sosiale situasjonen spiller inn, slik at det ikke gir noen mening å snakke om «en pakistansk habitus». En pakistansk habitus vil for eksempel variere med kulturell og økonomisk kapital i hjemmet. Unge innvandrere deltar i flere sosiale kontekster, det tvinger frem flere ulike sosiale kontekster og kompliserte habitusformer, hvor pregningen fra alle disse kontekstene setter sine spor.

5.6.3 Identitet

Prieur (1999) retter fokus mot nye kulturelle uttrykk og nye identiteter som blir skapt av innvandrerungdom i deres nye sosiale situasjon. Eks. en ung gutt i Norge med pakistanske foreldre former ikke en pakistansk mannlighet, men en mannlighet som gutt i Norge med pakistansk bakgrunn. Han skaper sin mandighet ikke bare i sin familie eller blant norske, men også sammen med jevnaldrende.

Prieur (2004) mener at bakgrunnkulturen kan fremme visse former for kriminalitet. Mye tyder på at bakgrunnkulturen med sine sterke normer beskytter mer enn den fremmer kriminalitet, men for noen volds-former kan det være fremmende slik som æres-drap, bortføring av kvinner til tvangsekteskap og kjønns-lemlestelse. Visse delkulturer med innvandrerungdom er kriminalitetsfremmende. I noen av disse kulturene er vinningskriminalitet en sentral aktivitet.

Mange innvandrere sliter med spesielle identitets-, kultur-, og språkproblemer. På den ene siden påvirkes de av og trekkes til vestlig kommersiell storbyungdomskultur, på den andre siden har de tilhørighet til sin egen og sine foreldres kulturtradisjon. Kontrastene og konfliktene til foreldregenerasjonen kan i noen tilfeller bli sterke og innebære stor risiko for uheldige utviklinger i form av problematferd, rusmisbruk og lignende (Helland og Øia, 2000).

Kontakten på tvers av rase og nasjonalitet er betydelig. Langt på vei utgjør norske ungdommer og innvandrerungdommer et stort ungdomskulturelt fellesskap som kjennetegnes av likhet i holdninger og verdier til en rekke spørsmål (Øia, 1998b). Likevel er det en viss motvilje på begge sider. Dette gir rom for ekstremister og motstandergrupper. ”Ung i Oslo –1996” viser en tendens til at innvandrerungdommer uten norske venner, og som heller ikke ønsker å ha det, er mer kriminelle (Helland og Øia, 2000).

Etnisk bakgrunn ser ut til å bli viktigere i løpet av tenårene sier Prieur (2000). Mange innvandrer barn vokser opp med norske lekekamerater, uten at de føler seg annerledes enn norske barn. I løpet av tenårene utvikles en sterkere tilhørighet til foreldrenes etniske gruppe, og i tjuårene omgås innvandrerungdom nesten utelukkende andre ungdommer med samme etniske bakgrunn. Prieur hevder at denne utviklingen er knyttet til kjønn.

Innvandrerungdommene strammes inn i ungdomstiden fordi det begynner å nærme seg tid for ekteskap. Godtar de dette befinner de seg brått i en helt annen livssituasjon enn andre norske kamerater. Innvandrerungdommene er også mer utsatte for diskriminering og rasisme. Det ser ut til at dette er med på å forsterke avstanden til det norske (Prieur, 2000).

Når tilhørigheten til foreldrenes etniske gruppe forsterkes, er dette ikke ensbetydende med at de unge blir som foreldrene sine. Dess mer foreldrene kontrollerer barnet og holder det innenfor familien, jo mindre rom blir det til å oppleve å tilhøre en annen etnisitet enn foreldrenes. I neste omgang utsettes de for begrensninger i de norske omgivelsene. Selv om de ikke identifiserer seg med foreldrenes etniske gruppe, kan det være at de norske omgivelsene gjør det. Med mørk hud skiller man seg fra majoritetsbefolkningen utseendemessig. Dette gir påminnelser om at man ikke oppfattes som norsk. Navn, måten å snakke på, en aksent, eller religion er andre forhold de ikke styrer selv, men som bekrefter etnisitet. For de fleste blir valgmulighetene i forhold til etnisk tilhørighet temmelig begrensede (Prieur, 2000).

5.6.4 Maskulinitetsprosjekter

Innvandrerens underordnede økonomiske, sosiale og politiske stilling i det nye landet gjør at deres tidligere makt og statusposisjoner undergraves. Som kompensasjon for denne kulturelle fortapelsen blir en overdreven sårbar og hatefull mandighet formet. Det handler om å være avvikende grunnet i en sosial annerledeshet. Å være ung mann, innvandrer og bo i et utsatt

område har blitt det samme som å være farlig. Sernhede påpeker også på at media er med på å skape fremmedfrykt med sine oppslag (Sernhede, 2001).

I forbindelse med Sernhedes (2001) kontakt med rappgrupper og etniske grupper i Sverige, framheves det at maskulinitetsmønsteret som fremtrer ikke kan henvises til en definert form av maskulinitet, men må i stedet sees som et uttrykk for nye konstruksjoner eller sammensetninger mellom ulike maskulinitetsformer. Kulturen som utvikles i hipp hopp miljøer kjennetegnes av sitt eget “språk”, holdninger og oppførsel som utad viser en sexistisk og kaksete maskulinitet hvor det handler om å være kul og tøff. Serhede forteller at dersom man skraper litt i det ytre hos disse unge finner man komplekse mønstre som respekt og tøffhet, men også medfølelse og omsorg. Spesielt synes guttene å ha sterke bånd til sine mødre og de er opptatt av å beskytte dem. Maskulinitetene som kommer til uttrykk i disse miljøene er sammensatt av familiemønster, populærkultur og etnisitet.

Ericsson (2006) forteller i “*mellom faderhuset og moderhuset*” om at lovbrudd er sett i lys av ulike typer maskulinitet-prosjekter. Visse former for kriminalitet kan bidra til å skape maskulinitet.

Messerchmidt (1993) er opptatt av skolens betydning i forhold til å danne motkulturer. Skolen er en institusjon preget av middelklasseverdier, hvor boklig lærdom er vesentlig. Deltakelse i sport er et annet viktig kriterium for vellykkethet. I idretten er det en ramme for feiring av tøffhet og utholdenhet og fremmer konkurranse og forakt for å tape. Dette er sentrale kjennetegn på hegemonisk maskulinitet. Sentralt her står også dominans, kontroll og uavhengighet. Dette er maskuline verdier som skolen tradisjonelt undertrykker. Skolen utfordrer derfor alle gutters mulighet for å «gjøre» maskulinitet.

Fordi skolen dyrker og fremelsker noen hegemoniske trekk, men samtidig undertrykker andre, vil noen middelklassegutter utvikle det som Messerchmit kaller opposisjons-maskulinitet. Denne maskuliniteten er basert på de idealene som skolen undertrykker. For å «gjøre kjønn» kan disse guttene begå typisk aldersrelatert kriminalitet (Messerchmit, 1993).

Messerchmidt fremhever hvordan arbeiderklassegutter vil kunne oppleve skolen som en arena som virker umannliggjørende på dem i enda bredere forstand enn middelklassens gutter.

Arbeiderklasse gutter vil begå alvorligere handlinger enn middelklasse gutter (Messerchmidt, 1993).

Arbeiderklasseguttene som tar avstand fra skolen går antagelig en fremtid i møte hvor de kan regne med en manuell jobb, sier Messerschmidt. For de aller mest marginaliserte guttene, som gutter fra etniske minoriteter, bærer ikke fremtiden håp om tilgang til arbeidslivet i det hele tatt. For disse marginaliserte guttene kan opposisjons-maskulinitet innenfor skolens rammer ta form av ikke bare bråk og uro, men også voldelig atferd mot lærerne. Utenfor skolen vil gatelivet kunne bestå av alvorlig kriminalitet og ran (Messerchmidt, 1993).

For gutter og menn med begrenset tilgang på andre ressurser, kan kriminalitet være en ressurs for å ”gjøre maskulinitet” fremhever Messerschmidt. Gjennom å begå kriminalitet kan de fremstå og bekrefte seg selv som menn. Spørsmålet er hvordan de skal hevde seg når de ikke lykkes gjennom skolegang og utdanning, er fattig og ikke har noen posisjon i samfunnet. Unge marginaliserte menn kan for eksempel gjennom vold og vilje til å sloss oppnå status, rykte og selvspekt sier Messerschmidt (Messerchmidt, 1993).

Også Conell (1995) fokuserer at unge menn er frarøvet muligheten til å utforme maskulinitet innenfor det viktige grunnleggende området som har med produksjon å gjøre, og tar derfor i bruk andre områder for å forme sin måte å være mann på. Conell ser denne utformingen, med vekt på vold og seksualitet, som en marginalisert maskulinitet, som utspilles og utformes på områder som ikke er viktig i større, samfunnsmessig sammenheng. Han ser det som en protestmaskulinitet, som går ut på at opplevelse av maktesløshet i barndommen fører til en overdreven oppvisning av makt i ungdoms- og tidlig voksenalder (Jon, 2005).

Conell (1995) advarer mot forenklinger i forståelsen av kjønn. Man kan ikke tro at det finnes en svart maskulinitet, eller arbeiderklasse maskulinitet. Protestmaskulinitet er en marginalisert maskulinitet som plukker opp temaer fra den hegemoniske maskuliniteten, men omformer den til en fattigdomskontekst. Den hegemoniske maskuliniteten er den optimale visjonen av maskulinitet. Den form for maskulinitet som er kulturelt opphøyd, det som definerer hva som er en ”skikkelig” mann sier Conell (Jon, 2005).

I likhet med Conell fremhever Messerschmidt at det er viktig å se sammenheng mellom sosiale strukturer som kjønn, klasse og etnisitet. For å forstå kriminalitt blant menn, må vi se

på hvordan klasse, rase og kjønnsrelasjoner er en del av den sosiale eksistensen, mer enn å se på hver relasjon hver for seg. Kriminalitet opererer gjennom komplekse serier av klasse, rase og kjønnspraksis, som at det alltid er mer enn en enslig aktivitet (Messerschmidt, 1993).

Næss (1999) har gjort to studier av unge gutter i gjenger som begår mye og til dels alvorlig kriminalitet. Disse studiene bekrefter at kriminalitet kan være en ressurs for å ”gjøre maskulinitet”.

En av guttene sier: *”man må vise at man er noe liksom, at man er kul, gæærn for å si det rett ut. Når en person er gæærn får man bra rykte av andre. Liksom: ”han er farlig, ikke bråk med han.” Skjønner du? Altså blant ungdommer er det viktigste å være sterk på en måte. Å være farligst, ikke sant. Hvis han er skikkelig gæærn, eller folk tror han er gæærn, fordi han gjør mye rart, da får han bra rykte. Da er det sånn at ingen tør bråke med den personen”* (1999:8 I: Jon, 2005).

Det er ikke bare gjennom slåsskamper og vold at disse informantene viser at de er ”menn”, også vinningskriminalitet er en maskulin ressurs. Det å ha penger viser at man er ”noe til en kar”. Gjennom utførelsen av operasjonen kan man få vist frem mot, teknisk dyktighet og smartheit. Næss (2000) viser til store likheter mellom innvandregjenger og norske gjenger. Historiene deres var så og si identiske (Jon, 2005).

Prieur (1998) skriver at fysisk styrke kan sees som en alternativ kilde til selvfølelse for de som har lite økonomisk eller kulturell kapital. Spesielt gjelder dette i ungdomstiden.

5.6.5 Motkulturer

Merton (1968) hevder at overdreven brudd med loven springer ut fra sosiale arrangementer. Spesielt avhenger omfanget og karakteren av avvik av hvor godt et samfunn lager kulturelle mål, som økonomisk suksess og tilgjengelighet gjennom muligheter gjennom skole og jobb. Spenningen mellom økonomisk suksess og mulighetene til å oppnå en slik suksess kalles anomie (Merton, 1969). Merton hevder at veien til å oppnå konformitet kan foregå ved å tilstrebe tradisjonelle mål gjennom godtatte midler. Den virkelige “suksesshistorien” beskrives som det å oppnå rikdom og prestisje gjennom talent og hardt arbeid. Ikke alle som ønsker seg suksess har mulighet til å oppnå det. Fattige barn ser for eksempel lite håp i å oppnå suksess hvis de skal følge lover og regler. Som resultat søker man velstand gjennom en eller annen

form for kriminalitet. Merton kaller denne formen for avvik for “innovation”, et forsøk på å oppnå kulturelt godttatte mål med utradisjonelle muligheter (Macionis og Plummer, 2005).

I følge Merton (1968) er belastningen mellom en kulturs vekt på velstand og egne begrensede muligheter til å oppnå rikdom en økt mulighet for fattige til tyveri, salg av ulovlige stoffer eller andre former for gatekriminalitet. Al Capone, nevnes som eksempel på en i utgangspunktet ganske tradisjonell type. Han oppnådde berømmelse og formue. Som mange andre minoriteter møtte han en stengt dør i forhold til å oppnå suksess gjennom tradisjonelle muligheter, dermed fant han sin egen vei til toppen gjennom lovbrudd (Macionis og Plummer, 2005).

Merton peker på andre former for avvik som springer ut fra manglende muligheter til suksess. Ritualister løser sine begrensede muligheter gjennom å forlate kulturelle mål til fordel for å leve anstrengt. Dette for å leve respektabelt, og dermed oppnå respekt. Retrealisme, handler om å avvise kulturelle mål og midler og dropper ut. Her kan nevnes alkoholikere og stoffmisbrukere. Rebellion er den siste avviksformen som nevnes. Disse avviser både den kulturelle definisjonen av suksess og midlene for å oppnå dem. Rebellion utvikler radikale alternativer for å eksistere i den sosiale orden. Disse roper etter endring i samfunnet, og danner en motkultur (Macionis og Plummer, 2005).

Også Willis (1977) mener arbeiderklasseungdom danner motkulturer i forhold til skolen. Willis observerer hvordan rampegjengen har gjennomskuet skolens autoritetsstruktur. Gjennom trass og opposisjon i skoleverket og kulturell motstand utvikler de en form for frihet. Willis beskriver hvordan «the lads» gjør ugang på elitenivå, kompromissløst og meningsløs unnasluntring, vold, fyll og høylytte utrop mot sentrale verdier i skolen. Ved å sette sammen en rekke kulturelle elementer til et hele, etablerer de en autonom posisjon i sterk kontrast til skolens verdier. Slik danner de en motkultur, som de selv behersker og som skolens folk ikke rår ved. Willis påpeker at disse ungdommene effektivt sluses inn i de aller laveste sjiktene av arbeiderklassen (Krange og Skogen, 2003).

Gjennom aktiv deltakelse i eget liv, bekrefter og reproducerer guttene/mennene strukturer. De verdier som “the lads” bekjenner seg til som motiver for deres handlinger, og som står i sterk kontrast til dem de møter i skoleverket, er variasjoner over en rekontekstualisering av den kulturen de har med seg fra hjemmet. Arven fra foreldrene står sentralt. At “the lads” gjør det dårlig i skolen, handler med andre ord ikke at de har svake/lave evner. Poenget er at de ikke yter så godt de kan. (Krange og Skogen, 2003).

Arbeiderklassekulturen er i sine grunntrekk uformell sier Willis. Han forklarer “The lads” opposisjonelle praksis i skolen som et klassisk eksempel på det han kaller motsetninger mellom det formelle og det uformelle, og at de utøver en makt som er forankret i hele statsapparatet. Skolens pedagogikk og sanksjoner er dermed deres instrument i denne generelle maktstrukturen. Den kulturelle motstanden bryter ofte med reglene, og disse regelbruddene kommer man seg ikke alltid unna (Krange og Skogen, 2003).

Også Ragnar Hauge (1968) viser til flere teorier rundt lovbrudd begått av unge menn fra arbeiderklassen som bygger på tanken om frustrasjon som felles erfaring som lå til grunn for at de dannet grupper eller gjenger og begikk lovbrudd. Hva guttenes frustrasjonen bunner i er det ulike meninger om, og dermed også hvilken mening disse handlingene har for dem. Noen mener at unge arbeiderklassegutter er frustrerte fordi de ikke får ta del i middelklassens statussymboler. Guttene har ikke lovlige midler til å få tilgang til for eksempel moteklær, biler, klokker osv. Andre mener det har lite med klasseposisjon å gjøre (Giertsen, 2004).

Cohen (1971) peker på lovbrudd som et resultat av status-frustrasjon. Han peker på hvordan gutter fra mer ressurssvake grupper ofte synes skolen er fremmed og en frustrerende erfaring. Guttene, som hadde ønske om å bli suksessfulle, fant ut at de ikke utviklet de ferdighetene som trengs for å oppnå suksess i sin familie- og samfunnsliv. Å lese bøker var fremmed, høflighet var uvant og velsnakkethet vanskelig. I frustrasjonen snur de om på verdiene i skolen, og lager en motkultur, antar Cohen.

Verdiene i motkulturen handler ikke om prestasjon, men mer om å leke rundt og ikke tenke på fremtiden. Fysisk styrke blir ofte fremhevet. Lovbrudd forekommer oftest i lavere klasser, fordi de har minst muligheter for å oppnå suksess på tradisjonelt vis. Noen ganger søker de selvrespekt ved å lage en subkultur. Ved å ha et godt rykte på gata, vinner de ikke noen poeng i samfunnet som helhet, men tilfredsstillende en ungdoms higen etter å være noen (Cohen, 1971).

Gjengkulturen godtar aktiviteter som tyveri, hærverk, innbrudd, legemsfornærmelser, slike handlinger blir sett på som sport eller lek. Arbeiderklasseguttene oppnår status ved å utføre aktivitetene. Fellesskapet i gjengen er nødvendig for å redusere skyldfølelsen. De søker en ny verden med en ny målestokk som de har mulighet til å leve opp til, og derigjennom oppnå den status som samfunnet ellers nekter dem (Cohen, 1971).

Miller (1979) har samme forståelse som Cohen (1971). Han fokuserer seks kjernepunkter i avvikende subkultur. Han beskriver at ungdommene ofte har problemer knyttet til lærere og

politi. Det å være tøff og hard er viktige verdier og er knyttet til fysisk størrelse, styrke og atletiske ferdigheter. Smartheit er den tredje kjernen, og handler om å være smart på gata, om å ikke la seg bli utnyttet. Opphisselse handler om søking etter utfordringer, risiko og de rømmer fra daglige rutiner som er forutsigbare og utilfredstillende. Engasjement i forhold til sjebne er også sentralt mener Miller. Dette kommer fra mangelen på kontroll. Til sist nevnes selvstyre, som et ønske om frihet, ofte uttrykt som bitterhet mot autoriteter (Macionis og Plummer, 2005).

Bloch og Niderhoffer (1958) ser kriminalitet som et særpreg ved ungdomstiden uavhengig av hvilke sosiale lag de unge tilhører. Perioden fra barn til voksen er en periode som i alle kulturer har visse problemer. Hvor lang pubertetsperioden er påvirker omfanget av problemer. Overgangen fra barn til voksen skaper i det moderne samfunn langt større psykiske problemer for de unge en tidligere. Selv om de unge er biologisk og følelsesmessig voksne, blir de nektet adgang og holdt nede i et sosialt, økonomisk og rettslig avhengighetsforhold (Hauge, 1990).

For gutter vil kriminaliteten være et utslag av den unges forsøk på å leve opp til kravet om å være voksen i gjengkulturens forstand. I den utstrekning kriminaliteten representerer en opposisjon mot noe, er det ikke mot samfunnsverdiene, men mot de institusjonene, personene, skolen, ungdomsforeningen, foreldre og andre som presser dem inn i et underordnet forhold og truer deres oppfatning av seg selv som voksen (Bloch og Niderhoffer, 1958 I: Hauge, 1990).

5.7 PROBLEMBELASTNING BLANT INNVANDRERUNGDOM

Kriminalitet er en faktor som kan være et resultat av det å bli utestengt, men også en faktor for utestengelse. I tillegg kan kriminalitet for noen være en måte å bli inkludert på. Det er da riktignok ikke snakk om inkludering av majoriteten, men heller om inkludering av andre kriminelle eller andre avvikere. Tidligere i dette kapitlet vises det til eksempler på hvordan utestengelse kan føre til kriminalitet. Nedenfor ser vi hva informantene i min undersøkelse tenker om ikke-vestlig ungdom og kriminalitet.

Lærer ungdomsskole: ”Jeg mener innvandrerungdom er mer problembelastet enn norsk ungdom. Flyktninger, traumer som følger dem som vi ikke vet noe om, foreldre som skal resosialiseres. Plutselig snakker barna bedre norsk enn foreldrene sine. Man går på skole for å lære språket, men med lite skolebakgrunn fra før blir gapet stort”.

Også Helland og Øia (2000) peker på uheldige utviklingsforløp (eks. vold andre traumer) øker risikoen for kriminell atferd. Sannsynligvis har flyktinger i større grad enn nordmenn opplevd en kompleks oppvekst som kan ha resultert i utviklingsforstyrrelser og psykiske vansker.

Lærer FRIS: *”Hvis man leser avisene så kan det jo virke som innvandrerne er mer kriminelle, men her hos oss hvor vi har 500 elever har vi aldri opplevd noe kriminelt. Ikke slåsskamper eller noe sånt. Det er kanskje ikke de som går her som er kriminelle heller. Kanskje de som velger å ikke gå på skole. De som henger i kjøpesenteret. Ikke noe inntrykk av at de er mer kriminelle enn norske”.*

Informanten opplever ikke at elever er kriminelle. Dette kan tyde på at skolen er en viktig faktor for å unngå kriminalitet. Som påpekt mener mange teoretikere at lav utdanning er en vesentlig faktor for utvikling av en kriminell løpebane.

Ikke-vestlige innvandrere er generelt mer eksponert for visse faktorer som er knyttet til kriminalitet sier Skardhamar (2005). De bor i større grad i Oslo (storbyer), har lavere utdanning, høyere arbeidsledighet, og vanskeligere økonomisk situasjon enn nordmenn. Mottak av sosialhjelp er den faktoren som har størst negativ effekt. Dette bør ikke tolkes som virkning av å motta sosialhjelp i seg selv, men heller som betydningen av å være i en økonomisk situasjon der man trenger sosialhjelp. Det er også tidligere dokumentert at sosialhjelpsmottakere oftere lever under belastende forhold enn resten av befolkningen og oftere er domfelte (Clausen, 1991). Mottak av sosialhjelp bør sees som en indikator på en vanskelig økonomisk situasjon, og det er trolig denne situasjonen som har betydning i forhold til kriminalitet (Skardhamar, 2005).

Politiet: *”Jeg mener at innvandrerungdom ikke er mer problembelastet, men selvfølgelig opplever vi en del av dem. I politiet tror jeg de fleste ville si ja. Det har jo igjen med at det er de vi ser. Jeg har ikke hatt flere saker med dem enn med norske det siste året. De har en del forutsetninger som gjør at de kommer opp i situasjoner, som gjør at det blir dem. Det blir for mye truing og synsing. Mange sier at her sitter det ingen norske i fengsel, men det har jo med grensen å gjøre. De som blir tatt på grensen sitter jo her hos oss.*

Mine informanter forteller at det i mediaoppslag gir forståelse av at innvandrere er mer kriminelle enn andre, men at de selv ikke har erfaringer som tilsier høyere kriminalitet blant

innvandrere. En av informantene peker på en komplisert bakgrunn og omstilling til nytt land gjør at de unge er mer problembelastet.

Politiet forteller videre:

Om en ikke har et norsk navn, så kan man jo være norsk likevel. En del politifolk vil si at det er flere ikke-vestlig som er kriminelle, de er jo overrepresentert i statistikken. Det kan ha noe med hvilke holdninger man går inn i et oppdrag med. Veldig ofte styrer man oppdraget selv som politi, hvordan du vil avgjøre det, også hvordan personen oppfører seg mot deg, men man kan være med på å trigge ned situasjonen, man må være litt mer tålmodig. Det kreves litt mer av oss som mennesker de dagene man møter mange med dårlig norsk. Dette har mye med erfaringer å gjøre”.

Politiets holdninger når de går inn i oppdrag (hvilken før-forståelse de har) kan også ha betydning i forhold til om en sak ender i kriminalstatistikken eller ikke. Før-forståelsen handler om holdninger til et fenomen og om hvordan man faktisk forstår et fenomen.

Informanten fra politiet har flere tanker og vurderinger om overrepresentasjon i kriminalstatistikken. Det er mye fokus på at innvandrere er mer kriminelle enn norsk ungdom. Denne oppfattelsen ser i stor grad ut til å påvirke hvordan ikke-vestlige ungdommer blir tatt i mot og oppfattet i det norske samfunnet. Ungdommene blir ofte sett på som en trussel mot samfunnet.

Politiet tilføyer:

”Innvandrerne er veldig opptatt av å forsvare seg, hvis de blir beskyldt for noe. Ofte er det et reaksjonsmønster som ikke blir tolerert av politiet. Typiske episoder er når de blir veldig opprørt, og hisser seg veldig fort opp, i den mening at det ikke er sånn her, det er ikke jeg som har gjort det, det var ikke det jeg mente. De har nok et litt annet forhold til politiet enn en del etnisk norske er vant med. Når du snakker med de med ikke-vestlig bakgrunn så er det sånn: hvorfor vil du snakke med meg.....Hva er det jeg har gjort.. da blir de liksom ikke sånn: vi vil jo bare hilse på. Etnisk norske er mer vant til at vi kommer og spør hva de gjør og slår av en prat. Det betyr ikke noe for dem at vi spør om det. Politiet har en jobb med å bli mye mer forklarende, fortelle mye mer om hvordan det er. Fortelle at det er ikke sånn i Norge. Med tanke på hvor mange innvandrere det er i Fredrikstad så møter vi ikke mange”.

Politiet: ”Misforståelser, det eskaleres veldig fort. Føler de må forsvare seg og si noe liksom, at de må stå opp å lage noe ut av det”.

Politiet: ”Vi har mest kontakt med de i forbindelse med vold og konflikter. Vår kontakt går ofte ut på å forklare seg og forsvare seg selv. Forsvare søsken, venner, stå opp for det. Vold, trusler er mest vanlig. Både som offer og mistenkt”.

Politiet: ”Skjer det noe på den skolen jeg jobber opp mot så drar jeg jo opp dit. Der er det en del ikke-vestlige elever, det går mye på å dempe konflikter. Politiet blir brukt en del i.f.h.t. ikke-vestlig ungdom fordi det ofte blir misforståelser og konflikter. Jeg prøver å snakke med dem det gjelder for å rydde opp i misforståelser sammen med sosiallærer. Jeg prøver å bidra slik at det ikke skal eskalere”.

Politiet legger vekt på at situasjoner med innvandrerungdom veldig fort utvikler seg og blir mer alvorlige, og at innvandrerungdommene reagerer mye mer enn det norsk ungdom gjør i kontakt med politiet. Dette forklares med at innvandrerne kanskje har dårligere erfaringer med politiet fra hjemlandet. Hva med dårlige erfaringer de evt. har fra politiet i Norge? Dersom de stadig er i politiets søkelys og stadig blir stoppet og sjekket og må forklare seg, så vil det påvirke ungdommene, skape irritasjon, og kan føre til sterkere reaksjoner. Politiet forteller også at de rykker ut for å dempe konflikter blant ikke-vestlig ungdom på skolen. Er det vanlig prosedyre å tilkalle politiet i konflikter hvor norske ungdommer er aktører, eller gjelder dette kun ikke-vestlige? Dersom dette ikke er vanlig prosedyre kan man forstå at innvandrere får en sterkere reaksjon i forbindelse med konflikter. De blir sett på som farligere, også blant lærere.

Vold og trusler blir nevnt av politiinformanten som typiske problemer knyttet til innvandrerungdom.

Informanten fra barnevernet tar opp sinne som reaksjon på frustrasjon. Barnevernansatt: ”Deppa ungdom føler seg som regel veldig hjelpeløse og alene i systemet. Opplever mye motgang og motforestillinger. Når en ungdom ligger flat ligger han veldig flat. Sinne er en måte å agere på når du er fortvilt”.

Andre forhold knyttet til kriminalitet som blir nevnt av mine informanter er:

Barnevernansatt: ”Mange har ikke råd til de materielle godene som finnes i samfunnet. Noen stjeler litt for å få tak på disse materielle goder. Noen foreldre er ikke med. De er for opptatt

av seg selv med fysiske eller psykiske problemer eller de er bare egosentriske. Det er ikke mange som passer på ungdommen slik som i gamle dager, det er behov for mer sosial kontroll”.

Dette er i tråd med Christie (1974) sin forståelse om at man har gått fra et tett samfunn med høy grad av primærkontroll, til et løsere samfunn hvor det offentlig/sekundære kontrollører tar jobben.

I kapitlet om kriminalitetsbildet er det vist til at barnevernet, politiet og oppsøkende frivillige organisasjoner alle ser en overrepresentasjon av unge innvandrermenn eller -gutter i sitt klientell. Mange har dannet seg et bilde av innvandrerungdom som problempopulasjon, på tross av at de fleste innvandrerungdommer sannsynligvis er mindre kriminelle enn de fleste norske. Dette kan skyldes at en mindre gruppe innvandrere (gutter) er spesielt synlige.

5.7.1 Forklaringer til kriminalitet

Vi har sett at dersom en ungdom gjør noe galt i sentrum eller i bydeler som politiet prioriterer så øker risikoen for å bli oppdaget. Videre har jeg pekt på at ungdom med innvandrerbakgrunn er langt mer aktive brukere av sentrum enn norsk ungdom. Jeg har også framhevet at mørkhudet ungdom, oftere enn andre, stoppes av politiet og blir avkrevd legitimasjon eller ransakes. Dette er i tråd med Vasseden (1997).

Trolig tas innvandrerungdom lettere for butikktysteri fordi mange ekspeditører og butikkdektetiver følger ekstra godt med på hva de gjør. Innvandrere blir lettere mistenkeliggjort. En del saker kunne antagelig vært løst på stedet eller ved kontakt med foreldrene, men på grunn av språkproblemer gjøres ikke det. Dermed havner saken hos politiet eller i barnevernet. Det er stor andel henleggelse og frifinnelse i saker mot innvandrere, noe som kan tyde på at det skal mindre til før man griper inn overfor innvandrere (Vasseden, 1997).

Jeg har vist til at innvandrere har lavere utdanning, høyere arbeidsledighet og en vanskeligere økonomisk situasjon enn mange nordmenn.

Ut fra kriminologisk teori vet vi at særlig registrert, tradisjonell kriminalitet er nært forbundet med vanskelige sosiale forhold. Både levekårsproblemer og andre problemer har betydning for

i hvilken grad enkeltpersoner begår lovbrudd (Skarðhamar, 2006). Hvor knyttet man er til samfunnet gjennom arbeidsliv og annen sosial deltakelse er også en sentral dimensjon (Christie, 1974). For ikke-vestlige innvandrere ser disse forholdene ut til å være spesielt vanskelig.

I følge Hustad (2007) er det i aldersgruppen 18 til 24 år flere kriminelle blant andregenerasjons-innvandrerungdom enn blant første-generasjon. Vi kan anta at andre generasjons-innvandrere er bedre tilpasset skole, lokalmiljø og samfunn enn hva første generasjons- innvandrere er. Dette skulle tilsi mindre kriminalitet. På en annen side kan det tenkes at andre generasjons- innvandrerungdom opplever seg selv som mer "hjemløse" i forhold til normer og kultur, særlig i løsrivningsfasen fra hjem og foreldre. På samme tid er påvirkningene fra det norske miljøet sterkere. Slik vil det lett oppstå spenninger til foreldrenes kultur og verdier.

Data fra "ung i Oslo" viser at det skjer endringer i atferd ut fra hvor lenge innvandrene har bodd i Norge. Ungdom som er født og oppvokst i Norge er mer kriminelle, voldelige og bruker mer narkotiske stoffer enn unge som har hatt sin barndom i opprinnelseslandet. En forklaring på dette kan være at ungdommer som er født og oppvokst i Norge, er mer integrert. De mottar lettere impulser fra norske ungdomsmiljøer og blir dermed mer like norske ungdommer. For andre ungdommer kan årsakene til kriminalitet ligge i rotløshet, konflikter med foreldrene, mistilpassing og problemer på skolen (Helland og Øia, 2000).

De fleste studiene understreker imidlertid at årsakene til problemer med å bli integrert ikke er innvandrerspesifikke, men at innvandrere i langt større grad utsettes for generelle risikofaktorer (Helland og Øia, 2000). Mest utsatt for å begå kriminelle og asosiale handlinger er ungdom som bruker sentrum på kveldstid og som i tillegg er mye på disko, på gatekjøkken og som ser mye på videofilmer (Øia og Bergwitz, 1994 I: Helland og Øia, 2000).

Høigård (2003) hevder at reproduksjonen av den kriminelle underklasse stadig skjer i større tempo. Høigård stiller spørsmål ved om straffeapparatets gjenskapning av ulikhet i hovedsak er avgjort lenge før hendelsene suges opp av straffeapparatet. Kriminalitetsdefinisjonene er et spørsmål om definisjonsmakt. Definisjonsmakt gir makt til å straffe. Det er ikke handlingens plagsomhet eller farlighet som sorterer mennesker til en langvarig kontakt med straffeapparatet, men fattigdom og utstøting. "System" er mye farligere enn mennesker påpeker Høigård (2003).

Også Finstad (2000) peker på at lav klasse i seg selv er en risikofaktor, da de aller fleste fra lavere sosiale klasser blir lovlydige. Lav sosial klasse kan ikke brukes til å forutsi at utfallet blir kriminalitet. Kriminalitet kan brukes til å si noe om den betydningen som lav sosial klasse har hatt for dem som begår kriminalitet.

Innvandring og kriminalitet kan ha sammenheng med sosial klasse, for innvandrere kommer navn og hudfarge som skaper enda større utsatthet i tillegg (Prieur, 1999).

Giertsen (2004) viser til at lovbrudd kan sees som svar på håpløshet, kjedsomhet, og opplevelsen av å være utestengt.

I likhet med Giertsen, peker Francois Dubet (1996) på at unges voldshandlinger og hærverk er svar på situasjonen de opplever, stengt ute fra samfunnet nå og i fremtiden. Voldshandlinger er måter å unngå meningsløsheten på for en kort stund "et fortvilet middel til å eksistere ovenfor de andre, for de andre eller sørge for at det skjer noe snarere enn ingenting", sier Bourdieu (1999 I: Prieur, 2004).

Prieur (2004) mener hun i noen tilfeller kan se en sammenheng mellom kriminalitet og innvandrerbakgrunn. Et eksempel på sammenheng er en far som har blitt torturert i opprinnelseslandet som er voldelig mot sin sønn. Sønnens dårlig oppvekstforhold gjør at han ender opp i en kriminell løpebane.

5.7.2 Tilknytning til samfunnet

Hirschi (1971) peker på fire vesentlige bånd til samfunnet i forhold til en velykket sosialisering. Sosialisering til samfunnet er viktig i den forstand at det hindrer kriminalitet.

Tilknytning til samfunnet handler om å føle seg nært knyttet til lærere, foreldre og venner. Det vil si knyttet til dem på en slik måte at man ønsker å leve opp til deres ønsker og forventninger og ikke vil skuffe dem. Dette er en forutsetning for å internalisere samfunnets normer. I mitt materiale virker elevenes tilknytning til lærere å være veldig varierende. I forhold til venner virker det som om en del innvandrere er ensomme og at de i hovedsak har venner som har samme etniske bakgrunn som dem selv. Tilknytning til foreldrene synes i en del tilfeller å være vanskelig, blant annet fordi foreldrene selv er i en vanskelig situasjon.

Forpliktelse handler om hvor mye man har investert i sin nåværende tilværelse, ambisjoner og forhåpninger i forhold til tradisjonell oppførsel. Dette vil øke personens sosiale kapital. Dette er verdier man er redd for å miste. Jo større mengde sosial kapital man har, jo mindre sannsynlighet er det for at personen begår lovbrudd (Hirschi, 1971).

Involvering eller engasjement i forhold til tradisjonell aktivitet er det tredje båndet i Hirschi (1971) sin sosialiseringsteori. Involvering og engasjement er spesielt viktig i forhold til skole, men også involvering i forhold til foreninger, sport eller andre aktiviteter. Dess mer man deltar i aktivitet jo mindre tid blir det til lovbrudd.

Her har vi sett at innvandrere ikke er like involvert i ulike aktiviteter i samfunnet som norsk ungdom. De deltar i mindre grad i organisert aktivitet, og opplever oftere skolen som utfordrende. Innvandrerungdom har ikke de samme forutsetningene for å ha tro på tradisjonelle regler og samfunnsinstitusjoner. Reglene og institusjonene oppleves som fremmede for mange.

Tro, handler om å overholde tradisjonelle regler og ha tro på samfunnsinstitusjonen, inkludert en tro på at ulovlige handlinger er moralsk galt. Hvis en persons tro på reglene i samfunnet ikke er sterk eller blir redusert øker sjansene for lovbrudd.

5.7.3 Bosted

Utover på 1990-tallet fikk den norske fattigdommen en klar etnisk komponent. Innen enkelte nasjonalitetsgrupper utviklet det seg en tildels langvarig avhengighet av økonomisk sosialhjelp. I Oslo har hyppigheten av behov for sosialhjelp, blant ikke-vestlige innvandrere, vært fem ganger nivået for etniske nordmenn (Hagen, 1997 I: Hagen og Lødemel, 2005). Sannsynligheten for at et barn med ikke-vestlig bakgrunn vokser opp i fattigdom i Norge er 23 ganger større enn for etnisk norske barn (Hagen og Lødemel, 2005:224).

Hvilken klasse man tilhører har også betydning for mulighetene i boligmarkedet.. Dess mer økonomisk kapital man besitter dess flere alternativer har man for å velge boligtype og bosted. Når innvandrere har mindre økonomisk kapital enn majoritetsbefolkningen, må de bosette seg i mindre attraktive områder.

Chicagoskolen (I: Hauge, 1990) beskriver hvilken betydning bosted har i forhold til en økende kriminalitetsfrekvens og andre sosiale problemer. I distriktene hvor innvandrerne bodde var

distriktet preget av fabrikker, lagerbygninger og gamle bolighus. Disse husene var i fare for å bli revet, noe som førte til lite vedlikehold. Dermed ble det en opphopning i forslumming og lav husleier, og konsekvensen ble et høyt antall sosiale avvik. En stor del av de sosiale avvikene i disse områdene skyldes den sosiale disorganisasjonen. På grunn av økonomisk usikkerhet, ønske om å flytte, blanding av sorte og hvite og immigranter med forskjellig kulturell bakgrunn, manglet det samarbeid og fellesskapsfølelse i disse områdene. Slumstrøkene var preget av sosial disorganisasjon, av manglende samarbeidsvilje og samfølelse mellom de enkelte innbyggerne. De unge var overlatt til seg selv uten kontroll fra de voksne (Hauge, 1990).

Ungdommene i dette miljøet opplevde fellesskap på gaten. Ut av dette fellesskapet oppsto det kriminalitet. Kriminalitet ble lært i omgang med jevnaldrende. Det foregikk en prosess med formidling av kriminelle tradisjoner og verdier (Shaw I: Hauge, 1990). De vanlige former for sosial kontroll (som familie og familienettverk, vennskapsbånd og skole som samfunnsorganisering) var lite effektive. Konflikter og frustrasjoner over verdier, og den relative isolasjonen av etnisk identitet, samt foreldre som har mistet respekten for barna sine fordi de var i konflikt med dem over mikset verdisystem, skaper kriminalitet (Shaw og Mckay I: Einstdater og Henry, 2006:137).

Innvandrerens kriminalitet kan ha sammenheng med sosialklasse ved at unge menn med innvandrerbakgrunn ofte bor i belastede bydeler, hvor risikoen for å omgås kriminelle er større. Sammenhengen mellom innvandringsbakgrunn og kriminaliteten er da indirekte, formidlet via klassebakgrunn og bomiljøer. Innvandrerens navn og hundefarge forsterker utsattheten (Prieur, 2004).

5.8 KOMMUNAL INNSATS

Innledningsvis vises det her til i hvilken grad kommunen og fylkeskommunen har medarbeidere med innvandrerbakgrunn. Jeg spurte informantene i min undersøkelse om de har kolleger fra andre nasjoner? Informanten fra asylmottaket forteller:

”Halvparten av de ansatte her er minoritetsspråklig. Vi er stolte av det. Men det byr også på utfordringer. Noen vil i moskeen på fredag, noe som er litt vanskelig da det er mye å gjøre her

på fredager. Vet ikke helt hvordan vi skal få til det. Det handler ikke bare om på vaskenivå, her handler det om saksbehandlere. I kommunen er det stort sett snakk om vaskere”.

Lærer ungdomskolen: *”En kollega er indisk, i tillegg har vi de tospråklige lærerne som kommer fra Fris. Men de reiser rundt fra skole til skole”.*

Politiet: *” Vi har bare to med ikke-vestlig bakgrunn her hos oss. To av 40-50 og de er ansatt i ordensvakta. Man trenger å jobbe sammen med ikke-vestlige for å se at det er bra folk det også”.*

Lærer FRIS: *”Her er det ganske mange faktisk. Fra Iran, skottland, India, Irak det er en del. Så jeg omgår jo faktisk enn del med annen bakgrunn. Tenker ikke over at de er fra et annet land. En tidligere elev jobber også her”.*

Ungdomskolen, politiet og barnevernet skiller seg ut med et lavt antall innvandrere på sine arbeidsplasser. To av informantene beskriver episoder knyttet til kolleger og holdninger overfor innvandrere som er negative. I en kommune med så stor andel innvandrere kan det være en god investering for kommunen å gjøre et krafttak for å øke antallet ansatte med andre språk og kulturer.

Finstad (2000) bekrefter i sin studie at det er et lavt antall innvandrere ansatt i politiet.

Kommunale tiltak i bykommunen

Kommunen har iverksatt ulike tiltak for å fremme inkludering. Informantene forteller følgende:

Asylmottak: *” Norskundervisning på Fris 250 timer er det største tiltaket. Dette gjør at ungdommene kommer ut herifra. De drar på skolen. Noen har tross alt hvert her i 6 år”.*

Ansatt på asylmottaket: *”Et tiltak er introduksjonsordningen. Alle som kommer som flyktninger skal få norsk opplæring og samfunnsopplæring som gjør dem i stand til å gå inn i vanlig grunnskole. Introduksjonsordningen er for at flyktninger skal kunne gå rett inn i lønnet arbeid. Lønnet arbeid omfatter også undervisning. Dette må de betale skatt av og de har ferie som om de skulle vært i jobb. De går ikke på sosialkontoret. Et flott tiltak”.*

Lærer ungdomskole: ”Innføringsklassen er et godt tiltak, norskopplæring i barnehage er bra. Barneidrett med fokus på ikke-vestlige barn fungerer bra. Fredrikstad har hatt mer tospråklig morsmålsopplæring enn i mange andre kommuner. Om det er godt nok er nå så. Det har blitt nedskjæringer siden det”.

Barnevernansatt: ”Viljen til å ta imot innvandrere er positiv i kommunen. Fredrikstad har brukt en million for å finne ut hvordan vi kan integrere ungdommer. Vi vil at de skal integrere seg. Samtidig kan de ikke integrere seg selv, og hva er egentlig integrering? Når du kommer hit mister du litt deg selv. Vi bør snakke om medborgere i Norge, ikke bare om å integrere”.

Informantene peker på at det er mye i kommunen som fungerer bra, og at det er en positiv holdning til å ta imot innvandrere.

Barnevernansatt forteller videre;

“Ikke nok at man lærer seg norsk, har du en annen hudfarge er du ikke norsk. Når er du norsk, hva er premissene for det, hvem setter premissene. Farge har vanskelig for å bli integrert i mange sosiale systemer. Hva vil vi med integrering? at innvandrerne skal bli selvstendig eller ikke bli selvstendig. Selvstendigjøring er noe av det viktigste samfunnet gjør”.

Som kommunens ansatte har informantene et ansvar for å inkludere og bidra til inkludering, men hva gjør de egentlig?

Barnevernansatt: ”Jobber i forhold til systemet, lærer ungdommene å bruke systemet, hjelpe dem”.

Barnevernansatt: ”Som kommunens oppsøkende virksomhet, oppsøker vi ungdom ute på ungdommens arena, ute på gata der hvor ungdom oppholder seg. Vi prøver å skape relasjon - kontaktetablering for og få til endring. Kontakten er frivillig, egenmotivert for ungdommen. Vi jobber mot enkeltpersoner og grupper som er ekstra risikoutsatt. Vi reiser rundt å gjør oss kjent. Vi kartlegger trender i samfunnet. Vi gir informasjon innover i systemet. Vi jobber ikke ved skrivebord. Vi tar kontakt med ungdom på en annen måte. Temaene kan være fra kjærlighetssorg til incest. Vi bidrar også med å henvise ungdom videre i hjelpeapparatet. Vi hjelper ungdom gjennom den byråkratiske jungelen”.

Politiet: ”Vi prøver å oppsøke dem uten at det har skjedd noe. Vi prøver å etablere en kontakt som gjør at de kan bli trygge på politiet. Mange er tøffe uansett, men hvis vi prøver å hjelpe

dem så opplever jeg at det blir en bra kontakt. Så vi burde være mye bedre på det. Det bør alle som jobber ute gjøre. Det tror jeg ikke mange gjør i dag. Dette vises ved at innvandrerne ofte går i forsvar, er tøffe og litt bråkjekke. Tenker mer over det når de gjør det, enn når norske gjør det. Det er liksom litt mer kjent hvis en norsk gjør det liksom. Mange politifolk tror at de er så mye mer annerledes enn det de egentlig er. De er ikke mye annerledes”.

Noen av svarene fra informantene retter kritikk mot kommunens innsats og prioriteringer:

Politiet: “Vi har ikke mulighet til å følge opp. Var befolkningen i Fredrikstad klare til å ta imot så mange innvandrere som de har gjort? Kanskje har det kommet litt mange innvandrere for fort slik at befolkningen ikke har vært forberedt. Hadde vært toppers å fått noen slike rollemodeller her også. Tror det må til for at folk skal se at langt fra alle er kriminelle. Noen må frem og ta i et tak”.

Ansatt på asylmottak: ”Ikke-vestlig innvandrere er alt fra polske arbeidsinnvandrere til somaliske innvandrere. Det er stor forskjell mellom de etniske gruppene. Arbeidsledighet blant kurdere og somaliere er for eksempel mye høyere. Dette er to grupper som sliter. Her burde man sette inn spesielle tiltak, noe som kommunen gjør nå, gjennom mangfold og utdanningsløftet”.

Larsens informanter kritiserer det offentlige apparatet: *”Ungdommene er ikke eneansvarlig for at slåssingen og volden kommer ut av kontroll. Myndighetene, som ikke har fulgt opp sine forpliktelser, må også bære et ansvar”* (Larsen, 1992:91).

En annen informant i Larsens undersøkelse forteller dette: *”Nærheten og samholdet i familien svekkes i et samfunn som ikke er deres, og der deres tradisjonelle omsorgs- og kontrollopgaver blir tatt hånd om av det offentlige”* (Larsen, 1992:130).

Det de får vite fra offentlige dokumenter og fra politikernes generelle talemåter er at flerkultur er viktig, samtidig som de i sine daglige møter med det norske samfunnet får vite at de må tilpasse seg det norske for å bli godtatt. De får vite at flerkultur kan feires, ikke praktiseres. Det norske samfunn gir ikke plass for bagasjen til minoritets-folkeslag. Deres tanker og væremåter har ingen samfunnsmessige knagger her (Larsen, 1992 s.131).

Som det er gitt eksempler på her kan kommunal innsats på mange områder være avgjørende i forhold til om ikke-vestlig ungdom utvikler en kriminell atferd eller ikke.

For å øke andel innvandrere på arbeidsmarkedet trenger samfunnet gode ikke-vestlige forbilder og rollemodeller til barn/ungdom. Det er også et viktig poeng at vi faktisk trenger ikke-vestlige kolleger for å lære dem å kjenne. Vi trenger å ha relasjoner til andre folkeslag for å øke vår kunnskap og forståelse om hverandre. Videre er det behov for personer som har erfart det å være innvandrer, dette gir et godt grunnlag til å hjelpe andre innvandrere både i vanskelige situasjoner og med informasjon og kunnskap om det norske samfunnet.

Wikan (1995) mener at det var et feilgrep at det praktiske arbeidet rundt integrering av innvandrere er tillagt det kommunale nivået. Wikan peker på at grupper, som i utgangspunktet er svært avhengig av effektiv hjelp, er blitt loset inn i en klientrolle i et system uten erfaring med å bistå innvandrere med å etablere et nytt liv i en norsk kommune. Klientrollen skaper en avmakt-situasjon, som resulterer i påført hjelpeløshet, og som gir den umiddelbart mest lønnsomme tilpasning for mottakeren. Forskning tyder på at flyktningsspesifikke metoder i integreringsarbeidet gir bedre resultater for flyktnings yrkesdeltakelse.

Kommunen anbefales en helhetlig tilnærming med hovedmål å legge til rette for ungdom i sin alminnelighet. For planlegging av inkludering av innvandrere anbefaler forskere en bred kartlegging og drøfting av ungdomslivet. Gjennom en slik tilnærming vil det skille seg ut ulike typer av ungdom med særskilte behov. En slik undersøkelse vil kunne bidra til bevisstgjøring og ny kunnskap både blant kommunalt ansatte og politikere. Dette kan bidra til å spre interesse for mangfoldet i ungdomsmiljøet, og derigjennom skape økt forståelse for ungdomspolitiske tiltak generelt og spesifikt. Gjennom resultatene som kommer frem blir kommunen i større grad ansvarliggjort til å gjennomføre en relevant og målrettet inkluderingsplan.

Framstillingen må være poengtert, kortfattet og tiltaksrettet. Planen skal tydeliggjøre den aktuelle situasjonen, peke ut særskilte problemstillinger, satsningsområder og nye tiltak. En stor utfordring er å få forsøksprosjekter som ser ut til å virke over i faste institusjonaliserte former. Tverretattlig samordning og samarbeid er viktig fordi antisosiale egenskaper og aggressiv problematisk atferd utvikles på flere områder (Helland og Øia, 2000).

Samarbeid om gjennomføring av planer legger et godt grunnlag for tverrfaglig samarbeid om tiltak i utføringsfasen (Helland og Øia, 2000).

En vesentlig fordel med en ungdomsundersøkelse forut for et planarbeid er at det blir dokumentert hva de unge selv ønsker og mener. Styrken i en slik tilnærming er at de unges "særinteresser" i forhold til sitt eget miljø og sin egen livssituasjon blir dokumentert. Å ha eiendomsrett til aktivitetene oppleves som viktig for motivasjon og tilknytning. Såkalte problemgrupper vil i større grad enn andre ungdommer ha tiltak av typen steder ungdom kan drive på egenhånd. Ungdom som oppviser mye kriminell atferd, bruker betydelig mer fritidsklubb. Det samme gjelder ungdom som ruser seg og har vanskelig forhold til skolen. Gjennom å spille på lag med ungdomskulturene og definere tiltak i forlengelsen av interesser, verdier og holdninger, er det lettere å komme i et kommunikasjonsforhold til bestemte målgruppe (Helland og Øia, 2000).

6. LIKEVERDIGE MULIGHETER I DET NORSKE SAMFUNNET

En flerkulturell skole og samfunn er inkluderende og bygger på likeverd. Forskjellene i kulturell, språklig og religiøs bakgrunn skaper mangfold. Mye av mangfoldet er et ønsket mangfold og gir store muligheter. (Utdannings- og forskningsdepartementet 2004)

6.1 ET FELLES KRAFTTAK FOR Å FREMME VELLYKKET INKLUDERING

Regjeringens Handlingsplan; Sammen mot barne- og ungdomskriminalitet (2005–2008) framhever at tidlig forebygging og gode oppvekstvilkår er grunnleggende for å forhindre at barn og unge utvikler en kriminell karriere. Tidlig innsats og betydningen av gode oppvekstmiljøer har også kommet tydelig fram i min undersøkelse.

I Regjeringens handlingsplan (2005-2008) sies det videre at kommunale etater og politiet som viktige bidragsytere. Også familien, skolen, fritidssektoren, frivillige organisasjoner og det private næringsliv nevnes som sentrale aktører for å lykkes med et felles krafttak. Fokus rettes særlig mot barn/ungdom som lever i *høyrisiko-situasjoner*. Konkrete tiltak, som følges opp via et forpliktende samarbeid mellom ulike fagområder og forvaltningsnivåer, skal sikre ivaretagelse av samfunnets forpliktelser overfor mindreårige.

Hvordan kan dette gjøres i praksis? Har kommunen gode nok systemer for å oppdage risikobarn og -ungdom? Er kjennetegn på risikoer godt nok kjent blant lærere, i fritidsklubber og for eksempel i hjelpetjenestene? Og dersom man kjenner til risikofaktorer betyr det at man også er bevisst hvilken beskyttelse barnet/ungdommen trenger for å gis likeverdige muligheter for å bruke sine ressurser og bli inkludert i samfunnet?

I denne oppgaven har jeg på den ene siden sett på risiko- og beskyttelsesfaktorer for utvikling av kriminalitet, og på den andre siden på hva som som kan beskytte innvandrerungdom og

sikre dem likeverdige muligheter i vårt samfunn. Stor grad av beskyttelse øker mulighetene for vellykket inkludering.

Både risiko- og beskyttelsesfaktorer kan knyttes til personen, foreldrene/familien og til det øvrige oppvekstmiljøet. Jeg tenker at en slik systematisering av kunnskapen kan være funksjonell for kommunalt ansatte i sin kontakt med innvandrere. Samt av barnehager og skoler, både som et kartleggingsverktøy for å avdekke om et barn eller en ungdom er i *risiko* for utvikling av en kriminell løpebane, og for å sette i gang rett hjelp og støtte for å øke beskyttelsen av barnet/ungdommen. Det spennende her er at “modellen” åpner for å sette inn tiltak på 3 nivåer samtidig. Det vil si forebyggende tiltak for personen, og for familien og i oppvekstmiljøet (hvor barnehage og skole inngår). Samtidighet og parallell innsats fra ulike fagmiljøer og forvaltningsnivåer kan gjennomføres med utgangspunkt i en slik modell hvor utredning, analyse og tiltak/hjelp så tydelig settes inn i en helhet.

Nedenfor vil jeg sammenfatte mine “funn” ut fra en slik forståelse. Dette er skjematisk ordnet etter Øyvind Kvello’s kategorier for Sentrale risiko- og beskyttelsesfaktorer knyttet til barn, unge og deres oppvekstmiljø (Kvello, 2007):

Risikofaktorer knyttet til personen	Risikofaktorer knyttet til foreldrene (familien)	Risikofaktorer knyttet til samfunnet
<ul style="list-style-type: none"> • viser lite glede • utrygg tilknytning • dårlig selvbilde • lite eller ingen skolegang fra hjemlandet • dårlige norskkunnskaper • dårlige skoleprestasjoner • få eller ingen norske venner • flyktningsespesifikke traumer • psykiske vansker 	<ul style="list-style-type: none"> • avhengige av sosialhjelp • fattigdom • arbeidsledige • hyppig flytting • lite kontakt med norske familier • lite sosiale nettverk • dårlige norskkunnskaper • lite kunnskap om det norske samfunnet • rus og andre vansker i familien 	<ul style="list-style-type: none"> • dyre barnehageplasser • mangel på skoleplasser i sentrum • bomiljøet • skolekvalitet • mangel på ”grønne lunger” (møteplasser) • mangel på fritidsklubber og ungdomshus i sentrum • dyre fritidsaktiviteter • mangel på kunnskap om innvandrere/flyktninger hos offentlig ansatte

Tabell 4: Sentrale risikofaktorer

Beskyttelsesfaktorer knyttet til personen	Beskyttelsesfaktorer knyttet til foreldre/familie	Beskyttelsesfaktorer knyttet til samfunnet
<ul style="list-style-type: none"> • viser trygghet og glede • gode språkkunnskaper • gode leseferdigheter • gode skoleprestasjoner • deltagelse i organiserte aktiviteter • har mange venner, sosiale nettverk • har norske venner 	<ul style="list-style-type: none"> • ressurssterke foreldre fra urbane steder • foreldre i jobb/deltagelse i arbeidsmarkedet • trygg familiesituasjon • god økonomi • gode norskkunnskaper • nettverk med norske familier • gode kunnskaper om det norske samfunnet 	<ul style="list-style-type: none"> • attraktive nærmiljøer som gir ungdom tilhold og forankring lokalt • gode tilbud/møteplasser i sentrum (fritidsklubber og lignende) • organiserte fritidsaktiviteter (sport, musikk, osv.) • god skole, tilpasset opplæring • Tilgjengelig hjelpeapparat med tolketjenester • Sosial integrering, et oppvekstmiljø hvor unge føler seg nært knyttet til betydningsfulle voksne

Tabell 5: Sentrale beskyttelsesfaktorer

Dess større antall beskyttelsesfaktorer som foreligger, dess større er muligheten for barnet/ungdommen til å oppnå likeverdige muligheter i samfunnet. Ved høyt antall risikofaktorer, blir det avgjørende at det settes inn tiltak så snart som mulig for å beskytte/støtte ungdommen inn mot en deltagende rolle i sosiale fellesskap.

6.2 HAR VI ET FLERKULTURELT SAMFUNN OG EN FLERKULTURELL SKOLE?

Kultur er en faktor som har blitt diskutert i oppgaven. Det er påpekt at vi skal være forsiktig med å bruke kulturen som forklaring på årsaker til uønskede handlinger hos personer med ulik kulturell bakgrunn. Jeg finner det også interessant her å reise spørsmål om Norge virkelig er et flerkulturelt samfunn og om vi har en flerkulturell skole. Hva menes egentlig med et flerkulturelt perspektiv? Betyr det at vi har flere kulturer som lever side om side, eller betyr det at flere kulturer er vevd sammen på forskjellige måter? Ofte snakker vi om ”dem” og ”oss”, og det framstilles som om flertallet i den norske befolkningen representerer en kultur og innvandrere en annen. Har alle som er født og oppvokst i Norge med norske foreldre en felles norsk kultur og levemåte?

Utdannings- og forskningsdepartementet påpeker i strategiplanen: Likeverdig utdanning i praksis (2004- 2009) at det ikke er slik at vi har en flerkulturell skole bare fordi det går elever med ulik etnisk bakgrunn der. Departementet mener at en flerkulturell skole er kjennetegnet ved at personalet ser på det kulturelle og språkelige mangfoldet blant elevene, lærere og foreldre som normalt og bygger på dette i sin skoleutvikling. De voksne i skolen ivaretar elevenes rett til å være forskjellige i fellesskapet.

Den flerkulturelle skolen inkluderer tiltak som imøtekommer minoritetselevenenes behov for tilrettelegging i skolens *ordinære* virksomhet. I en flerkulturell skole er det rom for alle – og man benytter ikke begreper som ”vi” og ”dem”. Strategiplanen tar utgangspunkt i de uønskede sidene ved mangfoldet. Som for eksempel at minoritetsspråkelige gjennomgående har lavere deltagelse og dårligere læringsutbytte i skolen. At innvandrere har større utfordringer i skolen og at de lettere blir skoletapere framgår også av mine intervjudata. Dette gjør det interessant å se nærmere på hva Utdannings- og Forskningsdepartementet mener kan skape en *reell* flerkulturell og likeverdig skole og utdanning for alle.

6.3 LIKEVERDIG UTDANNING I PRAKSIS

Siden målgruppen i denne oppgaven er aldersgruppen 12 -18 utgjør skole en vesentlig samfunnsinstitusjon for disse gjennom hele oppveksten og hele ungdomstiden. Skolens

innhold er derfor av avgjørende betydning for hvorvitt vi lykkes med utvikling av et inkluderende samfunn. I strategiplanen for likeverdig utdanning i praksis! Strategi for bedre læring og deltagelse av språkelige minoriteter i barnehage, skole og utdanning 2004-2009 vises det blant annet til at det flerkulturelle perspektivet i liten grad er ivaretatt i læreplaner og lærebøker. Det er stor mangel på kvalifiserte morsmållærere og tospråkelige lærere i skolen, og de minoritetsspråkelige lærerne har svak kompetanse i å undervise minoritetsspråkelige fordi de ofte mangler lærerutdanning. Det understrekes også at hjemmebakgrunn betyr mye for både majoritets- og minoritets elevers faglige prestasjoner i skolen (noe som også framkommer av mine data). For eksempel pekes det på at økonomiske forhold og tilgang til PC i hjemmet er vesentlig for skolepresentasjonene.

Strategiplanen: Likeverdig utdanning i praksis har 5 hovedmål:

- bedre språkforståelse blant minoritetsspråklige barn i førskolealder,
- bedre skolepresentasjonene til minoritetsspråklige elever,
- øke andelen blant minoritetsspråkelige som studenter i høyere utdanning,
- bedre norskkunnskapene til minoritets-språkelige voksne.

Gjennom strategiplanen iverksettes en rekke tiltak og planen vektlegger en helhetlig strategi i opplæringen av minoritetsspråklige fra barnehage til høyere utdanning. I tillegg framheves blant annet tiltak for å styrke samarbeid mellom hjem og skole, at det flerkulturelle perspektivet skal styrkes gjennom erfaringsspredning mellom skoler og det er blant annet opprettet et Nasjonalt Senter for flerkulturell opplæring (NAFO) som skal følge opp i hvilken grad det er gjort fremgang i forhold til hovedmålene i strategien. Dette viser at det er en betydelig satsing for å lykkes med inkludering i Norge.

Alle disse områdene har også mine informanter pekt på som betydningsfulle for inkludering.

6.4 OPPLEVELSE AV SAMMENHENG I LIVET

I kapittel 2.2 ble det referert til Antonovsky's begrep "opplevelse av sammenheng", og de tre komponentene som han fokuserer som vesentlige for at personer skal være inkludert i et fellesskap; begripelighet, håndterbarhet og meningsfullhet.

Med referanser til de fremlagte data og forskningsresultater i kapittel 5, vil jeg hevde at følgende forhold må anses som sentrale for gi innvandrerbarn og – ungdom sine muligheter for å bli inkludert i det norske samfunnet, og dermed få likeverdige utgangspunkt for å handle i tråd med norske lover og etter aksepterte sosiale samfunnsnormer:

1. *Kunnskap om og innsikt i det norske samfunnets lover, regler og normer*

Livsbetingelsene som gjelder for å fungere adekvat i det norske samfunnet må gjøres *begripelige*, dvs. at ”det som inntreffer er forståelig og oppleves som ordnet, strukturert og tydelig”. Gjennom introduksjonsordninger (norsk- og samfunnsopplæring) for nye innvandrere, gjennom familieveiledning, voksenopplæring, barnehage, grunnskole, v.g. skole osv. må det først og fremst kvalitetssikres at den enkelte faktisk forstår sin egen situasjon i det norske samfunnet, både objektivt og normativt.

2. *Kompetanse for å møte kvalifiseringskrav og sosiale utfordringer*

Livet i det norske samfunnet må gjøres *håndterbart* for den enkelte innvandrer, dvs. ”at man har en opplevelse av å ha tilstrekkelige ressurser for å kunne møte ulike situasjoner i livet”. Språklige ferdigheter, sosiale ferdigheter og ikke minst kvalifikasjoner for å kunne delta i arbeids- og fritidsaktiviteter er grunnleggende.

3. *Opplevelse av mening og av verdighet*

Livet i det norske samfunnet må kunne gi innvandrere den samme *meningsfullhet* som den etnisk norske befolkningen har muligheter for å oppleve, dvs. at man har en opplevelse av delaktighet i det som skjer. Samfunnet må derfor være flerkulturelt og inkluderende, uten fokus på ”vi” og ”de andre”. Først når det anses som helt ”normalt” å være annerledes (forskjellig), vil minoritetsgrupper i befolkningen oppleve samme grad av meningsfullhet som majoritetsgruppene. Fokus på å endre holdninger både hos den etnisk norske befolkningen så vel som hos innvandrerbefolkningen er nødvendig. Rasistiske, fremmedgjørende og ekskluderende holdninger finnes hos alle samfunnsgrupper, men rammer minoritetsgruppene uforholdsmessig mye sterkere.

6.5 KOMPLEKSITET I SAMFUNNSENDRING

Det er avslutningsvis viktig å peke på at det ikke finnes enkle løsninger for å endre et samfunn. Globale forhold har betydning for ikke-vestliges posisjon i verden i dag. At disse befolkningsgruppene har endt opp som “tapere” i den vestlige verden i vår tid, får betydning for deres plass, og hvordan de blir oppfattet, i det norske samfunnet.

De som har makt i samfunnet har stor påvirkning, både bevisst og ubevisst. Lover, politiske og økonomiske prioriteringer, den offentlige agendaen osv. preger samfunnet og livsbetingelsene for alle innbyggere. For det enkelte individ er disse forholdene ikke enkelt å påvirke eller endre. Vår sosiale posisjon er preget av at den ”offisielle sannheten”. De kreftene som bestemmer eller dominerer, avgjør i stor grad den “riktige” måten å leve på.

Det norske samfunnet er som de fleste andre samfunn preget av sosiale klasser og sosial rang. Desto lavere på rangstigen man er i samfunnet, desto mer utsatt er man, og avhengigheten av samfunnets sosiale og økonomiske tiltak og støtteordninger er stor. Når en person tilhører en kulturell og språklig minoritet, befinner seg lavt på den sosiale rangstigen, har små økonomiske ressurser, og i tillegg har svak kompetanse for deltagelse i arbeidslivet og den offentlige debatten, vil personen være i stor risiko for å falle utenfor ”det norske fellesskapet”. Dersom samfunnet ikke er i stand til å iverksette integrerende prosesser for slike samfunnsgrupper og enkeltindivider, vil de lett falle utenfor og ty til alternative atferdsformer som vold, kriminalitet osv. Det vil da handle om å tilføre beskyttelsesfaktorer, om å gi personer en ”opplevelse av sammenheng”.

Litteraturliste

- Aas, Katja Franko (2007): "*Globalization & Crime*" Sage Publication. London
- Andenæs, kristian (1981): "Kap x: Makt og minoritet. Norsk forvaltning og norske sigøynere" I: *Maktens ansikter. Perspektiver på makt og maktsforskning*. Red. Andenæs K., Mathiesen, T. & Johansen, T. Gyldendal Norsk Forlag. Oslo.
- Antonovsky, Aaron (2004): "*Helbredets mysterium.*" At tåle stress og forblive rask: Hans Reitzels Forlag.
- Bakke, Per og Saugstad, Per (1993): "*Innvandring, fakta og problemer*". Gyldendal. Oslo.
- Becker, Howard (1997): "*Outsiders, Studies in the sociology of deviance.*" The free press, USA.
- Bjerkås, Svein (2005): "fra enhetskultur til kulturell pluralisme" I: Det norske samfunn: Frønes, Ivar og Kjølørød, Lise (red). Gyldendal Norsk Forlag. Oslo.
- Boudon, Raymond (1974): "*Education, opportunity and social inequality.*" Wiley. New York.
- Bourdieu, Pierre (1996) : "*Om symbolsk makt.*" I: Symbolsk makt. Pax. Oslo
- Bourdieu, Pierre (1997): "*Socialt rum og symbolsk rum.*" Af praktiske grunde : omkring teorien om menneskelig handlen. Hans Reitzels forlag. København.
- Bourdieu, Pierre (1999): "*The Weight of the World.*" Social suffering in contemporary society/Pierre Bourdieu (et. Al.); translated by Priscilla Parkhurst Ferguson (et. al.). Polity press. Cambridge.
- Brochmann, G.(2002): "Statsborgerskap, medborgerskap og tilhørighet." Brochmann, G. m.fl. (red): *Sand i maskineriet. Makt og demokrati i det flerkulturelle Norge*. Gyldendal Akademisk. Oslo.
- Christie, Nils (1971). "*Hvis skolen ikke fantes.*" Universitetsforlaget, Oslo.
- Christie, Nils (1974): "*Hvor tett et samfunn.*" Universitetsforlaget, Oslo.
- Christie, Nils (2004). "*En passende mengde kriminalitet.*" Oslo. Universitetsforlaget.

Christie, Nils og Bruun, Kjetil (2003). *“Den gode fiende.”* Narkotikapolitikk i Norden. Universitetsforlaget. Oslo.

Cohen, Albert K. (1971): *“A general theory of subcultures”*. *Delinquent boys: the culture of the gang*. New York

Cohen, Stanley (1987): *“Folk devils and moral panics. The creation of the mods and rockers”*. Basil Blackwell. Oxford - New York.

Cohen, Stanley (1994): *“Den sosiale kontrolls nye former. kriminalitet, straff og klassifisering”*. Hans Reitzels forlag. København.

Dagbladet, publisert 15.04.2009 *“innvandrere bak alle anmeldte overfallsvoldtekter i Oslo”*
<http://www.dagbladet.no/2009/04/15/nyheter/voldtekt/innenriks/5759702/> (Lest 13.02.2010).

Dalen, Monica (2004): *“Intervju som forskningsmetode. En kvalitativ tilnærming”*. Universitetsforlaget. Oslo.

Einstadter, Werner J. og Henry, Stuart (2006): *“Criminological Theory, An Analysis of Its Underlying Assumptions.”* Rowman & Littlefield Publishers, inc. United States of America

Ericsson, Kjersti (2006): *“Kriminologisk kjønnsforskning mellom faderhuset og moderhuset.”* Tidsskrift for kjønnsforskning (2) 2007.

Erstad, Ola (1997): *“Det kriminalitetsforebyggende siktemål.”* Politihøgskolen, Oslo.

Forebygging.no: *“Stigma”*
http://www.forebygging.no/fhp/d_emneside/cf/hApp_101/hPKey_901/hParent_8/hDKey_1
(lest 28.04.2010)

Foucault, Michel (1980): *“Prison talk.”* I: *Power/knowledge. Selected interviews and other writings: 1972-1977*. Colin Gordon (red.) The Harvester Press. Brighton.

Finstad, Liv (2000): *“politiblikket.”* Pax Forlag A/S, Oslo.

Flyghed, Janne (2003): *“Den hotfulla säkerheten”* I: *Laglöst Land: Terrorjakt och Rättssäkerhet i Sverige*. red J. Flyghed og M. Hörnqvist. Stockholm.

Fredrikstad blad, Publisert: 13.07.09: ”*Hver annen Østfolding, negativ til innvandring*”
<http://www.f-b.no/nyheter/hver-annen-ostfolding-negativ-til-innvandring-1.1803230>
(Lest: 13.07.09)

Fredrikstad blad, publisert 18.05.2002 ”*Spyttet på Asylsøkere*”. <http://www.f-b.no/nyheter/spyttet-pa-asylsokere-1.1898430> (lest 27.04.2010).

Fredrikstad blad, publisert 30.09.2009 ”*Hærverk mot familie*”. <http://www.f-b.no/nyheter/herverk-mot-familie-skrev-svarting-pa-husveggen-1.1808073> (Lest 27.04.2010).

Fredrikstad blad, publisert 10.06.2007: ”*Flere straffede blant innvandrere*”. <http://www.f-b.no/nyheter/flere-straffede-blant-innvandrere-1.2226031> (Lest: 13.07.2009).

Fredrikstad blad, publisert 15.03.2010: ”*Dropper sentrum for Chill*”.

Giertsen (2004): ”Gutter på kant med loven og seg selv. Spenning, penger, tid og voldshendelser i samfunns sammenheng” I: *Liv og lovbrudd*. Universitetsforlaget. Oslo

Hansen, Marianne Nordli og Engelstad, Fredrik (2005): ”*Samfunnsklasser og klasseteorier*” I: Det norske samfunn: Frønes, Ivar og Kjølørød, Lise (red). Gyldendal Norsk Forlag. Oslo.

Grønmo, Sigmund (2004): ”*Samfunnsvitenskaplige metoder*.” Fagbokforlaget. Bergen.

Hagen, Kåre og Lødemel, Ivar (2005): ”*Fattigdom og sosial eksklusjon*.” Det norske samfunn: Ivar Frønes og Lise Kjølørød (red.). Gyldendal, Oslo.

”*Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen*” (2009).
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/ad/dok/regpubl/prop/2009-2010/prop-1-s-20092010/33.html?id=579943> (Lest. 20.04.2010).

”*Handlingsplan, sammen mot barne- og ungdomskriminalitet*” (2005- 2008).
http://www.regjeringen.no/upload/JD/Vedlegg/Handlingsplan_sammen_mot_barne_ungdomskriminalitet.pdf (Lest, 16.03.2009).

”*Handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering*” (2009-2012):
http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Planer/2009/hpl_etnisk_diskriminering.pdf (lest 20.04.2010).

Hansen, Marianne Nordli og Mastekaasa, Arne (2005): ”*Utdanning, ulikhet og forandring*.” Det norske samfunn: Ivar Frønes og Lise Kjølørød (red.). Gyldendal, Oslo.

- Hauge, Ragnar (1990). "*Kriminalitetens årsaker. Utsnitt av kriminologiens historie.*" Universitetsforlaget A/S, Oslo.
- Helland, Håvard og Øia, Tormod (2000): "*Forebyggende ungdomsarbeid.*" Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS, 2. opplag.
- Hirschi, Travis (1971): "*Causes of Delinquency*". University of California Press, Berkeley.
- Hustad, Arnt Even (2007): "*Kråd, en rapport fra det kriminalitetsforebyggende råd.*" Det kriminalitetsforebyggende råd. Oslo.
- Høigård, Cecilie (1997): "*Kriminologi.*" Finstad, Liv og Cecilie Høigård (red): Kriminologi, Pax. Oslo.
- Høigård, Cecilie (2002). "*Gategallerier.*" Pax forlag A/S, Oslo.
- Høigård, Cecilie (2003): "*Kriminalitet: naturalisering av sosiale relasjoner.*" Andenæs/Papendorf (red.): Fortsatt uferdig - festskrift til Thomas Mathiesen. Pax. Oslo.
- IMDi, (2007): "*Fakta om innvandrerbefolkningen i Fredrikstad*", rapport 5D. Oslo.
- Järvinen, Margaretha (1998): "Att konstruera och dekonstruera sociala problem". I : *Kvinder på randen*. Annalisa Kongstad, Britta Kyvsgaard og Anette Storgaard (red.). Aarhus universitetsforlag. Aarhus.
- Jon, Nina (2005): "*En skikkelig gutt : arbeidet med å forme en passende maskulinitet : Foldin verneskole 1953-1970*". Institutt for kriminologi og retts sosiologi, Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo.
- Kleven, Thor Arnfinn (2008): "*Validity and validation in qualitative and quantitative research.*" Nordisk pedagogic Nr. 3, 2008.
- Krange, Olve og Skogen, Ketil (2003) "*Skudd i løse lufta? Unge jegere og rovdyrpolitikken.*" Ungdom, makt og mening (red) Engelstad, Frederik og Ødegård, Guro. Gyldendal Akademisk forlag. Oslo.
- Krange, Olve og Bakken, Anders (1998). "*Innvandrerungdoms skoleprestasjoner. Tradisjonelle klasseskiller eller nye skillelinjer?*" Tidsskrift for samfunnsforskning. Nr.39.

- Kriminalstatistikk* (1999) Oslo - Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå, (Norges offisielle statistikk).
- Kvale, Steinar (2007): "*Det kvalitative forskningsintervju.*" Gyldendal, Oslo.
- Kvello, Øyvind (2007): "*Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling*". Universitetsforlaget. Oslo
- Larsen, Guri (1992): "*Brødre, æreskamp og hjemløshet blant innvandringens ungdom*". Pax forlag A/S. Oslo.
- Lemert, E.M (1951): "*Social Pathology*". McGraw-Hill, New York.
- "*Likeverdig utdanning i praksis, strategi for bedre læring og større deltagelse av språklige minoriteter i barnehage, skole og utdanning*" (2004-2009). Utdannings- og forskningsdepartementet. Oslo.
- Lundby, Knut (2005): "*Mediefeltet-kampen om oppmerksomhet.*" Det norske samfunn: Ivar Frønes og Lise Kjølørød (red.). Gyldendal, Oslo.
- Macionis, J. J. & Plummer, K. (2002): "*Sociology.*" A Global Introduction. Prentice Hall. London.
- Mathiesen, Thomas (1981): "Kap VIII: Makt og motmakt I: Maktens ansikter. Perspektiver på makt og maktforskning: Andenæs, K., Mathiesen T. & Johansen, T.(red). Gyldendal Norsk Forlag. Oslo.
- Messerschmidt, James W. (1993): "*Masculinities and crime : critique and reconceptualization of theory*". Lanham: Rowman & Littlefield.
- Neumann, Iver B. og Sending, Ole Jacob (2003): "*Regjering i Norge*". Pax. Oslo.
- Olaussen, Leif Petter (2004): "*Hvorfor er kriminalitet en sosial realitet?*" Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskap nr. 1.
- Postholm, May Britt (2005): "*en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier.*" Oslo: universitetsforlaget
- Prieur, Annick (1999): "Respekt og samhold: unge innvandrer menn, kriminalitet og maskulinitet." *Oppvekst i barnets århundre, historier om tvetydighet*: An-Magritt Jensen (red.). Oslo: Ad Notam Gyldendal.

Prieur, Annick (2000): "*Frihet til å forme seg selv*" : Kontur (6).

Prieur, Annick (2004). "*Balansekunstner, betydningen av innvandrerbakgrunn i Norge*": Pax forlag AIS. Oslo.

Repstad, Pål (2007): "*Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag*": Oslo, Universitetsforlaget

Rubin, Herbart J., Rubin, Irene S. (2005): "*Qualitative intervjuing. The art of hearing data*": California, Sage Publication.

Sernhede, Ove (2001): "Svart macho eller vit velour." I: *Sprickor i fasaden. Manligheter i förändring*. Kuosmanen, J. et al. (red.). Gidlunds förlag.

Sheptycki, J (2007): "High Policing in the Security Control Society" i *Policing* vol. 1

Skarðhamar, T. (2005): "*Lovbruddskarrierer og levekår. En analyse av fødselskullet 1977*": Rapporter, 2005/9, Statistisk sentralbyrå. Lest:

Skarðhamar, T. (2006): "*Kriminalitet gjennom ungdomstiden blant nordmenn og ikke-vestlige innvandrere*." En analyse av fødselskullet 1977: Notater 2006/33, Statistisk Sentralbyrå.

Skardhamar, Torbjørn (2006): "*Like og forskjellige. Ikke –vestlige innvandrere og kriminalitet*": <http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/200604/15/index.html>

(lest 10.10.2008.)

Stortingsmelding nr. 49 (2003-2004): "Mangfold gjennom inkludering og deltakelse- ansvar og frihet". http://www.regjeringen.no/nb/dep/ad/dok/veiledninger_brosjyrer/2003/arktisk-rad-2.html?id=450959 (lest. 19.04.2010).

Stortingsmelding nr. 17 (1999-2000): "Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet". <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/regpubl/stmeld/1999-2000/stmeld-nr-17-1999-2000-.html?id=470612> (lest 10.10.2008).

Sollund, Ragnhild Aslaug (2007). "*Tatt for en annen, en feltstudie av relasjonen mellom etniske minoriteter og politiet*". Gyldendal Norsk forlag. Oslo.

Thagaard, Tove (2009): "*Systematikk og innlevelse, en innføring i kvalitativ metode*": Fagbokforlaget, Bergen.

Vasseden, Kåre (1997), *“Innvandrere i Norge, Hvem er de, hva gjør de og hvordan lever de?”* Statistisk Sentralbyrå, Oslo.

VG publisert 15.04 2009 *“innvandrere bak alle anmeldte overfallsvoldtekter i Oslo”*.
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/artikkel.php?artid=561939> (Lest 13.02.2010).

Wikan, Unni (1995): *“Mot en ny norsk underklasse. Innvandrere, kultur og integrasjon”*: Gyldendal, Oslo.

Wilson, James Q. & Kelling, George (1983): ”Broken Windows: The police and Neighborhood Safety” I: *Thinking about Crime*. Basic Books.Inc. New York.

Øia, T. (2005): *“Innvandrerungdom - integrasjon og marginalisering.”* Rapport 20/05, Oslo:
NOVA Øia, Tormod og Vestel, Viggo (2007): *“møter i det flerkulturelle.”* Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA). Oslo.

Antall ord: 37 323

VEDLEGG: INTERVJU GUIDE

1. Yrke, utdanning, arbeidsoppgaver?
2. Har du møtt eller møter du ikke-vestlig ungdom i forbindelse med arbeidet ditt?
 - Når var det?
 - Hvor var det?
 - Hvem deltok?
 - Hvordan var/er situasjonene?
3. Hvilken aldersgruppe er du i hovedsak i kontakt med?
4. Hvilke erfaringer har du fra slike møter?
 - Har du eksempler på gode møter?
 - Har du eksempler på vanskelige møter?
5. Opplever du at denne gruppen klarer seg godt eller dårlig i Fredrikstad kommune?
 - på skolen
 - fritidsaktiviteter
 - venner
6. Har du opplevd at ikke-vestlig ungdom har blitt dårlig behandlet av personer med annen etisk (medelever, ansatte) bakgrunn?
 - Når var det?
 - Hvor var det?
 - Hvem deltok?
 - Hvordan var situasjonen?
 - Hva var grunnen til det?
7. Har du opplevd det motsatte, at unge med ikke-vestlig bakgrunn har nær kontakt med personer med annen etnisk bakgrunn?
8. Har du erfart situasjoner hvor ikke-vestlig ungdom blir forbanna, oppgitt, deppa, triste, opprørt?

- Når var det?
 - Hvor var det?
 - Hvem deltok?
 - Hvordan var situasjonen?
9. Hva gjør du i ditt arbeid for å integrere/ gjøre hverdagen lettere for denne gruppen?
- Har du noen eksempler?
 - Er det noe du mener fungerer bra i dette arbeidet?.
 - Er det noe du mener fungerer dårlig i dette arbeidet?
10. Har du opplevd situasjoner hvor ikke-vestlig ungdom takler situasjoner bedre eller dårligere enn etnisk norske?
- Når var det?
 - Hvor var det?
 - Hvem deltok?
 - Hvordan var situasjonen?
11. Er det noen situasjoner du anser som vanskelige i forhold til ikke-vestlig ungdom?
12. Hva mener du fungerer godt eller dårlig i kommunen vår i forhold til integrering av ikke-vestlig ungdom?
13. Mener du at ikke-vestlig ungdom er mer problembelastet enn norsk ungdom (mer kriminelle)?
- Hvorfor/hvorfor ikke?
14. Er det ansatt noen med minoritetsbakgrunn på arbeidsplassen din?
15. Har du noe spesiell utdanning, spesielle kurs som er relevante for å møte minoritetsspråklige ungdom?
- Hva?
 - Har dette betydning for den jobben du gjør?
 - Hvordan har dette betydning for den jobben du gjør?